

Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia

2005. június 30-i egyezmény a joghatósági megállapodásokról

A huszadik ülészen elfogadott szöveg

Magyarázó jelentés:

Trevor Hartley & Masato Dogauchi

Szerkesztette a Konferencia Állandó Irodája
Churchillplein 6b, Hága, Hollandia

Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia

2005. június 30-i egyezmény a joghatósági megállapodásokról

A huszadik ülészen elfogadott szöveg

Magyarázó jelentés:

Trevor Hartley & Masato Dogauchi

Szerkesztette a Konferencia Állandó Irodája
Churchillplein 6b, Hága, Hollandia

Kiadta:

**A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia
állandó hivatala**
Churchillplein 6b
2517 JW The Hague
Hollandia

Tel.: +31 70 363 3303

Telefax: +31 70 363 4867

E-mail cím: secretariat@hcch.net

Honlap: www.hcch.net

© Hague Conference on Private International Law 2013

Minden jog fenntartva. A szerzői jog tulajdonosának írásbeli engedélye nélkül e kiadvány semmilyen részlete nem sokszorosítható, nem tárolható adatfeldolgozó rendszerben, illetve semmilyen formában és eszközzel – ideértve a fénymásolást és a hangfelvételt – nem vihető át.

Az Európai Bizottság/Jogérvényesülési Főigazgatóság nagyvonalú segítségének köszönhetően a *joghatósági megállapodásokról szóló, 2005. június 30-i Hágai Egyezményre* vonatkozó, Trevor Hartley és Masato Dogauchi által készített magyarázó jelentést az Európai Unió valamennyi hivatalos nyelvére lefordították, az angol, francia, spanyol és német nyelvek kivételével, mivel ezek a nyelvi változatok már rendelkezésre álltak. A dokumentum spanyol fordítását a spanyol Külügyminisztérium biztosította, a német fordítás pedig az osztrák, német és svájci hatóságok együttműködésével készült. A dokumentum szövegének egyéb nyelvi változatait (a spanyol változat kivételével) a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia állandó hivatala nem ellenőrizte.

E kiadvány angol és francia nyelvű hivatalos változatai a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia honlapján (www.hcch.net) olvashatók.

ISBN 978-92-79-58146-5

Nyomtatva: Belgiumban.

Előszó

1. E kiadvány tartalma a huszadik ülészak eljárásainak III. kötete alapján készült. Ez utóbbi kiadvány az alább közölt magyarázó jelentésen túl a joghatósági megállapodásokról szóló Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia huszadik ülészakának legfontosabb dokumentumait és jegyzőkönyveit tartalmazza. A teljes kötet megrendelhető az Intersentia kiadótól vagy könyvkereskedőtől. A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia kiadványai a Konferencia honlapján is elérhetők (< www.hcch.net >, a “kiadványok” menüpont alatt).

2. A Trevor Hartley és Masato Dogauchi által készített magyarázó jelentés kommentárként szolgál a huszadik ülészak során elfogadott egyezményhez, amely a 2005. június 30-i záróokmányban szerepel.

Hága, 2013. október

Egyezmény

Kivonat

a huszadik ülésről

2005. június 30-án aláírt záróokmányából

A JOGHATÓSÁGI MEGÁLLAPODÁSOKRÓL

Ezen egyezmény Részes Felei,

Azzal az óhajjal, hogy megerősített igazságszolgáltatási együttműködés révén elősegítsék a nemzetközi kereskedelmet és a beruházásokat,

Azzal a meggyőződéssel, hogy az ilyen együttműködést erősíthetik a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságra és a külföldön hozott ítéletek elismerésére és végrehajtására vonatkozó egységes szabályok,

Azzal a meggyőződéssel, hogy a megerősített együttműködéshez szükség van különösen olyan nemzetközi jogi szabályozásra, amely jogbiztonságot nyújt, garantálja a kereskedelmi ügyleteket kötő felek közötti kizárólagos joghatósági megállapodások érvényesülését, és amely irányadó az ilyen megállapodások alapján folytatott eljárások alapján hozott ítéletek elismerésére és végrehajtására,

úgy határoztak, hogy megkötik ezt az egyezményt, és az alábbi rendelkezésekről állapodtak meg:

I. FEJEZET – HATÁLY ÉS FOGALOMMEGHATÁROZÁSOK

1. cikk Hatály

(1) Ezt az egyezményt nemzetközi ügyekben, a polgári vagy kereskedelmi ügyekben kötött kizárólagos joghatósági megállapodásokra kell alkalmazni.

(2) A II. fejezet alkalmazásában egy ügyet akkor nem kell nemzetközinek tekinteni, ha a felek ugyanabban a Szerződő Államban rendelkeznek lakóhellyel (székhellyel), és ha – függetlenül a kikötött bíróság székhelyétől – a felek jogviszonya a jogvita szempontjából jelentőséggel bíró valamennyi tényállási elemmel együtt kizárólag ehhez az államhoz kapcsolódik.

(3) A III. fejezet alkalmazásában nemzetközinek kell tekinteni azt az ügyet, amelyben külföldön hozott ítélet elismerését vagy végrehajtását kéri.

2. cikk Hatály alóli kivételek

(1) Ez az egyezmény nem alkalmazandó az olyan kizárólagos joghatósági megállapodásokra,

a) amelyekben elsősorban a személyét, családját vagy háztartását érintő céllal eljáró természetes személy (fogasztó) félként vesz részt;

b) amelyek munkaszerződésekkel kapcsolatosak, ideértve a kollektív szerződéseket is.

(2) Ez az egyezmény nem alkalmazandó az alábbi ügyekben:

a) természetes személyek személyi állapota, valamint jog- és cselekvőképessége;

b) tartási kötelezettségek;

c) egyéb családjogi ügyek, ideértve a házassági vagyoni jogi szabályokat és a házasságból vagy hasonló kapcsolatból eredő egyéb jogokat és kötelezettségeket;

d) végrendelettel és örökléssel kapcsolatos ügyek;

e) fizetéseképtelenség, csődegyezség és hasonló ügyek;

f) személy- és áruszállítás;

g) tengerszennyezés, felelősség korlátozása tengeri követelések esetén, közös hajókár, valamint vészvontatás és mentés;

h) verseny korlátozásával kapcsolatos ügyek;

i) atomkárrért viselt felelősség;

j) természetes személyek által vagy nevében indított, személyhez fűződő jogok megsértése címén támasztott igények;

k) vagyontárgyakban okozott kárra vonatkozó, szerződésen kívüli vagy deliktális felelősségen alapuló kárigények;

l) ingatlannal kapcsolatos dologi jogok, valamint ingatlan bérbeadása;

m) jogi személyek érvényessége, semmissége vagy megszűnése, valamint a szerveik határozatainak érvényessége;

n) szellemi tulajdonjogok érvényessége, a szerzői és szomszédos jogok kivételével;

o) a szerzői és szomszédos jogok kivételével a szellemi tulajdonjogok megsértése, kivéve az olyan jogsértési eljárást, amit a felek közötti ilyen jogokkal kapcsolatos szerződés megszegése miatt indítanak vagy indíthattak volna;

p) közhitelű nyilvántartásban szereplő bejegyzés érvényessége.

(3) A (2) bekezdéstől eltérve, az eljárás nem zárható ki az egyezmény hatálya alól, amennyiben a (2) bekezdés

értelmében kizárt ügy csupán előzetes kérdésként, nem pedig az eljárás tárgyaként merül fel. Különösen nem zárható ki az eljárás az egyezmény hatálya alól csupán azon az alapon, hogy a (2) bekezdés értelmében kizárt ügy védekezés címén merül fel, ha az adott ügy nem képezi az eljárás tárgyát.

(4) Ez az egyezmény nem alkalmazandó a választottbírószági és kapcsolódó eljárásokra.

(5) Nem zárható ki az eljárás az egyezmény hatálya alól csupán azon az alapon, hogy abban valamely állam – ideértve a kormányt, valamely kormányhivatalt vagy az állam nevében eljáró bármely személyt – félként vesz részt.

(6) Az egyezmény nem érinti az államok és nemzetközi szervezetek saját magukkal és tulajdonukkal kapcsolatos kiváltságait és mentességeit.

3. cikk Kizárólagos joghatósági megállapodások

Ennek az egyezménynek az alkalmazásában:

a) „kizárólagos joghatósági megállapodás”: két vagy több fél közötti, a c) pontban meghatározott követelményeknek eleget tevő megállapodás, amely egy konkrét jogviszonyból keletkezett vagy esetleg keletkező jogvita eldöntése céljából kiköti az egyik Szerződő Állam bíróságainak, illetve az egyik Szerződő Állam egy vagy több meghatározott bíróságának a joghatóságát, és ezzel kizárja minden más bíróság joghatóságát;

b) az egyik Szerződő Állam bíróságainak, illetve az egyik Szerződő Állam egy vagy több meghatározott bíróságának joghatóságát kikötő joghatósági megállapodásokat kizárólagosnak kell tekinteni, kivéve, ha a felek kifejezetten másképp rendelkeznek;

c) a kizárólagos joghatósági megállapodás megkötése vagy dokumentálása történhet

i. írásban vagy

ii. bármilyen olyan egyéb kommunikációs eszköz segítségével, amely későbbi hivatkozás céljából hozzáférhetővé teszi az információkat;

d) egy szerződés részét képező kizárólagos joghatósági megállapodást a szerződés többi rendelkezésétől független megállapodásként kell kezelni. A kizárólagos joghatósági megállapodás érvényességét nem lehet csupán azon az alapon vitatni, hogy a szerződés érvénytelen.

4. cikk További fogalommeghatározások

(1) Ebben az egyezményben az „ítélet” – az elnevezésétől függetlenül – valamely bíróság által az ügy érdemében hozott bármely határozat, ideértve a végzéseket és a költségek vagy kiadások bíróság (bírószági tisztviselő) általi meghatározását is, amennyiben a meghatározás ezen egyezmény értelmében elismerhető és végrehajtható érdemi

határozattal kapcsolatos. Nem minősül ítéletnek az ideiglenes védelmi intézkedés.

(2) Ezen egyezmény alkalmazásában a nem természetes személy szervezet vagy személy abban az államban tekintendő székhellyel rendelkezőnek,

a) amelyben a létesítő okirat szerinti székhelye található;

b) amelynek joga szerint létrehozták;

c) amelyben a központi ügyvezetése található; vagy

d) amelyben az üzleti tevékenységének fő helye található.

II. FEJEZET – JOGHATÓSÁG

5. cikk A kikötött bíróság joghatósága

(1) Valamely Szerződő Állam kizárólagos joghatósági megállapodásokban kikötött bírósága vagy bíróságai hatáskörrel rendelkeznek a megállapodás hatálya alá tartozó jogviták rendezésére, kivéve, ha a megállapodás ezen állam joga értelmében semmis.

(2) Az (1) bekezdés szerint joghatósággal rendelkező bíróság nem tagadhatja meg joghatóságának gyakorlását azon az alapon, hogy a jogvitáról más állam bíróságának kellene határoznia.

(3) Az előző bekezdések nem érintik az alábbiakra vonatkozó szabályokat:

a) az igény tárgyával vagy értékével kapcsolatos hatáskör;

b) a hatáskörök belső megosztása egy adott Szerződő Állam bíróságai között. Ha azonban a kikötött bíróságnak mérlegelési jogköre van a tekintetben, hogy áttegyen-e egy ügyet, a felek választását megfelelőképpen figyelembe kell venni.

6. cikk A nem kikötött bíróság kötelezettségei

A kikötött bíróság államától eltérő Szerződő Állam bíróságai felfüggesztik vagy megszüntetik a kizárólagos joghatósági megállapodás hatálya alá eső eljárásokat, kivéve, ha

a) a megállapodás a kikötött bíróság államának joga szerint semmis;

b) valamelyik fél a felhívott bíróság szerinti állam joga értelmében nem rendelkezett a megállapodás megkötéséhez szükséges jogképességgel;

c) a megállapodás érvényesítése nyilvánvaló igazságtalansághoz vezetne vagy nyilvánvalóan a felhívott bíróság szerinti állam közrendjébe ütközne;

d) a megállapodást a feleknek fel nem róható kivételes okok miatt nem lehet ésszerűen végrehajtani; vagy

e) a kikötött bíróság úgy döntött, hogy nem tárgyalja az ügyet.

7. cikk Ideiglenes védelmi intézkedések

Az ideiglenes védelmi intézkedésekre ez az egyezmény nem irányadó. Az egyezmény nem írja elő és nem is zárja ki, hogy a Szerződő Állam bírósága ideiglenes védelmi intézkedéseket rendeljen el, tagadja meg vagy szüntessen meg, továbbá nem érinti a fél arra vonatkozó jogát sem, hogy ilyen intézkedések elrendelését, megtagadását vagy megszüntetését kérje, sem a bíróság lehetőségét, hogy ezeket megtegye.

III. FEJEZET – ELISMERÉS ÉS VÉGREHAJTÁS

8. cikk Elismerés és végrehajtás

(1) A Szerződő Állam kizárólagos joghatósági megállapodásokban kikötött bírósága által hozott ítéletet e fejezetnek megfelelően a többi Szerződő Államban is elismerik és végrehajtják. Az elismerést és a végrehajtást kizárólag az ebben az egyezményben meghatározott indokok alapján lehet megtagadni.

(2) Az e fejezet rendelkezéseinek alkalmazása céljából szükségessé váló felülvizsgálat sérelme nélkül az eredetileg eljáró bíróság ítéletét érdemben nem lehet felülvizsgálni. A mulasztási ítéletek kivételével a címzett bíróságot köti az a tényállás, amire az eredetileg eljáró bíróság a joghatóságát alapozta.

(3) Csak az eredeti eljárás szerinti államban hatályos ítéleteket ismerik el, és csak az eredeti eljárás szerinti államban végrehajtható ítéleteket hajtják végre.

(4) Az elismerést vagy végrehajtást el lehet halasztani vagy meg lehet tagadni abban az esetben, ha az ítélet az eredeti eljárás szerinti államban jogorvoslati eljárás tárgyát képezi vagy ha még nem járt le a rendes jogorvoslati határidő. A megtagadás nem zárja ki az ítélet elismerésének vagy végrehajtásának későbbi kérelmezését.

(5) Ez a cikk alkalmazandó a Szerződő Állam bíróságának azon ítéletére is, amelyet azt követően hozott, hogy az adott Szerződő Államban található kikötött bíróság az 5. cikk (3) bekezdése által lehetővé tett módon áttette az ügyet. Ha azonban a kikötött bíróságnak mérlegelési jogköre volt a tekintetben, hogy az ügyet áttegye-e másik bírósághoz, az ítélet elismerését vagy végrehajtását meg lehet tagadni azon fél vonatkozásában, aki az áttétel ellen az eredeti eljárás szerinti államban időben kifogást emelt.

9. cikk Az elismerés vagy végrehajtás megtagadása

Az elismerés vagy végrehajtás megtagadható, ha

a) a megállapodás a kikötött bíróság államának joga szerint semmis, kivéve, ha a kikötött bíróság megállapította a megállapodás érvényességét;

b) valamelyik fél a megkeresett állam joga szerint nem rendelkezett a megállapodás megkötéséhez szükséges jogképességgel;

c) az eljárást megindító iratról vagy azzal egyenértékű, az igény lényegi elemeit tartalmazó dokumentumról

i. nem értesítették az alperest megfelelő időben és módon ahhoz, hogy védelméről gondoskodhasson, kivéve, ha az alperes megjelent és a védekezését az eredetileg eljáró bíróság előtt az értesítés vitatása nélkül adta elő, feltéve, hogy az eredeti eljárás szerinti állam joga lehetővé tette az értesítés vitatását; vagy

ii. az alperest a megkeresett államban oly módon értesítették, amely ellentétes a megkeresett állammal az iratok kézbesítésére vonatkozó alapvető elveivel;

d) az ítélet az eljárással kapcsolatos csalás eredményeként született;

e) az elismerés vagy végrehajtás nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen lenne a megkeresett állam közrendjével, ideértve különösen azokat a helyzeteket, amikor az ítélethez vezető eljárás összeegyeztethetetlen a tisztességes eljárásra az adott államban irányadó alapvető elvekkel;

f) az ítélet összeegyeztethetetlen a megkeresett államban ugyanezen felek közötti jogvitában hozott ítélettel; vagy

g) az ítélet összeegyeztethetetlen egy másik államban azonos felek közötti azonos jogalapról keletkezett eljárásban hozott korábbi ítélettel, amennyiben a korábbi ítélet a megkeresett államban megfelel az elismerés feltételeinek.

10. cikk Előzetes kérdések

(1) Amennyiben a 2. cikk (2) bekezdése vagy a 21. cikk értelmében kizárt ügy előzetes kérdésként merült fel, az adott kérdésben hozott ítéletet ezen egyezmény alapján nem ismerik el vagy hajtják végre.

(2) Az ítélet elismerését vagy végrehajtását meg lehet tagadni abban az esetben és olyan mértékben, amennyiben az ítélet a 2. cikk (2) bekezdése értelmében kizárt ügyben hozott döntésen alapul.

(3) Ha azonban – a szerzői és szomszédos jogok kivételével – szellemi tulajdon jog érvényességéről hozott határozatról van szó, az ítélet elismerését vagy végrehajtását az előző bekezdés alapján csak akkor lehet megtagadni vagy elhalasztani, ha

a) a szóban forgó határozat összeegyeztethetetlen az abban az államban az ügyben hozott ítélettel vagy illetékes hatóság által hozott határozattal, amelynek joga szerint a szellemi tulajdon jog létrejött; vagy

b) az említett államban eljárás van folyamatban a szellemi tulajdon jog érvényességét illetően.

(4) Az ítélet elismerését vagy végrehajtását meg lehet tagadni abban az esetben és olyan mértékben, amennyiben az ítélet a címzett állam által a 21. cikk szerint tett nyilatkozat értelmében kizárt ügyben hozott határozaton alapul.

11. cikk Kártérítés

(1) Az ítélet elismerését vagy végrehajtását meg lehet tagadni abban az esetben és olyan mértékben, amennyiben az ítélet olyan kártérítést ítél meg, beleértve az elrettentő vagy büntető kártérítést, amely valamelyik felet nem az általa elszenvedett tényleges veszteségért vagy kárért kárpótolja.

(2) A címzett bíróság mérlegeli, hogy az eredetileg eljáró bíróság által megítélt kártérítés az eljárási költségek fedezésére szolgál-e, és ha igen, akkor milyen mértékben.

12. cikk Perbeli egyezségek

A Szerződő Állam kizárólagos joghatósági megállapodásban kikötött bírósága által jóváhagyott – vagy az ilyen bíróság előtt folyó eljárásban megkötött – és az eredeti eljárás szerinti államban az ítélethez hasonlóan végrehajtható perbeli egyezségeket ezen egyezmény értelmében ugyanúgy végrehajtják, mint az ítéleteket.

13. cikk Bemutatandó dokumentumok

(1) Az elismerést vagy végrehajtást kérő fél a következő dokumentumokat mutatja be:

a) az ítélet teljes, hiteles másolata;

b) kizárólagos joghatósági megállapodás, annak hiteles másolata, vagy annak létezésére vonatkozó egyéb bizonyíték;

c) mulasztási ítélet esetében azon dokumentum eredeti példánya vagy hitelesített másolata, amely igazolja, hogy az eljárást megindító iratról vagy az azzal egyenértékű dokumentumról a megjelenést elmulasztó felet értesítették;

d) minden olyan dokumentum, amely szükséges annak megállapításához, hogy az eredeti eljárás szerinti államban az ítélet hatályos, illetve adott esetben végrehajtható;

e) a 12. cikkben említett esetben az eredeti eljárás szerinti állam bíróságának tanúsítványa, mely szerint a perbeli egyezés vagy annak egy része az eredeti eljárás szerinti államban ugyanúgy végrehajtható, mint egy ítélet.

(2) Ha az ítélet szövege nem teszi lehetővé a címzett bíróság számára, hogy ellenőrizze az ebben a fejezetben foglalt feltételek teljesülését, a bíróság bármilyen szükséges dokumentumot bekérhet.

(3) Az elismerés vagy végrehajtás iránti kérelemhez csatolható az eredeti eljárás szerinti állam bírósága (ideértve a bíróság tisztviselőket is) által kiadott irat a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia által javasolt és közzétett nyomtatvány formájában.

(4) Ha az ebben a cikkben említett dokumentumok nem a megkeresett állam hivatalos nyelvén íródtak, amennyiben a megkeresett állam joga másképpen nem rendelkezik, mellékelni kell hozzájuk az egyik hivatalos nyelven készített hiteles fordításukat.

14. cikk Eljárás

Amennyiben ez az egyezmény másként nem rendelkezik, az ítélet elismerésére, végrehajthatóvá nyilvánítására, végrehajtás céljából történő nyilvántartásba vételére, továbbá az ítélet végrehajtására vonatkozó eljárásra a megkeresett állam joga irányadó. A címzett bíróság gyorsan jár el.

15. cikk Részleges elismerés vagy végrehajtás

El kell ismerni és végre kell hajtani az ítéletek egy elkülöníthető részét is, ha a kérelem csak arra vonatkozik, vagy ha ezen egyezmény értelmében csak az ítélet egy része elismerhető vagy végrehajtható.

IV. FEJEZET – ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

16. cikk Átmeneti rendelkezések

(1) Ez az egyezmény azokra a kizárólagos joghatósági megállapodásokra alkalmazandó, amelyeket az egyezménynek a kikötött bíróság szerinti államban való hatálybalépése után kötnek.

(2) Ez az egyezmény nem alkalmazandó azon eljárásokra, amelyeket az egyezménynek a megkeresett bíróság szerinti államban való hatálybalépése előtt indítottak.

17. cikk Biztosítási és viszontbiztosítási szerződések

(1) A biztosítási és viszontbiztosítási szerződések alapján folyó eljárásokat nem lehet kizárni ezen egyezmény hatálya alól azzal az indokkal, hogy a biztosítási vagy viszontbiztosítási szerződés ezen egyezmény hatályán kívül eső üggyel kapcsolatos.

(2) A biztosítási és viszontbiztosítási szerződés alapján fennálló felelősség tárgyában hozott ítélet elismerését és végrehajtását nem lehet korlátozni vagy megtagadni azzal az indokkal, hogy az adott szerződés szerinti felelősség magában foglalja a biztosítottnak vagy viszontbiztosítottnak az alábbiak tekintetében való kártalanítását:

a) az egyezmény hatályán kívül eső ügyek; vagy

b) az esetlegesen a 11. cikk hatálya alá tartozó kártérítést megítélő határozat.

18. cikk Hitelesítés alóli mentesség

Az ezen egyezmény értelmében továbbított vagy kézbesített valamennyi dokumentum mentesül a hitelesítés vagy az ezzel egyenértékű alaki követelmények alól, ideértve az „apostille”-t is.

19. cikk Joghatóságot korlátozó nyilatkozatok

Bármely állam nyilatkozhat arról, hogy a bíróságai megtagadhatják a kizárólagos joghatósági megállapodások hatálya alá tartozó jogviták eldöntését, ha – a kikötött bíróság székhelyét kivéve – nincs kapcsolat az adott állam és a felek vagy a jogvita között.

20. cikk Az elismerést és végrehajtást korlátozó nyilatkozatok

Bármely állam nyilatkozhat arról, hogy a bíróságai megtagadhatják egy másik Szerződő Állam bírósága által hozott ítélet elismerését vagy végrehajtását, ha a felek lakóhelye (székhelye) a megkeresett államban volt, és a felek közötti jogviszony, valamint a jogvita szempontjából jelentőséggel bíró valamennyi tényállási elem – a kikötött bíróság székhelyét kivéve – kizárólag a megkeresett államhoz kapcsolódott.

21. cikk Speciális ügytípusokra vonatkozó nyilatkozatok

(1) Ha egy államnak jelentős érdeke fűződik ahhoz, hogy ezen egyezményt speciális ügytípusokra ne alkalmazza, az ilyen állam nyilatkozhat akként, hogy a kérdéses ügytípusra nem alkalmazza az egyezményt. Az ilyen értelemben nyilatkozó állam biztosítja, hogy a nyilatkozat hatálya ne legyen a szükségesnél szélesebb, és hogy a kizárt speciális ügytípus egyértelműen és pontosan meg legyen határozva.

(2) Az így kizárt ügytípus tekintetében az egyezményt nem lehet alkalmazni

a) a nyilatkozatot tevő Szerződő Államban;

b) a többi Szerződő Államban, amennyiben a kizárólagos joghatósági megállapodás a nyilatkozatot tevő állam bíróságainak, illetve egy vagy több meghatározott bíróságának joghatóságát köti ki.

22. cikk Viszonossági nyilatkozatok nem kizárólagos joghatósági megállapodásokról

(1) A Szerződő Állam nyilatkozatot tehet, hogy a bíróságai elismerik és végrehajtják a két vagy több fél által megkötött és a 3. cikk c) pontjában foglalt követelményeknek eleget tevő joghatósági megállapodásokban kikötött, más Szerződő Államokban található bíróságok által hozott ítéleteket, valamint az egy bizonyos jogviszonnyal kapcsolatban keletkező vagy esetlegesen keletkező jogviták eldöntésére kikötheti egy vagy több Szerződő Állam bíróságát vagy bíróságait (nem kizárólagos joghatósági megállapodás).

(2) Ha ilyen nyilatkozatot tevő Szerződő Államban hozott ítélet elismerését vagy végrehajtását egy másik, szintén ilyen nyilatkozatot tevő Szerződő Államban kérik, az ítéletet ezen egyezmény szerint elismerik és végrehajtják, amennyiben

a) az eredetileg eljáró bíróságot nem kizárólagos joghatósági megállapodásban kötötték ki;

b) nincs sem olyan bíróság által hozott ítélet, amely a nem kizárólagos joghatósági megállapodás értelmében eljárhat, és más ilyen egyéb bíróság előtt sincs folyamatban azonos felek közötti azonos jogalpból származó eljárás; és

c) az eredetileg eljáró bíróság volt az elsőként megkeresett bíróság.

23. cikk Egységes értelmezés

Ezen egyezmény értelmezése során tekintetbe kell venni a nemzetközi jellegét és az egységes alkalmazása elősegítésének szükségességét.

24. cikk Az egyezmény működésének felülvizsgálata

A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia főtitkára rendszeres időközönként intézkedik annak érdekében, hogy

a) ezen egyezmény – ideértve a nyilatkozatokat is – gyakorlati működését felülvizsgálják; valamint

b) megfontolják, kívánatos-e az egyezményt bármilyen szempontból módosítani.

25. cikk Nem egységes jogrendszerek

(1) Azon Szerződő Állam esetében, amely különböző területi egységeiben az egyezmény hatálya alá tartozó kérdéseket illetően két vagy több jogrendszer van hatályban,

a) az állam jogára vagy eljárására történő valamennyi hivatkozást – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy az az érintett területi egység hatályos jogára vagy eljárására

vonatkozik;

b) az államban található lakóhelyre (székhelyre) történő utalásokat – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy azok az érintett területi egységben található lakóhelyre (székhelyre) vonatkoznak;

c) az állam bíróságára vagy bíróságaira történő utalásokat – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy azok az érintett területi egység bíróságára vagy bíróságaira vonatkoznak;

d) az állammal fennálló kapcsolatra történő utalásokat – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy azok az érintett területi egységgel fennálló kapcsolatra vonatkoznak.

(2) Az előző bekezdéstől függetlenül a két vagy több, különböző jogrendszereket alkalmazó területi egységből álló Szerződő Államok nem kötelesek az egyezményt alkalmazni olyan helyzetekben, amelyek kizárólag e különböző területi egységeket érintik.

(3) A két vagy több, különböző jogrendszereket alkalmazó területi egységből álló Szerződő Államok területi egységeinek bíróságai nem kötelesek egy másik Szerződő Államban hozott ítéletet elismerni vagy végrehajtani csupán azért, mert azt ugyanazon Szerződő Államnak egy másik területi egysége ezen egyezmény értelmében már elismerte vagy végrehajtotta.

(4) Ez a cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre.

26. cikk Kapcsolat az egyéb nemzetközi jogi aktusokkal

(1) Ezt az egyezményt – amennyiben lehetséges – úgy kell értelmezni, hogy összeegyeztethető legyen a Szerződő Államokra hatályos, akár ezen egyezményt megelőzően, akár azt követően kötött egyéb szerződésekkel.

(2) Ez az egyezmény nem érinti az akár az ezen egyezményt megelőzően, akár azt követően kötött szerződések valamely Szerződő Állam általi alkalmazását, ha a felek egyikének sem olyan Szerződő Államban van a lakóhelye (székhelye), amely nem részes fele az adott szerződésnek.

(3) Ez az egyezmény nem érinti az egyezménynek valamely Szerződő Állam tekintetében való hatálybalépését megelőzően kötött szerződések adott Szerződő Állam általi alkalmazását, ha az egyezmény alkalmazása összeegyeztethetetlen lenne az említett Szerződő Államnak bármely nem Szerződő Állammal szemben vállalt kötelezettségeivel. Ezt a bekezdést kell alkalmazni azokra a szerződésekre is, amelyek az adott Szerződő Állam tekintetében az egyezmény hatálybalépését megelőzően kötött szerződéseket vizsgálják felül vagy az ilyen szerződések helyébe lépnek, kivéve amennyiben a felülvizsgáló vagy az előző helyébe lépő szerződés ezzel az egyezménnyel összeegyeztethetetlen, új elemeket hoz létre.

(4) Ez az egyezmény nem érinti az akár az egyezményt megelőzően, akár azt követően kötött szerződés valamely Szerződő Állam általi alkalmazását, ha olyan Szerződő Állam bírósága által hozott ítélet elismerését vagy végrehajtását kérik, amely az adott szerződés részes fele. Nem lehet azonban az ítéletet kisebb mértékben elismerni vagy végrehajtani, mint ezen egyezmény értelmében.

(5) Ez az egyezmény még abban az esetben sem érinti a konkrét ügyekkel kapcsolatban a joghatóságra vagy az ítéletek elismerésére vagy végrehajtására vonatkozó szerződések valamely Szerződő Állam általi alkalmazását, ha az ilyen szerződést az egyezményt követően kötik meg és valamennyi érintett állam részes fél ebben az egyezményben. Ezt a bekezdést csak akkor kell alkalmazni, ha a Szerződő Állam e bekezdés értelmében az adott szerződéssel kapcsolatban nyilatkozatot tesz. Ilyen nyilatkozat esetén a többi Szerződő Állam – az összeegyeztethetlenség mértékéig – nem köteles az egyezményt alkalmazni az adott ügyre, amennyiben kizárólagos joghatósági megállapodásban a nyilatkozatot tevő Szerződő Állam bíróságainak, illetve egy vagy több meghatározott bíróságának a joghatóságát kötik ki.

(6) Ez az egyezmény nem érinti az egyezményben félként részes regionális gazdasági integrációs szervezetek szabályainak alkalmazását, függetlenül attól, hogy azokat ezen egyezményt megelőzően vagy azt követően fogadták el,

a) amennyiben a felek egyikének sem olyan Szerződő Államban van a lakóhelye (székhelye), amely nem tagja a regionális gazdasági integrációs szervezetnek;

b) az ítéletek elismerése vagy végrehajtása tekintetében a regionális gazdasági integrációs szervezet tagállamai közötti viszonylatban.

V. FEJEZET – ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

27. cikk Aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás és csatlakozás

(1) Ezt az egyezményt valamennyi állam aláírhatja.

(2) Ezt az egyezményt az aláíró államoknak meg kell erősíteniük, el kell fogadniuk vagy jóvá kell hagyniuk.

(3) Ehhez az egyezményhez valamennyi állam csatlakozhat.

(4) A megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okiratokat az egyezmény letétmentésénél, a Holland Királyság Külügyminisztériumánál helyezik letétbe.

28. cikk Nem egységes jogrendszerekre vonatkozó nyilatkozatok

(1) Ha valamely állam két vagy több olyan területi egységből áll, amelyekben egymástól különböző jogrendszerek vonatkoznak az ebben az egyezményben szabályozott kérdésekre, az állam az aláíráskor, megerősítéskor, elfogadáskor, jóváhagyáskor vagy csatlakozáskor nyilatkozhat arról, hogy az egyezmény valamennyi területi egységére, vagy azok közül csak egyre vagy többre terjed ki, és ezt a nyilatkozatot egy újabb nyilatkozat útján bármikor módosíthatja.

(2) A letéteményest minden ilyen nyilatkozatról értesíteni kell, és a nyilatkozatban kifejezetten meg kell határozni azon területi egységeket, amelyekre az egyezmény hatálya kiterjed.

(3) Ha valamely állam e cikk alapján nem tesz nyilatkozatot, akkor az egyezmény hatálya kiterjed az adott állam minden területi egységére.

(4) Ez a cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre.

29. cikk Regionális gazdasági integrációs szervezetek

(1) Ezt az egyezményt ugyanúgy aláírhatják, elfogadhatják, jóváhagyhatják, illetve csatlakozhatnak hozzá az olyan regionális gazdasági integrációs szervezetek is, amelyek kizárólag szuverén államokból állnak, és az egyezmény hatálya alá eső tárgykörök mindegyikében vagy némelyikében hatáskörrel rendelkeznek. Ebben az esetben a regionális gazdasági integrációs szervezet a Szerződő Állammal megegyező jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik, amennyiben a szervezet az egyezményben szabályozott ügyekben hatáskörrel rendelkezik.

(2) A regionális gazdasági integrációs szervezet az aláírással, elfogadással, jóváhagyással vagy csatlakozással egyidejűleg írásban értesíti a letéteményest az egyezmény hatálya alá tartozó azon tárgykörökről, amelyek tekintetében a tagállamok a hatáskörüket az adott szervezetre ruházták. A szervezet az e bekezdés szerint utoljára megküldött értesítésben meghatározott hatáskört érintő mindennemű változásról haladéktalanul írásban értesíti a letéteményest.

(3) Ezen egyezmény hatálybalépése céljából a regionális gazdasági integrációs szervezetek által letétbe helyezett bármilyen okiratot csak akkor veszik figyelembe, ha a regionális gazdasági integrációs szervezet a 30. cikknek megfelelően nyilatkozatot tesz, hogy a tagállamai nem válnak az egyezmény részes feleivé.

(4) Az ebben az egyezményben a „Szerződő Államra” vagy „államra” tett hivatkozások – megfelelő esetben – egyaránt vonatkoznak arra a regionális gazdasági integrációs szervezetre is, amely az egyezmény részes fele.

30. cikk Regionális gazdasági integrációs szervezet csatlakozása a tagállamai nélkül

(1) Az aláírással, elfogadással, jóváhagyással vagy csatlakozással egyidejűleg a regionális gazdasági integrációs szervezet nyilatkozhat, hogy az egyezmény által szabályozott valamennyi ügyben hatáskörrel rendelkezik, és bár a tagállamai nem részes felek, az egyezménynek a szervezet általi aláírása, elfogadása, jóváhagyása, illetve a szervezetnek az egyezményhez való csatlakozása révén az rájuk nézve kötelező.

(2) Amennyiben a regionális gazdasági integrációs szervezet az (1) bekezdésnek megfelelően nyilatkozatot tesz, az ebben az egyezményben a „Szerződő Államra” vagy „államra” tett hivatkozások – megfelelő esetben – egyaránt vonatkoznak a szervezet tagállamaira is.

31. cikk Hatálybalépés

(1) Ez az egyezmény a 27. cikkben említett második megerősítési, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okmány letétbe helyezésétől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján lép hatályba.

(2) Ezt követően az egyezmény az alábbi időpontoktól lép hatályba:

a) az egyezményt később megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy ahhoz csatlakozó minden egyes állam és regionális gazdasági integrációs szervezet tekintetében a megerősítési, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okmány letétbe helyezésétől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján;

b) olyan területi egység tekintetében, amelyre ezen egyezményt a 28. cikk (1) bekezdésének megfelelően kiterjesztették, a 28. cikkben említett nyilatkozatról való értesítéstől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján.

32. cikk Nyilatkozatok

(1) A 19., 20., 21., 22. és 26. cikkben említett nyilatkozatok az aláírással, megerősítéssel, elfogadással, jóváhagyással vagy csatlakozással egyidejűleg vagy a későbbiekben bármikor megtehetők, továbbá bármikor módosíthatók vagy visszavonhatók.

(2) A letéteményest értesíteni kell a nyilatkozatokról, módosításokról és visszavonásokról.

(3) Az aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás vagy csatlakozás időpontjában tett nyilatkozatok az érintett állam tekintetében az egyezmény hatálybalépésével egyidejűleg lépnek hatályba.

(4) A későbbiekben tett nyilatkozatok, nyilatkozatmódosítások, illetve nyilatkozat-visszavonások az értesítésnek a letéteményeshez való beérkezésétől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján lépnek hatályba.

(5) A 19., 20., 21. és 26. cikk szerinti nyilatkozatok a hatálybalépésük előtt kötött kizárólagos joghatósági megállapodásokra nem alkalmazhatók.

33. cikk Felmondás

(1) Ezt az egyezményt a letéteményes részére megküldött írásos értesítéssel lehet felmondani. A felmondás korlátozódhat egy nem egységes jogrendszernek az egyezmény hatálya alá tartozó bizonyos területi egységeire.

(2) A felmondás az értesítésnek a letéteményes általi kézhezvételétől számított tizenkét hónapos időszak lejártát követő hónap első napján lép hatályba. Amennyiben az értesítés a felmondás hatálybalépése vonatkozásában ennél hosszabb időszakot határoz meg, a felmondás az értesítésnek a letéteményes általi kézhezvételétől számított e hosszabb időszak lejártát követő napon lép hatályba.

34. cikk A letéteményes által küldött értesítések

A letéteményes értesíti a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia tagjait és a 27., 29. és 30. cikknek megfelelően aláíró, megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozó többi államot és regionális gazdasági integrációs szervezetet az alábbiakról:

a) a 27., 29. és 30. cikkben említett aláírások, megerősítések, elfogadások, jóváhagyások és csatlakozások;

b) az egyezmény hatálybalépésének napja a 31. cikkel összhangban;

c) a 19., 20., 21., 22., 26., 28., 29. és 30. cikkben említett értesítések, nyilatkozatok, nyilatkozat-módosítások és -visszavonások;

d) a 33. cikkben említett felmondások.

Ennek hitelül a kellően meghatalmazott alulírottak aláírták ezen egyezményt.

Kelt Hágában 2005. június 30-án, egyaránt hiteles angol és francia nyelven, egyetlen példányban, amelyet a Holland Királyság kormányának irattárában helyeznek letétbe, és amelynek hiteles másolatát diplomáciai úton megküldik a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia azon tagállamainak, amelyek a huszadik ülősszak idején már tagok voltak, valamint valamennyi olyan államnak, amely ezen az ülésen részt vett.

A huszadik ülészek

javasolja, hogy a joghatósági megállapodásokról szóló egyezmény Részes Felei az alábbi űrlapot használják az eredetileg eljáró bíróság által hozott ítélet meghozatalának és tartalmának megerősítésére az ezen egyezmény alapján történő elismerés és végrehajtás céljából:

AJÁNLOTT ŰRLAP
A JOGHATÓSÁGI MEGÁLLAPODÁSOKRÓL
SZÓLÓ EGYEZMÉNY
(„EGYEZMÉNY”) ALAPJÁN

(Minta űrlap az eredetileg eljáró bíróság által hozott ítélet meghozatalának és tartalmának megerősítésére az egyezmény alapján történő elismerés és végrehajtás céljából)

1. (EREDETILEG ELJÁRÓ BÍRÓSÁG)

CÍM

TEL.

FAX

E-MAIL

2. ÜGY-/AKTASZÁM

3. (FELPERES)

v.

..... (ALPERES)

4. Az (EREDETILEG ELJÁRÓ BÍRÓSÁG) a fenti ügyben ítéletet hozott (DÁTUM) napján (VÁROS, ÁLLAM)-ban.

5. A bíróságot egy kizárólagos joghatósági megállapodásban kötötték ki az egyezmény 3. cikke értelmében:

IGEN ☐

NEM ☐

NEM TUDJA IGAZOLNI

☐

6. Ha igen, a kizárólagos joghatósági megállapodást az alábbi módon kötötték meg vagy dokumentálták:
7. A bíróság a következő összeg fizetését ítélte meg *(kérjük, jelölje meg – adott esetben – a kártérítés vonatkozó kategóriáit)*:
8. A bíróság a következők szerint ítelt meg kamatot *(kérjük, részletezze a kamat mértékét, az ítélet azon részét, amelyre a kamat vonatkozik, a dátumot, amelytől kezdve a kamatot számolják, valamint a kamatra vonatkozó minden más információt, ami segíti a megkeresett bíróságot)*:
9. A bíróság az ítéletben az eljárásra vonatkozó alábbi kiadásokat és költségeket ítélte meg *(kérjük, adja meg az ilyen megítélt összegeket, beleértve – adott esetben – az eljáráshoz kapcsolódó költségek és kiadások fedezésére szánt bármilyen összeget a megítélt összegben belül)*:
10. A bíróság a következő nem pénzbeli jóvátételt ítélte meg *(kérjük, ismertesse az ilyen jóvátétel jellegét)*:
11. Ez az ítélet végrehajtható az eredeti eljárás szerinti államban:
- IGEN ☐ NEM ☐
- NEM TUDJA IGAZOLNI ☐
12. Ez az ítélet (vagy annak egy része) jelenleg az eredeti eljárás szerinti államban felülvizsgálat alatt áll:
- IGEN ☐ NEM ☐
- NEM TUDJA IGAZOLNI ☐

Ha igen, kérjük, adja meg a felülvizsgálat jellegét és helyzetét:

13. Egyéb releváns információ:

14. Az űrlaphoz csatolásra kerültek a következő listában megjelölt dokumentumok *(ha rendelkezésre áll)*:

- ☐ az ítélet teljes, hiteles másolata;
- ☐ a kizárólagos joghatósági megállapodás, annak hiteles másolata, vagy annak létezését alátámasztó egyéb bizonyíték;
- ☐ mulasztási ítélet esetében azon dokumentum eredeti példánya vagy hitelesített másolata, amely igazolja, hogy az eljárást megindító iratról vagy az azzal egyenértékű dokumentumról a megjelenést elmulasztó felet értesítették;
- ☐ minden olyan dokumentum, amely szükséges annak megállapításához, hogy az eredeti eljárás szerinti államban az ítélet hatályos, illetve adott esetben végrehajtható;

(sorolja fel, ha rendelkezésre áll):

- ☐ az egyezmény 12. cikkében említett esetben az eredeti eljárás szerinti állam bíróságának tanúsítványa, mely szerint a perbeli egyezség vagy annak egy része az eredeti eljárás szerinti államban ugyanúgy végrehajtható, mint egy ítélet;
- ☐ egyéb dokumentumok:

15. Kelt-ben, 20..... napján

16. Bíróság vagy bírósági tisztviselő aláírása és/vagy pecsétje:

KAPCSOLATTARTÓ:

TEL.:

FAX:

E-MAIL:

Rapport Jelentés

Magyarázó jelentés:
Trevor Hartley & Masato Dogauchi

Tartalomjegyzék

Oldal

I. RÉSZ: ELŐSZÓ

18

Dokumentumok

20

Köszönetnyilvánítás

21

Terminológia

21

II. RÉSZ: ÁTTEKINTÉS

21

III. RÉSZ: EGYES CIKKEKHEZ FÜZÖTT
KOMMENTÁR

27

1. cikk – Hatály

27

2. cikk – Hatály alóli kivételek

28

3. cikk – Kizárólagos joghatósági megállapodások

34

4. cikk – További fogalommeghatározások

37

5. cikk – A kikötött bíróság joghatósága

37

6. cikk – A nem kikötött bíróság kötelezettségei

40

7. cikk – Ideiglenes védelmi intézkedések

43

8. cikk – Elismerés és végrehajtás

43

9. cikk – Az elismerés vagy végrehajtás megtagadása

46

10. cikk – Előzetes kérdések

48

11. cikk – Kártérítés

49

12. cikk – Perbeli egyezségek

51

(transactions judiciaires)

51

13. cikk – Bemutatandó dokumentumok

52

14. cikk – Eljárás

52

15. cikk – Részleges elismerés vagy végrehajtás

52

16. cikk – Átmeneti rendelkezések

53

17. cikk – Biztosítási és viszontbiztosítási szerződések

53

18. cikk – Hitelesítés alóli mentesség

54

19. cikk – Joghatóságot korlátozó nyilatkozatok

54

20. cikk – Az elismerést és végrehajtást korlátozó

55

nyilatkozatok

55

21. cikk – Speciális ügytípusokra vonatkozó

55

nyilatkozatok

55

22. cikk – Viszonossági nyilatkozatok nem kizárólagos

56

joghatósági megállapodásokról

56

23. cikk – Egységes értelmezés

58

24. cikk – Az egyezmény működésének

felülvizsgálata

58

25. cikk – Nem egységes jogrendszerek

58

26. cikk – Kapcsolat az egyéb nemzetközi jogi

aktusokkal

59

27. cikk – Aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás

és csatlakozás

66

28. cikk – Nem egységes jogrendszerekre vonatkozó

nyilatkozatok

66

29. cikk – Regionális gazdasági integrációs

szervezetek

66

30. cikk – Regionális gazdasági integrációs szervezet

csatlakozása a tagállamai nélkül

67

31. cikk – Hatálybalépés

67

Fenntartások

67

32. cikk – Nyilatkozatok

67

33. cikk – Felmondás

67

34. cikk – A letéteményes által küldött értesítések

68

I. RÉSZ: ELŐSZÓ

Az egyezmény elfogadása

Az egyezmény végleges szövegét a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia huszadik ülésszakán a II. bizottság szövegezte meg 2005. június 14. és 30. között. A záróokmányt a plenáris ülés 2005. június 30-án fogadta el, és az egyezmény aznap megnyílt aláírásra.

Az egyezmény eredete

A végül az egyezményhez vezető projekt szellemi gyökerei a néhai Arthur T. von Mehren (Harvard Law School) által előterjesztett javaslatokig vezethetők vissza.¹ Ő javasolta, hogy az Amerikai Egyesült Államok kössön az ítéletek elismerését célzó egyezményeket Államokkal, különösen európai Államokkal. A kezdeti viták után úgy döntöttek, hogy a legjobb megoldás az, ha a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia keretében tárgyalnak az egész világra kiterjedő, a joghatóságra és ítéletekre vonatkozó egyezményről. Miután az előzetes tanulmányok 1994-ben megkezdődtek, 1996-ban döntés született a projekt megindításáról.²

Az eredeti projekt: „vegyes” egyezmény. Von Mehren professzor eredetileg azt javasolta, hogy a projekt egy „vegyes” egyezmény formáját öltse.³ Ez olyan egyezmény, amely a joghatósági okokat három kategóriába sorolja. Van egy lista a jóváhagyott joghatósági okokról, illetve a

¹ Arthur von Mehren még megélte a projekt befejezését, amelyre annyi energiát fordított, azonban 2006. januárban elhunyt.

² Az egyezmény történelmi gyökereit illetően lásd a Nygh/Pocar-jelentést (lent a 11. jegyzet), 25. és köv. o. További részletekért lásd: F. Pocar és C. Honorati (szerk.): *The Hague Preliminary Draft Convention on Jurisdiction and Judgments (A joghatóságról és ítéletekről szóló előzetes hágai egyezménytervezet)*, CEDAM, Milánó, Olaszország, 2005. Ezen utóbbi munka is tartalmazza a Nygh/Pocar-jelentést.

³ Lásd: A.T. von Mehren: “Recognition and Enforcement of Foreign Judgments: A New Approach for the Hague Conference?” („Külföldi ítéletek elismerése és végrehajtása: új megközelítés a Hágai Konferencián?”), *Law & Contemporary Problems*, Vol. 57, 271. o.(1994); *uo.*, “The Case for a Convention-mixte Approach to Jurisdiction to Adjudicate and Recognition and Enforcement of Foreign Judgments” („A külföldi ítéletek megítélésére, továbbá elismerésére és végrehajtására vonatkozó vegyes egyezményi megközelítés esete”), *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, Vol. 61, No 1, 86. o. (1997).

tiltott joghatósági okokról. Minden más joghatósági ok az úgynevezett „szürke zónába” tartozik. Az elképzelés az, hogy amennyiben a bíróság jóváhagyott ok alapján rendelkezik joghatósággal, akkor tárgyalhatja az ügyet, és az ebből eredő ítéletet elismerik és végrehajtják az egyezmény többi Szerződő Államában (feltéve, hogy bizonyos egyéb feltételek is teljesülnek). Egy Szerződő Állam bírósága nem állapíthat meg joghatóságot tiltott ok alapján. A bíróságok megállapíthatják a joghatóságot a „szürke zónába” tartozó ok alapján, de az egyezménynek az elismerésre és végrehajtásra vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatók az eredményül kapott ítéletre.⁴

Jóllehet a projekten dolgozó első munkacsoport ezt a megközelítést támogatta,⁵ a munka előrehaladtával egyértelművé vált, hogy ésszerű időn belül nem lenne lehetséges megfelelő szöveget készíteni a „vegyes” egyezményhez. Ennek okai között szerepeltek a különféle Államokban meglévő joghatósági szabályok közötti jelentős különbségek és a technológiai fejlődés (ideértve az internetet) előre nem látható hatása az egyezményben megállapítandó joghatósági szabályokra. A 2001 júniusában tartott tizenkilencedik ülészak első részének végén úgy döntöttek, hogy elhalasztják a döntést arról, hogy folytassák-e a munkát az előzetes egyezménytervezetről. A továbblépés módjának megtalálása érdekében a Hágai Konferencia Általános és Politikai Ügyek Bizottságának 2002. áprilisi ülése úgy döntött, hogy az Állandó Iroda készítsen egy különbizottság elé benyújtandó tervezetet, és hogy ebben egy informális munkacsoport segítse. Úgy döntöttek, hogy ennek a folyamatnak a kiindulópontja olyan alapvető területek lennének, mint a joghatósági megállapodások az üzlet-üzlet ügyekben, az alávetés, az alperes szerinti rendes illetékesség, az ellenkérelmek, a versenyjog, a fizikai jogellenes károkozás és bizonyos egyéb lehetséges okok.

Három ülés után az informális munkacsoport azt javasolta, hogy a cél méretezését csökkenteni kellene a kereskedelmi ügyekben kötött joghatósági megállapodásokról szóló egyezményre. A Tagállamok ezt a javasolt egyezményt általában úgy tekintették, hogy az olyan megállapodásokat és abból eredő ítéleteket céloz meg, amiket a *külföldi választottbírói ítéletek elismeréséről és végrehajtásáról* szóló 1958-as New York-i egyezmény valósított meg a választottbírói megállapodások és azokból eredő ítéletek tekintetében. A Hágai Konferencia tagállamainak pozitív reakcióit követően a különbizottság 2003 decemberében ülést tartott, hogy megvitassa az informális munkacsoport által készített tervezetet. A különbizottság ezen ülésén készült el az a szövegtervezet (2003. évi egyezménytervezet), amit Working Document No 49

Revised (49. számú felülvizsgált munkadokumentum) címen tettek közzé. 2004 áprilisában újabb ülést tartottak, amely ismét megvizsgálta ezt a dokumentumot, és foglalkozott a nyitott kérdésekkel. A 2004 áprilisi találkozó eredménye egy átdolgozott tervezet lett (2004. évi egyezménytervezet), ami Working Document No 110 Revised (110. számú felülvizsgált munkadokumentum) címmel jelent meg. Ez képezte az alapját a 2005 júniusában tartott diplomáciai konferencián tárgyalt szövegnek, ami az egyezmény végleges szövegét eredményezte. Az alábbi dokumentumok alkotják az egyezmény kialakulásának legfontosabb mérföldköveit:

1. A különleges munkacsoport javaslata egy egyezménytervezet formájában („informális munkacsoport tervezete”), amit Preliminary Document No 8 (March 2003) (8. sz. előzetes dokumentum, 2003 március) címmel tettek közzé;⁶

2. Az informális munkacsoport tervezetén alapuló egyezménytervezetet 2003-ban állították össze („2003. évi egyezménytervezet”), és Working Document No 49 Revised címmel tették közzé 2003 decemberében;

3. A 2003. évi egyezménytervezet felülvizsgált és véglegesített változata 2004-ben készült el („2004. évi egyezménytervezet”), és Working Document No 110 Revised címen jelent meg 2004 áprilisában; és

4. A 2005-ben elkészült végleges szöveg.

Az egyezmény korábbi tervezeteiről két jelentés készült: egy a 2003. évi egyezménytervezetről és egy a 2004. évi egyezménytervezetről.

Tisztségviselők

Az első szakaszban (1997-2001) a következő kinevezések történtek:

Elnök: T. Bradbrooke Smith (Kanada);

Alelnökök: Andreas Bucher (Svájc);

Masato Dogauchi (Japán);

Jeffrey D. Kovar (Amerikai Egyesült Államok);

José Luis Siqueiros (Mexikó);

Társ-jelentéstevők: Peter Nygh (Ausztrália);⁷

Fausto Pocar (Olaszország);

Szövegezésért felelős bizottság elnöke: Gustaf Möller (Finnország).

⁴ Az erre területre vonatkozó európai eszközök (a brüsszeli rendelet, a brüsszeli egyezmény és a luganói egyezmény) némileg más elképzelésen alapulnak. Amennyiben az alperes lakóhelye/székhelye olyan másik Államban van, amely az eszköz hatálya alá tartozik, akkor nincs szürke zóna: a joghatóság csak az eszközben megállapított alapon gyakorolható. Ha azonban az alperes lakóhelye/székhelye nem ilyen Államban van, a joghatóság – néhány kivételtől eltekintve – a nemzeti jog által megengedett bármely alapon gyakorolható; az eredményül kapott ítéletet el kell ismerni és végre kell hajtani a többi Államban.

⁵ Lásd: „Conclusions of the Working Group meeting on enforcement of judgments” („Az ítéletek végrehajtásával

kapcsolatos munkacsoport ülésének következtetései”) Prel. Doc. No 19, 1992. november, a tizenhetedik ülészak lefolyása, Tome I, 257. és köv. o., 5. és 6. bek.

⁶ “Preliminary result of the work of the Informal Working Group on the Judgments Project” („Az informális munkacsoport által az ítéletekre vonatkozó projekten végzett munka előzetes eredménye”), Prel. Doc. No 8, 2003 március, a Konferencia Általános és Politikai Ügyek Bizottsága 2003. áprilisi különbizottsága részére.

⁷ Sajnos Peter Nygh 2002 júniusában meghalt. A halála tragikus veszteség.

Catherine Kessedjian, aki akkor főtitkár-helyettes volt, számos előkészítő dokumentumot készített.

A második szakaszban (2002-2005) a következő kinevezések történtek:

Elnök: Allan Philip (Dánia) (2003-2004);⁸
Andreas Bucher (Svájc) (2005);

Alelnökök: David Goddard (Új-Zéland);
Jeffrey D. Kovar (Amerikai Egyesült Államok);

Alexander Matvejev (Oroszországi Föderáció);

Kathryn Sabo (Kanada);

Jin Sun (Kína);

Társ-jelentéstevők: Trevor C. Hartley (Egyesült Királyság);

Masato Dogauchi (Japán);

Szövegezésért felelős bizottság elnöke: Gottfried Musger (Ausztria).

Andrea Schulz első titkár számos előkészítő dokumentumot készített, és más munkákat is vállalt.

Dokumentumok

Az alábbi lista a tárgyalások során említett és ebben a jelentésben hivatkozott legfontosabb dokumentumokat tartalmazza. Két kategóriába csoportosítottuk őket: a projekt első szakaszához kapcsolódó dokumentumok, illetve a második szakasszal kapcsolatos dokumentumok. Az alábbiakban meghatározott rövidített formában hivatkozunk rájuk.

A második szakaszhoz kapcsolódó dokumentumok érintik legközelebből az egyezményt: ezek alapvető háttéranyagot testesítenek meg. Az első szakaszhoz kapcsolódó dokumentumok annyiban fontosak,

amennyiben az egyezmény korábbi verzióiban szereplő rendelkezéseket átemelték a végleges változatba.

a) Első szakasz

„1999. évi előzetes egyezménytervezet”: Előzetes egyezménytervezet a joghatóságról és a külföldi ítéletekről polgári és kereskedelmi ügyekben, 1999. A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia keretein belül készült 1999-ben. Lényegében ugyanazt a területet fedte le, mint a brüsszeli⁹ és a luganói egyezmények.¹⁰ A vele kapcsolatos munkát felfüggesztették, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy akkoriban nehéz lett volna globális egyetértésre jutni. A szövegét – a néhai Peter Nygh és Fausto Pocar jelentésével együtt – a Hágai Konferencia Állandó Irodája 2000 augusztusában tette közzé.¹¹

„Nygh/Pocar-jelentés”: Jelentés az 1999. évi egyezménytervezetről (lásd a 11 jegyzetet).

„2001. évi ideiglenes szöveg”: Összefoglaló a 2001. június 6-20-i diplomáciai konferencia első részének II. bizottsága által folytatott vita eredményéről.¹² A szövegben levő szögletes zárójelek nagy száma azt jelzi, hogy a küldöttek sok pontban nem tudtak megállapodni.

b) Második szakasz

„Informális munkacsoport tervezete”: Az informális munkacsoport által készített egyezménytervezet, amit Preliminary Document No 8 (8. sz. előzetes dokumentum) címen tettek közzé a Konferencia Általános és Politikai Ügyek Különbizottsága részére (2003 március).¹³

„Első Schulz-jelentés”: Andrea Schulz jelentése az informális munkacsoport tervezetéről; megjelent Preliminary Document No 22 címen 2003 júniusban.¹⁴

„2003. évi egyezménytervezet”: Az egyezmény szövegtervezete, amit a Polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatósággal és a külföldi ítéletek elismerésével és végrehajtásával foglalkozó különbizottság 2003 decemberében készített (Work. Doc. No 49 Revised). Az informális munkacsoport tervezetén alapult.¹⁵

⁸ Allan Philip 2004 szeptemberében meghalt, az egyezményben érintett valamennyi személy őszinte sajnálatára.

⁹ „Brüsszeli egyezmény”: *A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló egyezmény*, 1968. szeptember 27. Az egységes szerkezetbe foglalt szöveg megtalálható az *Európai Közösségek Hivatalos Lapjában* („HL”), 1998, C sorozat 27. kötet, 1. o. 1999-ben ezt nagyrészt felváltotta a brüsszeli rendelet (lásd *lent*, 50 jegyzet). Addig az Európai Unió tagállamaira volt hatályos. Paul Jenard jelentése az eredeti brüsszeli egyezményről megjelent: HL 1979 C 59, 1. o.

¹⁰ „Luganói egyezmény”: *A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló egyezmény*, 1988. szeptember 16., HL 1988 L 319, 9. o. A brüsszeli egyezményhez hasonló rendelkezéseket tartalmaz, de a két egyezmény nem azonos. A luganói egyezményben részes államok a 15 „rég” EU tagállam és bizonyos más európai államok. Az írás időpontjában ezek: Izland, Norvégia, Lengyelország és Svájc. A brüsszeli és a luganói egyezmények közötti határvonalat a luganói egyezmény 54B. cikke fekteti le. Azon az elven alapul, hogy a luganói egyezmény nem vonatkozik a 15 „rég” EU tagállam közötti kapcsolatokra, viszont alkalmazni kell ott, ahol a többi ország egyike (kivéve Lengyelországot)

érintett. A hivatalos jelentést Paul Jenard és Gustaf Möller készítette; megjelent: HL 1990 C 189, 57. o.

¹¹ „Preliminary draft Convention on jurisdiction and foreign judgments in civil and commercial matters, adopted by the Special Commission and Report by Peter Nygh & Fausto Pocar” („Előzetes egyezménytervezet a joghatóságról és a külföldi ítéletekről polgári és kereskedelmi ügyekben, ahogy a különbizottság elfogadta, és Peter Nygh & Fausto Pocar jelentése”), Prel. Doc. No 11, 2000 augusztus – készült a 2001. júniusi tizenkilencedik ülésszak részére. Ha kifejezetten másként nem jelezzük, az ezen jelentésben említett összes előkészítő dokumentum elérhető itt: < www.hcch.net > „Conventions” – „No 37” – „Preliminary Documents”.

¹² Elérhető itt: < www.hcch.net >.

¹³ Elérhető itt: < www.hcch.net >.

¹⁴ A. Schulz: „Report on the work of the Informal Working Group on the Judgments Project, in particular on the preliminary text achieved at its third meeting – 25–28 March 2003” („Jelentés az informális munkacsoport által az ítéletekre vonatkozó projekten végzett munkáról, különösen a harmadik ülésén kidolgozott előzetes szövegről – 2003. március 25–28.”), Prel. Doc. No 22, 2003 június, elérhető itt: <www.hcch.net>.

¹⁵ Elérhető itt: < www.hcch.net >.

„Első jelentés”: A 2003. évi előzetes egyezménytervezetre vonatkozó jelentés, amit kommentár formájában dolgoztak ki 2004 márciusban, és Preliminary Document No 25 (25. sz. előzetes dokumentum) címen tettek közzé.¹⁶

„2004. évi egyezménytervezet”: Előzetes egyezménytervezet, amit hivatalosan a kizárólagos joghatósági megállapodásokra vonatkozó tervezetként ismert. Ez a 2003. évi egyezménytervezet felülvizsgált változata volt és 2004 áprilisában került kidolgozásra. Working Document No 110 Revised címen tették közzé.¹⁷

„Második jelentés”: A 2004. évi előzetes egyezménytervezetre vonatkozó jelentés, amit kommentár formájában dolgoztak ki 2004 decemberében. Working Document No 26 Revised címen tették közzé.¹⁸

„2005. áprilisi tervezet”: A 2004. évi egyezménytervezet lehetséges módosításai, amit a szövegezésért felelős bizottság készített a 2005. április 18-20-i ülésén. A 2004. évi egyezménytervezet szövegét, amely magában foglalja a 2005. áprilisi tervezetet, a Konferencia huszadik ülészakán Working Document No 1 (1. sz. munkadokumentum) néven tették közzé.

„Második Schulz-jelentés”: “Report on the Meeting of the Drafting Committee of 18-20 April 2005 in Preparation for the Twentieth Session of June 2005” (Jelentés a szövegezésért felelős bizottság 2005. április 18-20-i üléséről, melynek célja a 2005. júniusi huszadik ülészak előkészítése volt”). Ez észrevételeket fűz a 2005. áprilisi tervezethez; Preliminary Document No 28 címmel adták ki 2005 májusban.¹⁹

Köszönetnyilvánítás

A jelentés szerzői szeretnének köszönetet mondani ezen korábbi jelentések szerzőinek, különösen a Nygh/Pocar-jelentés szerzőinek, a néhai Peter Nygh-nek és Fausto Pocarnak.

Szeretnének köszönetet mondani a nemzeti delegációknak, akik észrevételeket fűztek a jelentés korábbi tervezeteihez. Ezek az észrevételek nagy segítséget jelentettek és jelentősen hozzájárultak a végleges változathoz.

Továbbá szeretnék elismerni Andrea Schulz segítségét az Állandó Iroda részéről, és a szövegezésért felelős bizottság elnökének, Gottfried Musgernek a segítségét. Ez a két ember rengeteg időt szentelt a jelentésnek. Sok hibát kijavítottak és sok javítást is javasoltak. A segítségük nélkül a jelentés súlyos hiányosságoktól szenvedne. Mindannyian hatalmas hálával tartozunk nekik.

Terminológia

Az egyezmény a következő kifejezéseket használja:

¹⁶ Elérhető itt: < www.hcch.net >.

¹⁷ Elérhető itt: < www.hcch.net >.

¹⁸ Elérhető itt: < www.hcch.net >.

¹⁹ Elérhető itt: < www.hcch.net >.

²⁰ Az 1999. évi előzetes egyezménytervezet az angol verzióban a „címezett Állam” kifejezést használja a jelentésben használt „megkeresett Állam” helyett.

²¹ A „Fél” jelentését lásd fent.

„eredetileg eljáró bíróság”: az a bíróság, amelyik az ítéletet meghozta;

„eredeti eljárás szerinti Állam”: az az Állam, amelyben az eredetileg eljáró bíróság székhelye található;

„címezett/megkeresett bíróság”: az a bíróság, amelyet az ítélet elismerése vagy végrehajtása céljából megkerestek;

„megkeresett Állam”: az az Állam, amelyben a megkeresett bíróság székhelye található.²⁰

Ebben a jelentésben:

„Fél” (nagy F kezdőbetűvel) jelenti az egyezményben részes Felet vagy adott esetben az egyezmény által a 30. cikk alapján kötelezett Államot;

„fél” (kis F kezdőbetűvel) jelenti egy szerződésben vagy perben érintett felet;

„Állam” (nagy Á kezdőbetűvel) jelent egy Államot a nemzetközi értelemben;

„állam” (kis Á kezdőbetűvel) jelenti egy szövetségi Állam területi egységét (például az Amerikai Egyesült Államok egy államát).

A jelentés felépítése

A jelentés ezen részét (I. rész) két további rész követi. A II. rész („Áttekintés”) célja, hogy ismertesse az egyezmény szerkezetét. A hangsúly a különböző rendelkezések funkcióján és azok egymáshoz való viszonyán van. A III. rész („Egyes cikkekhez fűzött kommentár”) minden egyes cikket elemez, hogy tisztázza a jelentését.

Példák

Az alábbi példákban azt feltételezzük (kivéve, ha az ellenkezőjét jelezzük), hogy az egyezmény hatályban van és hogy az említett Államok részes Felek²¹ az egyezményben.

II. RÉSZ: ÁTTEKINTÉS²²

1. **Cél.** Ha az egyezménynek az a célja, hogy a joghatósági megállapodások a lehető leghatékonyabbak legyenek, három dolgot kell biztosítania. Először: a kikötött bíróság köteles legyen tárgyalni az ügyet, ha azt elé terjesztik; másodszor: bármely más bíróságnak, amely előtt eljárást indítanak, meg kell tagadnia annak tárgyalását; és harmadszor: a kikötött bíróság ítéletét el kell elismerni és végre kell hajtani. Ezt a három követelményt belefoglalták az egyezménybe, amelynek a kulcsfontosságú rendelkezéseit alkotják. A várakozás az, hogy az egyezmény olyan szerepet töltsön be a joghatósági megállapodások tekintetében, mint a *külföldi választottbírói határozatok elismeréséről* és

²² A jelentés ezen részében található áttekintés célja, hogy általános képet adjon az egyezményről azok számára, akik nem ismerik. Nem tekinthető az egyezmény feltételei teljes körű leírásának. Több cikket egyáltalán nem említ, míg más cikkeket csak részben tárgyal; továbbá nem mindig említi a minősítéseket és a kivételeket. A teljes kommentár a jelentés III. részében található.

végrehajtásáról szóló 1958. június 10-i New York-i egyezmény a választottbíróági megállapodások tekintetében.²³

2. **Kivételek.** Jóllehet ezek a követelmények elengedhetetlenek, nem kényszeríthetők ki abszolút módon. Általánosan elfogadott, hogy lehetnek olyan helyzetek (amik általában kivételes jellegűek), ahol a joghatósági megállapodás érvényre juttatásának kívánalmát egyéb szempontok felülbírálhatják. Ebből kifolyólag az egyezmény mindhárom alapvető követelmény alól meghatároz kivételeket. Ha az ilyen kivételek túl tágak és homályosak lennének, akkor az egyezménynek nem lenne sok értéke. Ezért a rugalmasság és a biztonság közötti megfelelő egyensúly megtalálása volt az egyezményt kidolgozó diplomáciai ülésszak egyik legfontosabb feladata.

3. **A kikötött bíróságnak tárgyalnia kell az ügyet.** Az 5. cikk megköveteli, hogy a joghatósági megállapodásban kikötött bíróság tárgyalja az ügyet, ha egy jogvitával kapcsolatban felhívják.²⁴ Nem tagadhatja meg az ügy tárgyalását azon az alapon, hogy egy másik Állam bírósága megfelelőbb (*forum non conveniens*) vagy hogy egy ilyen bíróságot hívtak fel elsőként (*lis pendens*). Az 5. cikk²⁵ alóli legfontosabb kivétel az, hogy a kikötött bíróságnak nem kell tárgyalnia az ügyet, ha a joghatósági megállapodás semmis a saját joga alapján, ami magában foglalja a kollíziós szabályokat.²⁶

4. **Más bíróságok nem tárgyalhatják az ügyet.** A 6. cikk kimondja, hogy a Szerződő Állam nem kikötött bíróságai kötelesek felfüggeszteni vagy megszüntetni a kizárólagos joghatósági megállapodás hatálya alá eső eljárásokat.²⁷ Van azonban öt konkrét kivétel, amiket a 6. cikk a)-e) pontjai sorolnak fel. Az a) pontban meghatározott első kivétel párhuzamos az 5. cikk szerinti kivétellel, nevezetesen: a joghatósági megállapodás semmis a kikötött bíróság saját joga szerint, beleértve a kollíziós szabályokat. A 6. cikkben szereplő többi négy kivétel közül a legfontosabb talán a c) pontban levő, amit akkor kell alkalmazni, ha a megállapodás érvényesítése nyilvánvaló igazságtalansághoz vezetne vagy nyilvánvalóan a felhívott bíróság szerinti Állam közrendjébe ütközne.²⁸ Fontos, hogy értékeljük az a) és c) pontokban szereplő két kivétel közötti különbséget. Az a) pont szerint a (nem kikötött) bíróság, amely előtt eljárást indítottak, köteles a kikötött bíróság szerinti Állam jogát

alkalmazni (beleértve a kollíziós szabályokat); a c) pont szerint ugyanakkor a saját felfogását alkalmazza a „nyilvánvaló igazságtalanság” és a „közrend” vonatkozásában. E tekintetben az egyezmény eltér a *külföldi választottbíróági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról* szóló 1958-as New York-i egyezménytől, ami nem határozza meg az ilyen körülmények között alkalmazandó jogot.

5. **Elismerés és végrehajtás.** Egy joghatósági megállapodás értéke nagyobb lesz, ha az abból eredő ítéletet a lehető legtöbb²⁹ más Államban elismerik és végrehajtják. A 8. cikk (1) bekezdése ezt a célt igyekszik elérni.³⁰ Megint vannak kivételek; a legtöbbet a 9. cikk sorolja fel.³¹ Ezek közül néhány a 6. cikkben szereplő kivételeket tükrözi: például az a kivétel, ahol a joghatósági megállapodás a kikötött bíróság Államának joga (beleértve a kollíziós szabályokat) szerint semmis.³² Az elismerés vagy a végrehajtás megtagadható akkor is, ha az nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen lenne a megkeresett Állam közrendjével.³³ További kivételek vonatkoznak az eljárást megindító irat vagy azzal egyenértékű irat kézbesítésére,³⁴ továbbá az eljárással kapcsolatos csalásra.³⁵

6. **Ellentétes ítéletek.** A 9. cikk is foglalkozik azzal a helyzettel, ahol ugyanazon felek között másik bíróság már hozott ítéletet (a továbbiakban: „ellentétes ítélet”), amely nincs összhangban a kikötött bíróság ítéletével. A cikk külön kezeli azt az esetet, ahol az ellentétes ítélet *ugyanabban az Államban* született, mint amelyben eljárást indítottak a kikötött bíróság ítéletének végrehajtására, illetve ahol az ellentétes ítéletet a *egy másik Államban* hozták meg. Az előbbi esetben az ellentétes ítéletek meglelte önmagában megalapozhatja a kikötött bíróság ítélete elismerésének megtagadását. Az utóbbi esetben az ellentétes ítéletet mindenképpen a kikötött bíróság ítélete előtt hozták meg; annak ugyanazon jogalapról kell származnia, és meg kell felelnie az elismeréséhez a megkeresett Államban előírt feltételeknek. A bíróság azonban egyik esetben sem *köteles* elismerni az ellentétes ítéletet vagy megtagadni a kikötött bíróság ítéletének elismerését.

7. **Kártérítés.** A 11. cikk egy további kivételt tartalmaz. Kimondja, hogy az ítélet elismerését és végrehajtását meg lehet tagadni abban az esetben és olyan mértékben, amennyiben az ítélet olyan kártérítést ítélt meg,

²³ Természetesen az egyezmény több szempontból tovább megy, mint a New York-i egyezmény, amit az érintett cikkekkel kapcsolatban az alábbiakban részletesebben tárgyalunk.

²⁴ A részletes tárgyalását lásd *lejjebb* a 124 és *köv.* pontokban.

²⁵ Egy másik lehetséges kivétel a 19. cikkben található.

²⁶ Az 5. cikk (3) bekezdése különös rendelkezéseket tartalmaz, amelyek lehetővé teszik, hogy a kikötött bíróság a saját szabályait alkalmazza a joghatóság, továbbá a Szerződő Állam bíróságai közötti hatáskör-megosztás kérdésében.

²⁷ A részletes tárgyalását lásd *lejjebb* a 141 és *köv.* pontokban.

²⁸ A további kivételek: b) valamelyik fél a felhívott bíróság szerinti Állam joga értelmében nem rendelkezett a megállapodás megkötéséhez szükséges jogképességgel; d) a megállapodást a feleknek fel nem róható kivételes okok miatt

nem lehet ésszerűen végrehajtani; és e) a kikötött bíróság úgy döntött, hogy nem jár el az ügyben.

²⁹ Az egyezmény értelmében az „elismerés” az eredetileg eljáró bíróság által megállapított jogok és kötelezettségek elfogadását jelenti. A „végrehajtás” annak biztosítását jelenti, hogy az ítélet kötelezettje teljesíti az eredetileg eljáró bíróság rendelkezését.

³⁰ A részletes tárgyalását lásd *lejjebb* a 164. és *köv.* pontokban.

³¹ További lehetséges kivételek a 10. és 20. cikkekben találhatók.

³² A 6. cikk a) pontja a 9. cikk a) pontjában; a 6. cikk b) pontja a 9. cikk b) pontjában tükröződik; míg a 6. cikk c) pontja a 9. cikk e) pontjában tükröződik.

³³ 9. cikk e) pont.

³⁴ 9. cikk c) pont.

³⁵ 9. cikk d) pont. Az igény lényegét érintő csalásra más rendelkezések vonatkozhatnak, például – extrém körülmények között – a közrendre vonatkozó rendelkezések.

beleértve az elrettentő vagy büntető kártérítést, amely valamelyik felet nem az általa elszenvedett tényleges veszteségért vagy kárért kárpótolja.³⁶

8. **Egyéb rendelkezések.** A fenti kulcsfontosságú rendelkezések képezik az egyezmény alapját. Ezek azonban az összes cikknek csak egy viszonylag kis részét alkotják. A további rendelkezések bizonyos értelemben járulékos jellegűek: néhány az egyezmény hatályára vonatkozik; mások az alapvető rendelkezésekhez kapcsolódó további kivételeket és minősítéseket állapítanak meg; ismét mások az egyezmény működésével kapcsolatos nemzetközi közjogi szabályokat tartalmaznak. Ebben az áttekintésben csak a legfontosabb cikkeket tárgyaljuk.

9. **Milyen joghatósági megállapodások tartoznak az egyezmény hatálya alá?** Az 1. és 3. cikkek elmagyarázzák, mit jelent a kizárólagos joghatósági megállapodás az egyezmény alkalmazásában. Csak az ezen rendelkezések hatálya alá tartozó joghatósági megállapodásokra terjed ki az egyezmény II. fejezetének hatálya.³⁷

10. **1. cikk** Az 1. cikk az egyezmény hatályát három alapvető módon korlátozza. Először kijelenti, hogy az egyezmény kizárólag nemzetközi ügyekre vonatkozik. Ezt követően úgy rendelkezik, hogy csak a *kizárólagos* joghatósági megállapodásokra alkalmazandó. Azonban erre a korlátozásra két minősítés vonatkozik: az első az a 3. cikk *b*) pontban írt szabály, amely szerint egy Szerződő Állam bíróságait, illetve egy Szerződő Állam egy vagy több meghatározott bíróságát kijelölő joghatósági megállapodások kizárólagosnak tekintendők, kivéve, ha a felek kifejezetten másképp rendelkeznek; másodszor: a 22. cikk egy opt-in (szabad választási) lehetőséget tartalmaz, ami kiterjeszti az egyezmény elismerésre és végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseit az olyan bíróság által hozott ítéletekre, amit nem kizárólagos joghatósági megállapodásban kötöttek ki. Az 1. cikkben levő harmadik korlátozás pedig az, hogy a joghatósági megállapodást polgári vagy kereskedelmi ügyben kell megkötöni. Ugyanakkor a 2. cikk (5) bekezdése úgy rendelkezik, hogy nem zárható ki az eljárás az egyezmény hatálya alól csupán azon az alapon, hogy abban valamely állam – ideértve a kormányt, valamely kormányhivalt vagy az állam nevében eljáró bármely személyt – félként vesz részt.

11. **A „nemzetközi” kifejezés jelentése.** Mivel az egyezmény csak nemzetközi ügyekben alkalmazható, szükséges a „nemzetközi” kifejezés meghatározása. Ezt az 1. cikk (2) és (3) bekezdése adja meg.³⁸ A (2) bekezdés kimondja, hogy joghatósági szempontból csak akkor nem kell egy ügyet nemzetközinek tekinteni, ha a felek ugyanabban a Szerződő Államban rendelkeznek lakóhellyel (székhellyel) és – függetlenül a választott bíróság helyétől – a felek jogviszonya a jogvita szempontjából jelentősséggel bíró valamennyi tényállási

elemmel együtt kizárólag ehhez az államhoz kapcsolódik. Más szóval: ha az ügy egyébként teljesen belföldi, a külföldi bíróság kikötése nem teszi nemzetközivé. Az elismerésre és a végrehajtásra egy másik meghatározás vonatkozik [(3) bekezdés]. Itt elegendő, hogy az ítéletet külföldi bíróság hozta meg. Ez azt jelenti, hogy egy olyan ügy, ami nem volt nemzetközi, amikor az eredeti ítéletet meghozták, nemzetközivé válhat, ha az ítélet egy másik Államban való elismerésének vagy végrehajtásának a kérdése merül fel. (Ez a 20. cikk alapján adható nyilatkozattól függ, amely lehetővé teszi, hogy egy Állam nyilatkozzon arról, hogy a bíróságai megtagadhatják a kikötött bíróság által hozott ítélet elismerését vagy végrehajtását, ha a – a kikötött bíróság székhelyét kivéve – az ügy teljes mértékben belföldi abban az Államban, amelyben az elismerést vagy a végrehajtást kérelmezik.)³⁹

12. **A „kizárólagos joghatósági megállapodás” meghatározása.** A 3. cikk adja a kizárólagos joghatósági megállapodás meghatározását. Rögzíti, hogy az egyezmény kizárólag a Szerződő Államok érdekében kötött joghatósági megállapodásokra vonatkozik. A joghatósági megállapodás vonatkozhat múltbeli és jövőbeli jogvitákra egyaránt. Hivatkozhat általában egy Szerződő Állam bíróságaira („Franciaország bíróságai”); hivatkozhat valamely Szerződő Állam adott bíróságára („Federal District Court for the Southern District of New York”); vagy hivatkozhat egy adott Szerződő Állam két vagy több meghatározott bíróságára („District Court of Tokyo vagy District Court of Kobe”). Minden más bíróság joghatóságát ki kell zárni; ugyanakkor azt kizártnak is kell tekinteni, kivéve, ha a felek kifejezetten másként rendelkeztek.

13. **Alaki követelmények.** A 3. cikk c) pontja fekteti le azokat az alaki követelményeket, amiknek egy joghatósági megállapodásnak meg kell felelnie ahhoz, hogy az egyezmény hatálya alá essen. A megkötése vagy dokumentálása történhet *i*) írásban vagy *ii*) bármilyen olyan egyéb kommunikációs eszköz segítségével, amely későbbi hivatkozás céljából elérhetővé teszi az információkat.⁴⁰ Ha nem felel meg ezeknek a követelményeknek, akkor nem esik az egyezmény hatálya alá. Ugyanakkor az egyezmény nem zárja ki, hogy a Szerződő Államok a saját joguk szerint végrehajtsák az ilyen megállapodást vagy az abból eredő ítéletet.

14. **Az „Állam” kifejezés jelentése.** Az egyezmény számos rendelkezése utal egy „Államra” vagy „Szerződő Államra”. Ezeknek a kifejezéseknek a jelentése azonban nem egyszerű kérdés, amit a 25., 28., 29. és 30. cikk is bizonyít.

15. **Nem egységes jogrendszerek.** Néhány Állam két vagy több egységből áll, és mindegyiknek saját jogrendszere van. Ez gyakran szövetségi államok esetében fordul elő. Például az Egyesült Államokat államok, Kanadát pedig tartományok és területek alkotják. Ez

³⁶ Azonban a címzett bíróságnak mérlegelnie kell, hogy az eredetileg eljáró bíróság által megítélt kártérítés az eljárási költségek fedezésére szolgál-e, és ha igen, akkor milyen mértékben.

³⁷ A 22. cikk lehetővé teszi, hogy az egyezmény III. cikkét bizonyos körülmények között a nem kizárólagos joghatósági megállapodásokra is alkalmazzák.

³⁸ Lásd még a 25. cikk (2) bekezdését.

³⁹ Lásd *lejjebb* a 231-233. pontokat.

⁴⁰ Ennek a rendelkezésnek a szövegét az elektronikus kereskedelemről szóló 1996-os UNCITRAL modelljogszabály 6. cikkének (1) bekezdése ihlette.

előfordulhat bizonyos nem szövetségi államok esetében is, mint például Kína vagy az Egyesült Királyság. Az utóbbit három egység alkotja: Anglia és Wales (egy egység), Skócia, valamint Észak-Írország. Amiről a 25. cikk (1) bekezdése rendelkezik, az az, hogy az ilyen Államok esetében az „Állam” szó az Egyezményben vonatkozhat adott esetben akár a nagyobb egységre (például az Egyesült Királyságra) vagy ezen egység valamely alegységére (például Skóciára).⁴¹ Az, hogy adott esetben melyiket kell érteni alatta, számos tényezőtől függ, többek között a nagyobb egység és az alegységek közötti kapcsolattól az adott Állam jogrendszerétől, továbbá a joghatósági megállapodás feltételeitől. A 25. cikk (1) bekezdése működésének bemutatására vegyük példának a 3. cikket, ami *többek között* olyan megállapodásra utal, amely „az egyik Szerződő Állam bíróságait köti ki”. Ha a felek Alberta bíróságait kötik ki, a „Szerződő Állam” a 3. cikk alapján Albertát jelenti; így a joghatósági megállapodás az egyezmény hatálya alá esik. Ha azonban Kanada bíróságait kötik ki, a „Szerződő Állam” a 3. cikk alapján Kanada lesz; így az egyezmény ismét kiterjedne a joghatósági megállapodásra.

16. Bizonyos egységekre korlátozott megerősítés vagy csatlakozás. A 28. cikk is foglalkozik az előző bekezdésben említett típusú Államokkal. A célja azonban más. Lehetővé teszi, hogy az ilyen Állam kijelentse, hogy az egyezmény csak néhány egységére vonatkozik. Ez lehetővé teszi például, hogy Kanada kijelentse, hogy az egyezmény csak Alberta tartományra terjed ki. Ebben az esetben az egyezmény hatálya nem terjedne ki az olyan joghatósági megállapodásra, amely egy másik kanadai tartomány bíróságait jelöli ki.

17. Regionális gazdasági integrációs szervezetek. A regionális gazdasági integrációs szervezetekkel, mint például az Európai Közösséggel, a 29. és 30. cikk foglalkozik.⁴² Amellett, hogy lehetővé teszi, hogy bizonyos körülmények között az ilyen szervezetek is részes Félle váljanak az egyezményben, a 29. és 30. cikkek előírják azt is, hogy az egyezményben az „Államra” vagy „Szerződő Államra” való minden utalás adott esetben ugyanúgy vonatkozik a részes Félként eljáró regionális gazdasági integrációs szervezetre is.⁴³ Ez azt jelenti, hogy – attól függően, hogy adott esetben mi a megfelelő – az „Állam” európai viszonylatban jelentheti akár az Európai Közösséget, akár annak valamely tagállamát (például az Egyesült Királyságot), akár az ilyen tagállam területi egységét (például Skóciát). Ebből következik, hogy az „Európai Közösség bíróságait” kijelölő vagy a kifejezetten

„az Európai Közösségek Bíróságára (Elsőfokú Bíróság)” utaló joghatósági megállapodás⁴⁴ az egyezmény hatálya alá tartozik.

18. Hatály alóli kivételek. A 2. cikk az egyezmény hatálya alóli kivételekkel foglalkozik. Az egyezmény célja az, hogy a kereskedelem területén alkalmazza, és ezt a politikát számos kizárás juttatja érvényre, jóllehet kizár néhány olyan kereskedelmi ügyet is, amelyekben egyedi megfontolásokat kell figyelembe venni. A 2. cikk (1) bekezdés kimondja, hogy az egyezmény nem vonatkozik a fogyasztói szerződésekre és a munkaszerződésekre. A (2) bekezdés előírja, hogy nem vonatkozik a tizenhat pontjában felsorolt konkrét ügyekre. Ezek különböző családjogi ügyekre terjednek ki, például a tartási kötelezettségre és a házassági vagyoni jogi ügyekre, továbbá egy sor különböző ügycsoportra az atomkártól való felelősségtől kezdve a közhitelű nyilvántartásban szereplő bejegyzések érvényességéig. Némelyikről az alábbiakban, a konkrét jogágak tárgyalásakor lesz szó.

19. Előzetes döntéshozatal. A 2. cikk (3) bekezdése rögzíti azt a fontos elvet, hogy az egyezmény hatálya alá tartozó ügyben folyó eljárás nem szűnik meg az egyezmény hatálya alá tartozónak lenni kizárólag azért, mert a bíróságnak előzetes döntést kell hoznia valamely kizárt ügyben. Ugyanakkor a 10. cikk (1) bekezdése egyértelművé teszi, hogy a kizárt ügyben hozott döntés önállóan nem ismerhető el és hajtható végre az egyezmény értelmében. Sőt, a 10. cikk (2) bekezdése megengedi (de nem követeli meg), hogy a megkeresett bíróság megtagadja magának az ítéletnek az elismerését vagy végrehajtását, amennyiben az ítélet a döntésen alapul. Ez a hatáskör azonban nem gyakorolható, ha az előzetes döntés ugyanaz lett volna, ha azt a megkeresett Állam bírósága hozta volna.

20. Szellemi tulajdonra vonatkozó előzetes döntéshozatal. A 10. cikk (2) bekezdésének alkalmazása komoly korlátozásoktól függ, ha az előzetes döntés szellemi tulajdonjog érvényességére vonatkozik [10. cikk (3) bekezdés]. Ezt lejjebb, a szellemi tulajdon tárgyalásánál magyarázzuk meg.

21. Speciális ügytípusokra vonatkozó nyilatkozatok. A 21. cikk lehetővé teszi, hogy a Szerződő Állam kiegészítse a kizárt ügytípusok listáját az általa kizárni kívánt ügytípust meghatározó nyilatkozattal, amennyiben az ügytípust egyértelműen és pontosan meghatározza.

⁴¹ A 25. cikk (2) bekezdése azonban előírja, hogy az ilyen Állam nem köteles alkalmazni az egyezményt az ilyen alegységek közötti viszonyban.

⁴² A 29. és a 30. cikk közötti különbség az, hogy az előbbi arra az esetre vonatkozik, ha egy regionális gazdasági integrációs szervezet az egyezményben részes Félle válik a tagállamaival együtt, míg az utóbbi azt a helyzetet kezeli, amikor a tagállamai *nélkül* válik részes Félle. Az Európai Közösség esetében ez attól függ, hogy a Közösségnek megosztott vagy kizárólagos hatásköre van-e. Ebben a tekintetben lásd az Európai Közösségek Bíróságának 2006. február 7-i véleményét a Közösségnek a *polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, az elismerésről és a végrehajtásról* szóló új lüganói egyezmény megkötésére vonatkozó hatásköréről (01/03 sz. vélemény); elérhető itt: < <http://curia.europa.eu/> >.

⁴³ Ugyanakkor bizonyos cikkek (például a 28. cikk) kifejezetten kimondják, hogy nem vonatkoznak a regionális gazdasági integrációs szervezetekre.

⁴⁴ Az Európai Közösséget létrehozó Szerződés (EK Szerződés) 238. cikke értelmében az Európai Közösségek Bírósága hatáskörrel rendelkezik a Közösség által vagy nevében kötött szerződésekben foglalt „választottbírói záradék” (valójában: joghatósági záradék) kikötés alapján. Ezt a joghatóságot az Elsőfokú Bíróság gyakorolja: EK Szerződés 225. cikk (1) bekezdés. Így, ha az Európai Bizottság kereskedelmi szerződést köt egy, az Európai Közösségen kívül székhellyel rendelkező céggel, az ilyen szerződésben szereplő, az Európai Közösségek Bíróságát (Elsőfokú Bíróság) kikötő joghatósági záradékra kiterjed az egyezmény.

Amennyiben így tesz, az egyezmény nem vonatkozik az adott ügýtípusra a nyilatkozatot tevő Államban.⁴⁵

22. **Átláthatóság és a visszaható hatály tilalma.** A 21. cikk kivételesen lehetővé teszi, hogy a Szerződő Államban meghatározzon bizonyos ügýtípusokat, amelyekre nem alkalmazza az egyezményt. A 32. cikk szerint azonban az ilyen nyilatkozatról értesíteni kell a letéteményest (Hollandia Külügyminisztériumát), amely arról tájékoztatja a többi Államot (átláthatóság elve). Azt is tervezik, hogy a nyilatkozatokat felteszik a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia honlapjára.⁴⁶ Ha a nyilatkozatot azt követően teszik meg, hogy az egyezmény hatályba lépett az azt tevő Állam tekintetében, az csak legalább három hónap elteltével lép hatályba.⁴⁷ Mivel nem vonatkozik a hatálybalépése előtt megkötött joghatósági megállapodásokra (visszaható hatály tilalma),⁴⁸ a felek előre tudják, hogy érinti-e a jogviszonyukat.

23. **Viszonosság.** A 21. cikk (2) bekezdése biztosítja, hogy amennyiben egy Állam ilyen nyilatkozatot tesz, a többi Állam nem köteles alkalmazni az egyezményt a kérdéses ügýtípusra, ha a kikötött bíróság a nyilatkozatot tevő Államban van (viszonosság elve).

24. **Perbeli egyezségek.** Az egyezmény kiterjed a bírósági egyezségek (franciául: *transactions judiciaires*) végrehajtására, feltéve, hogy van megfelelő joghatósági megállapodás, és az egyezséghez mellékelik az eredeti eljárás szerinti Állam bíróságának tanúsítványát.⁴⁹ A perbeli egyezség ebben az értelemben nem ismert a common law jogrendben. Ezek nem olyanok, mint a peren kívüli egyezségek; és nem is olyanok, mint a felek egyetértésén alapuló ítéletek, jóllehet azonos funkciót töltenek be. A felek egyetértésén alapuló ítéletek ugyanúgy az egyezmény hatálya alá tartoznak, mint az egyéb ítéletek.

25. **Ütközés más egyezményekkel.** Ez az egyik legnehezebb kérdés, amivel az egyezmény foglalkozott. A kiindulási pontnak a nemzetközi közjog szokásos szabályainak kell lennie, amelyek az általános vélekedés szerint a *szerződések jogáról* szóló 1969-es bécsi egyezmény 30. cikkében tükröződnek. A bécsi egyezmény 30. cikkének (2) bekezdése előírja, hogy ha egy szerződés

előírja, hogy alá van rendelve egy másik (korábbi vagy későbbi) szerződésnek, akkor a másik szerződés rendelkezései lesznek irányadók. A hágai egyezmény 26. cikke négy esetet határoz meg [26. cikk (2)-(5) bekezdések], amikor egy másik egyezmény az irányadó helyette. A 26. cikk (6) bekezdése egy némileg más kérdéssel foglalkozik: az egyezmény és az egyezményben részes Félként szereplő regionális gazdasági integrációs szervezet szabályai közötti ütközésekkel.

26. **A brüsszeli rendelet.**⁵⁰ A 26. cikkben szereplő szabályok túl összetettek ahhoz, hogy ebben a rövid áttekintésben átfogóan tárgyaljuk azokat. Azonban érdemes lehet összefoglalni az alkalmazásukat a brüsszeli rendelettel összevetve. Ha a joghatóságra vonatkozó szabályok között ütközés áll fenn, a brüsszeli rendelet az irányadó az egyezménnyel szemben, ha egyik félnek sem olyan Szerződő Államban van a lakóhelye (székhelye), amely nem az Európai Közösség tagállama. Amennyiben egy vagy több fél olyan Szerződő Államban rendelkezik lakóhellyel (székhellyel), amely nem az Európai Közösség tagállama, akkor az egyezmény az irányadó.⁵¹ Így például,⁵² ha egy amerikai cég és egy német cég a rotterdami kerületi bíróságot jelölik ki, az egyezmény irányadó; ha azonban egy belga cég és a német cég jelöli ki a rotterdami bíróságot, akkor a brüsszeli rendelet irányadó. A gyakorlatban valószínűleg ritkák a joghatósági jellegű ütközések a két jogi eszköz között. A legfontosabb kivétel a *lis pendens (perfüggőségi)* szabályra vonatkozik, amely felülírja a joghatósági megállapodást a brüsszeli rendelet értelmében⁵³, viszont nem tesz így az egyezmény értelmében.

27. Az ítéletek elismerése és végrehajtása tekintetében a brüsszeli rendelet lesz irányadó abban az esetben, ahol az ítéletet hozó bíróság és az a bíróság, ahol az elismerést kéri, egyaránt az Európai Közösségben van. Ez azt jelenti, hogy az elismerés megtagadására vonatkozó, a brüsszeli rendelet 34. cikkében lefektetett általában korlátozottabb okokat kell alkalmazni az egyezmény 9. cikkében szereplő szélesebb okok helyett; a megkeresett bíróság különösen nem vizsgálhatja, hogy az eredetileg eljáró bíróságnak

⁴⁵ Lásd a 10. cikk (4) bekezdését arra a helyzetre, ahol a 21. cikk szerinti nyilatkozat hatálya alá tartozó ügýtípus előzetes kérdésként merül fel.

⁴⁶ Ez a < www.hcch.net >.

⁴⁷ 32. cikk (4) bekezdés.

⁴⁸ 32. cikk (5) bekezdés.

⁴⁹ 12. cikk és 13. cikk (1) bekezdés e) pont.

⁵⁰ A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, HL 2001 L 12, 1. o. Vonatkozik az összes EU tagállamra, kivéve Dániát, és felváltja a brüsszeli egyezményt azon Államok közötti kölcsönös kapcsolatokban, amelyekre vonatkozik. Ugyanezek a rendelkezések vonatkoznak Dániára az Európai Közösség és a Dán Királyság között a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról kötött megállapodás értelmében (HL 2005 L 299, 61-62. o.). A megállapodást Brüsszelben írták alá 2005-ben, és 2007. július 1-jén lépett hatályba.

⁵¹ Az egyezmény 4. cikkének (2) bekezdése előírja, hogy egy vállalat székhellyel rendelkezik a következők mindegyikében: az az Állam, ahol a létesítő okirat szerinti székhelye található; az az Állam, amelynek a joga szerint

létrehozták; az az Állam, amelyben a központi ügyvezetése található; és az az Állam, amelyben az üzleti tevékenységének fő helye található. Ebből következik, hogy egy vállalat elméletben akár négy államban is rendelkezhet székhellyel. Ha ezek bármelyike részes Félként szerepel a hágai egyezményben, de nem tagállama az Európai Közösségnek, akkor a hágai egyezmény irányadó a brüsszeli rendelettel szemben a joghatóság kérdésében.

⁵² Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

⁵³ A brüsszeli rendelet értelmében: ha egy másik európai közösségi tagállam bíróságát hívják fel a kikötött bíróságot megelőzően, az utóbbinak fel kell függesztenie az előtte folyó eljárást, amíg az elsőként felhívott bíróság lemond a joghatóságról: *Gasser v. MISAT*, C-116/02 sz. ügy, Európai Közösségek Bírósága, [2003] ECR I-14721, elérhető itt: < <http://curia.europa.eu/> >. Az egyezmény alapján a helyzet éppen az ellenkezője. Lásd *fent* a 295-301 pontokat.

volt-e hatásköre. A legtöbb esetben ez megkönnyítheti az ítélet végrehajtását.

28. Nem kizárólagos joghatósági megállapodások. Az egyezmény általában csak a kizárólagos joghatósági megállapodásokra vonatkozik. A 22. cikk azonban olyan viszonyossági nyilatkozatokról rendelkezik, amik az egyezmény elismerésre és végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseit kiterjesztik a nem kizárólagos joghatósági megállapodásokra is. Az ilyen megállapodások alapján született ítéleteket elismerik és végrehajtják, ha mind az eredeti eljárás szerinti Állam, mind a megkeresett Állam tett ilyen nyilatkozatot, feltéve, hogy a 22. második bekezdésében írt feltételek teljesülnek.

29. Különös jogágak. Hasznos lehet lezárni ezt az áttekintést annak tárgyalásával, hogy az egyezmény milyen hatást gyakorol bizonyos különös jogágakra. Csak korlátozott számú jogágot tekintünk át.

30. Hajózás és közlekedés. A 2. cikk (2) bekezdésének f) pontja kizárja a személy- és áruszállítást az egyezmény hatálya alól. Ez vonatkozik a tengeri, a szárazföldi és a légi szállításra egyaránt. A 2. cikk (2) bekezdésének g) pontja pedig kizárja a tengerszennyezést, a felelősség korlátozását tengeri követelések esetén, a közös hajókárt, valamint vészvontatást és mentést. A hajózási jog más területeire viszont vonatkozik az egyezmény.⁵⁴

31. Biztosítás. A biztosításra (beleértve a tengeri biztosítást) teljes mértékben kiterjed az egyezmény hatálya. Az egyezmény kifejezetten előírja, hogy a biztosítási (viszontbiztosítási) szerződés nem esik az egyezmény hatályán kívül csak azért, mert kizárt ügýtípusra vonatkozik.⁵⁵ Például, bár a tengeri áru fuvarozás ki van zárva, a tengeren szállított árukra kötött biztosítási szerződés nincs kizárva. Kifejezetten előírja azt is⁵⁶, hogy a biztosítási és viszontbiztosítási szerződés alapján fennálló felelősség tárgyában hozott ítélet elismerését és végrehajtását nem lehet korlátozni vagy megtagadni azzal az indokkal, hogy az adott szerződés szerinti felelősség az egyezmény hatályán kívül eső üggyel kapcsolatos. Továbbá: ha a biztosító vállalja, hogy kártalanítja a biztosítottat a büntető jellegű kártérítés fizetési kötelezettségért, a biztosítási szerződésen alapuló ítélet végrehajtását nem lehet megtagadni csak azért, mert a büntető jellegű kártérítés megítélése önmagában nem hajtható végre a 11. cikk értelmében.

32. Bank- és pénzügyek. A bank- és pénzügyek teljes egészében az egyezmény hatálya alá tartoznak. A nemzetközi hitelszerződések azonban gyakran nem kizárólagos joghatósági rendelkezést tartalmaznak. Ebben az esetben az egyezmény csak akkor alkalmazható, ha az érintett Államok a 22. cikk szerinti nyilatkozatot tettek. Az aszimmetrikus joghatósági megállapodás (olyan joghatósági megállapodás, ami alapján az egyik fél kizárólag a kikötött bíróság előtt indíthat eljárást, míg a

másik fél más bíróságok előtt is perelhet) nem minősül kizárólagosnak az egyezmény alkalmazásában.

33. Szellemi tulajdon. Az egyezmény szellemi tulajdonra való alkalmazásáról intenzív tárgyalások folytak. Az eredmény az lett, hogy különbséget tesznek egyrészt a szerzői és szomszédos jogok, másrészt az egyéb szellemi tulajdonjogok (például szabadalmak, védjegyek és formatervezési minták) között. A jogok ezen két csoportjával külön-külön foglalkozunk.

34. Szerzői és szomszédos jogok. A szerzői és kapcsolódó jogokra (szomszédos jogokra) teljes mértékben kiterjed az egyezmény. Ez vonatkozik az érvényességükkel kapcsolatos vitákra is. Ugyanakkor, mivel egy ítélet az egyezmény értelmében csak olyan személyekkel szemben hajtható végre, akiket köt a joghatósági megállapodás, az érvényességre vonatkozó ítélet sosem lehet *dologi*⁵⁷ hatályú az egyezmény alapján; következésképpen egy olyan ítélet, amely szerint a szerzői jog érvénytelen, az egyezmény értelmében nem kötelező harmadik személyekre nézve.⁵⁸

35. Szellemi tulajdonjogok a szerzői és szomszédos jogok kivételével. A 2. cikk (2) bekezdés n) pontja kizárja a szerzői és szomszédos jogoktól eltérő szellemi tulajdonjogok érvényességét az egyezmény hatálya alól. Így az nem terjed ki a megsemmisítési eljárásokra, sem az érvénytelenség megállapítását célzó eljárásokra.

36. Licencszerződések. Az egyezmény kiterjed a licencszerződésekre és a szellemi tulajdonra vonatkozó egyéb szerződésekre. Ha a megállapodás joghatósági kikötést tartalmaz, a kikötött bíróság jogdíj fizetését elrendelő ítélete végrehajtható az egyezmény alapján.

37. Az érvényesség vitatása védekezésként.⁵⁹ Ha a licencadó jogdíj fizetésért perli a licencvevőt, az utóbbi reagálhat arra hivatkozva, hogy a szellemi tulajdon jog érvénytelen. Ez lehet az ígérennyel szembeni védekezés, kivéve, ha a licencszerződés olyan rendelkezést tartalmaz, mely szerint a jogdíj arra tekintet nélkül jár, hogy vitatják-e a szellemi tulajdon jog érvényességét (feltételezve, hogy az ilyen rendelkezés jogszerű). Ha a jogdíj fizetési kötelezettség csak akkor áll fenn, ha a jog érvényes, a jogdíj fizetésére vonatkozó igényt tárgyaló bíróságnak kell döntenie az érvényességi kérdésében. Ez nem azt jelenti, hogy a jogdíj fizetésre vonatkozó igény megszűnik az egyezmény hatálya alá tartozni.⁶⁰ Ugyanakkor az érvényességre vonatkozó előzetes döntés nem ismerhető el az egyezmény értelmében.⁶¹

38. Előzetes döntésen alapuló ítélet végrehajtása. Ha jogdíj fizetésre vonatkozó ítélet végrehajtása érdekében indítanak eljárást, és ha az ítélet a szellemi tulajdon jog érvényességére vonatkozó előzetes döntésen alapul, a megkeresett bíróság megtagadhatja az ítélet végrehajtását, ha az előzetes döntés összeegyeztethetetlen azzal az

⁵⁴ Lásd *lejjebb* az 59. pontot.

⁵⁵ 17. cikk (1) bekezdés.

⁵⁶ 17. cikk (2) bekezdés.

⁵⁷ A *dologi* hatályt más néven néha „mindenkire kiterjedő” („*erga omnes*”) hatálynak is nevezik.

⁵⁸ Ez vonatkozik az egyéb tulajdonjogokra is. Például az áruk tulajdonjogára vonatkozó ítéletnek nem lehet *dologi* hatálya

az egyezmény értelmében. Ugyanakkor az ítéletnek minden esetben lehet *dologi* hatálya valamilyen más jogalapon.

⁵⁹ Lásd *lejjebb* a 77. pontot.

⁶⁰ 2. cikk (3) bekezdés. Ugyanez a helyzet, ha a licencvevő a viszontkeresetében megsemmisítést kér.

⁶¹ 10. cikk (1) bekezdés.

ítélettel⁶², amit annak az Államnak az illetékes bírósága hozott a szellemi tulajdonjog érvényességéről, amelynek joga szerint a szellemi tulajdonjog létrejött (általában a lajstromozás szerinti Állam).⁶³ Sőt, ha az adott jog érvényességét érintő eljárás folyamatban van az adott Államban, a megkeresett bíróság felfüggesztheti a végrehajtási eljárást, hogy bevárja az érvényességet érintő eljárás eredményét. Ha nem felfüggesztheti fel az eljárást, akkor megszüntetheti az eljárást, feltéve, hogy az érvényesség kérdésének tisztázását követően újabb eljárást lehet indítani.⁶⁴

39. **Jogsértési eljárások.** A 2. cikk (2) bekezdésének o) pontja kizárja az egyezmény hatálya alól a szerzői és szomszédos jogok kivételével a szellemi tulajdonjogok megsértésével kapcsolatos eljárásokat. Ehhez azonban egy fontos kivétel kapcsolódik. Nem zárták ki az Egyezmény hatálya alól az olyan jogsértési eljárásokat, amiket a felek közötti szerződés megszegése miatt indítottak vagy indíthattak volna. Ez vonatkozik a licencszerződés állítólagos megsértését követő eljárásra, bár nem korlátozódik az ilyen megállapodásokra. Ha a licencszerződés lehetővé teszi a licencvevő számára, hogy a jogokat bizonyos módon gyakorolja, de más módon ne, szerződésszegést követ el akkor, ha a jogot tiltott módon gyakorolja. Mivel azonban a továbbiakban már nem védi a licenc, vétkes lehet a szellemi tulajdonjog megsértésében is. A 2. cikk (2) bekezdés o) pontjában írt kivétel szerint az ilyen eljárás az egyezmény hatálya alá tartozik. Ez igaz akkor is, ha az igényt szerződésen kívüli károkozás alapján érvényesítik szerződéses jogalap helyett: az egyezmény kiterjed a jogsértési perekre akkor is, ha szerződésen kívüli károkozás alapján indítják, feltéve, hogy szerződéses alapon is *megindítható* lett volna.

III. RÉSZ: EGYES CIKKEKHEZ FÜZÖTT KOMMENTÁR

1. cikk Hatály

40. **Három korlátozás.** Az 1. cikk első bekezdése egyértelművé teszi, hogy az egyezmény hatálya három módon korlátozott: csak nemzetközi ügyekben alkalmazható; csak kizárólagos joghatósági megállapodásokra vonatkozik (jóllehet a 22. cikktől függően); és csak polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazható.

⁶² Ez magában foglalja a szabadalmi hivatal vagy más illetékes hatóság döntését.

⁶³ 10. cikk (3) bekezdés a) pont. Ugyanakkor az elismerés és a végrehajtás csak *annyiban* tagadható meg, *amennyiben* az ítélet az érvényességről hozott döntésen alapul. Ez következik abból a tényből, hogy a 10. cikk (3) bekezdése nem hoz létre önálló jogalapot az elismerés megtagadására, hanem csupán minősíti a 10. cikk (2) bekezdésében lefektetett jogalapot. Lásd továbbá *lejjebb* a 197. és *köv. pontokat*.

⁶⁴ 10. cikk (3) bekezdés b) pont. A 10. cikk (3) bekezdésének bevezető bekezdése mind az elismerés vagy végrehajtás megtagadására, mind az elismerés vagy végrehajtás elhalasztására utal. Az előbbi általában az a) pont, míg az utóbbi a b) pont alapján lehet helyénvaló.

⁶⁵ A nem természetes személy szervezetek vagy személyek székhelyének meghatározására vonatkozó szabályokat a 4. cikk (2) bekezdés tartalmazza.

41. **A „nemzetközi” kifejezés meghatározása a joghatóság tekintetében.** Az 1. cikk (2) bekezdése meghatározza a „nemzetközi” kifejezés jelentését a(z) egyezmény II. fejezetében található) joghatósági szabályok alkalmazásában. Rögzíti, hogy egy ügyet nemzetközinek kell tekinteni, kivéve, ha teljesülnek a következő feltételek: először: a felek ugyanabban a Szerződő Államban rendelkeznek lakóhellyel (székhellyel)⁶⁵, és másodszor: a felek jogviszonya a jogvita szempontjából jelentőséggel bíró valamennyi tényállási elemmel együtt (függetlenül a kikötött bíróság székhelyétől) kizárólag ehhez az Államhoz kapcsolódik. Ez azt jelenti, hogy az egyezmény joghatósági szabályait akkor kell alkalmazni, ha a felek bármelyike nem ugyanabban az Államban rendelkezik lakóhellyel (székhellyel), vagy ha a jogvita szempontjából jelentőséggel bíró valamely más elem (kivéve a kikötött bíróság székhelyét) más Államhoz kapcsolódik.

42. Ennek a szabálynak a hatálya világosabb lesz, ha adunk egy példát. Tegyük fel, hogy mindkét szerződő fél székhelye Portugáliában van.⁶⁶ A szerződést Portugáliában kötötték, és ott is kell teljesíteni. Egy japán bíróságot kötnék ki. Semmilyen más jelentőséggel bíró elem (kivéve a kikötött bíróság székhelyét) nem kapcsolódik semmilyen más Államhoz, mint Portugália. Az ilyen ügy nem lesz nemzetközi az egyezmény joghatósági szabályai alapján. Ennek következtében: ha az egyik szerződő fél Portugáliában beperli a másik felet, az egyezmény nem követeli meg a portugál bíróságtól, hogy alkalmazza a 6. cikket (annak megállapítására, hogy eljárhat-e az ügyben). Ha az eljárást a kikötött japán bíróság előtt indítják meg, a japán bíróság nem köteles tárgyalni az ügyet az egyezmény értelmében.⁶⁷ (Természetesen lehetséges, hogy mindkét bíróság – a saját nemzeti jogát alkalmazva – hasonló eredményre jut ahhoz képest, ami az egyezmény értelmében következik, ha alkalmazható lenne.)

43. Ugyanezen szabály egy másik következménye, hogy ha a felek egy portugál bíróságot kötnék ki egy olyan ügyben, ami tisztán belföldinek minősül Portugália szempontjából, és egyikük egy másik Szerződő Államban indít pert, akkor ezen másik Állam bíróságai az egyezmény alapján nem kötelesek elutasítani a keresetet. Ez a helyzet azonban elég valószínűtlen, mivel kizárható, hogy a portugál bíróságtól eltérő bármely bíróság joghatósággal rendelkezne egy ilyen ügyre.

⁶⁶ Az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

⁶⁷ Mivel az ügyre nem terjed ki az egyezmény hatálya, nincs szükség arra, hogy Japán a 19. cikk szerinti nyilatkozatot tegyen. A 19. cikk szerinti nyilatkozatra csak akkor van szükség, ha az ügynek lenne Portugálián túlmutató olyan kapcsolódása, ahol a külföldi elem nem Japánhoz kapcsolódik (például az egyik fél Kínában rendelkezik lakóhellyel/székhellyel). Ilyen esetben az Egyezmény alkalmazandó lenne az 1. cikk (2) bekezdés alapján; a japán bíróság tehát köteles lenne tárgyalni az ügyet. Japán elkerülhetné ezt a kötelezettséget a 19. cikk szerinti nyilatkozat megtétele útján.

44. A „nemzetközi” kifejezés meghatározása az elismerés és végrehajtás tekintetében. Az 1. cikk (3) bekezdése meghatározza a „nemzetközi” kifejezés jelentését az elismerés és a végrehajtás (az egyezmény III. fejezete) alkalmazásában. Rögzíti, hogy e tekintetben egy ügy akkor nemzetközi, ha az elismerendő vagy végrehajtandó határozat külföldi. Ennek eredményekén egy ügy, ami az 1. cikk (2) bekezdése értelmében nem volt nemzetközi, amikor az eredeti ítéletet meghozták, nemzetközivé válik, ha egy másik Szerződő Államban kell elismerni vagy végrehajtani.

45. Ezért ha a 42 pontban írt példában a kikötött bíróság székhelye Portugáliában található, az általa hozott ítélet elismerhető és végrehajtható a többi Szerződő Államban akkor is, ha az ügy teljes egészében belföldi Portugáliában. A „nemzetközi” kifejezésnek ez a megközelítése fontosnak bizonyulhat a gyakorlatban, mivel az alperes kiviheti a vagyont Portugáliából. Ezt az eredményt az biztosította, hogy a „nemzetközi” kifejezés két különböző meghatározását fogadták el.

46. Ugyanakkor ez a szabály más következményekkel is járhat. Ha (egy olyan helyzetben, amely egyébként tisztán belföldi Portugáliában) két, Portugáliában lakóhellyel/székhellyel rendelkező fél egy japán bíróságot köt ki, és az egyikük ott perli a másikat és ítéletet hoznak, az ügy akkor lesz nemzetközi, ha az ítélet végrehajtása iránt egy másik Szerződő Államban indítanak eljárást. Portugália az egyezmény alapján köteles végrehajtani a japán ítéletet, kivéve, ha egy portugál bíróság azonos felek közötti eljárásban összeegyeztethetetlen ítéletet hozott,⁶⁸ vagy ha Portugália a 20. cikk szerinti nyilatkozatot tett.⁶⁹

47. **Kizárólagos joghatósági megállapodások.** Az egyezmény kizárólagos joghatósági megállapodásokra való korlátozása tekintetében jelentős szempont volt azoknak a problémáknak az elkerülése, amelyek egyébként a *lis pendens* miatt merülnének fel.

48. Az 5. cikk (amely előírja, hogy a kikötött bíróság köteles tárgyalni az ügyet) a jelenlegi formájában nem lenne alkalmazható a nem kizárólagos joghatósági megállapodásokra, hiszen ha esetleg a kikötött bíróságtól eltérő másik bíróságot hívnának fel elsőként, az is jogosult lenne az ügyet tárgyalni, ha a joghatósági megállapodás nem lenne kizárólagos. Ez felvetné a *lis pendens* és a *forum non conveniens* kérdését, amiket nehéz lenne elfogadható módon megoldani. Emellett a 6. cikk (amely megtiltja, hogy a kikötött bíróságtól eltérő bíróságok tárgyalják az ügyet) nem lenne alkalmazható, ha a joghatósági

megállapodás nem lenne kizárólagos. Ezek az érvek nem alkalmazhatók ugyanolyan mértékben az elismerés, illetve a végrehajtás szakaszában. Ezért a 22. cikk lehetővé teszi a Szerződő Államok számára, hogy olyan viszonyossági nyilatkozatokat tegyenek, amik az egyezmény elismerésre és végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseit kiterjesztik a nem kizárólagos joghatósági megállapodásokra is.⁷⁰

49. **Polgári vagy kereskedelmi ügyek.** Az egyezményben használt többi fogalomhoz hasonlóan a „polgári vagy kereskedelmi ügyek” kifejezésnek is önálló jelentése van: nem a nemzeti jogra vagy egyéb eszközökre utal. A polgári vagy kereskedelmi ügyekre való korlátozás gyakori az ilyen jellegű nemzetközi egyezményekben. Az elsődleges célja a közjog és a büntetőjog kizárása.⁷¹ A „kereskedelmi”, valamint a „polgári” kifejezések használatának oka az, hogy egyes jogrendszerekben a „polgári” és a „kereskedelmi” kifejezéseket különálló és egymást kizáró kategóriáknak tekintik. Mindkét kifejezés használata hasznos ezen jogrendszerek számára. Ugyanakkor nem jár hátránnyal azon jogrendszerek tekintetében, amelyekben a kereskedelmi eljárás a polgári eljárás egy alkategóriáját képezi.⁷² Viszont bizonyos olyan ügýtípusok, amik egyértelműen a polgári vagy kereskedelmi ügýtípusok közé tartoznak, mégis kizárásra kerültek az egyezmény hatálya alól a 2. cikk alapján.⁷³

2. cikk Hatály alóli kivételek

50. **Fogyasztói szerződések.** A 2. cikk (1) bekezdés a) pontja előírja, hogy az egyezmény nem vonatkozik az olyan joghatósági megállapodásokra, amelyekben elsősorban a személyét, családját vagy háztartását érintő céllal eljáró természetes személy (fogyasztó) félként vesz részt. Ez a kizárás az egy fogyasztó és egy nem-fogyasztó, illetve a két fogyasztó közötti megállapodásokat jelenti.⁷⁴

51. **Munkaszerződések.** A 2. cikk (1) bekezdés b) pontja kizárja az egyezmény hatálya alól az egyéni vagy kollektív munkaszerződésekre vonatkozó joghatósági megállapodásokat. Az egyéni munkaszerződés egy munkáltató és egy munkavállaló között jön létre; a kollektív munkaszerződés egy munkáltató vagy munkáltatók csoportja és egy munkavállalói csoport vagy egy őket képviselő szervezet, például szakszervezet között jön létre. A kizárás vonatkozik a munkaviszonyból eredő szerződésen kívüli kártérítési ügyekre is, például, ha a munkavállaló munkavégzés közben személyi sérülést szenved.⁷⁵

⁶⁸ 9. cikk f) pont. Nem szükséges, hogy a portugál ítéletet a japán ítélet előtt hozzák meg.

⁶⁹ Lásd *lejjebb* a 231. és *köv.* pontokat.

⁷⁰ Lásd *lejjebb* a 240. és *köv.* pontokat.

⁷¹ Ugyanakkor nem zárható ki az eljárás az egyezmény alól csupán azon az alapon, hogy abban valamely Állam – ideértve a kormányt, valamely kormányhivatalt vagy az állam nevében eljáró bármely személyt – félként vesz részt. 2. cikk (5) bekezdése: *lejjebb* a 85-86. pontok tárgyalják.

⁷² A „polgári vagy kereskedelmi ügyek” további tárgyalására lásd a Nygh/Pocar-jelentés 29-31. oldalát (*fent* a 11 jegyzet).

⁷³ Lásd *lejjebb* az 50 és *köv.* pontokat. Az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 1. cikkének (1) bekezdése egy további rendelkezést tartalmazott, amely kifejezetten kimondta, hogy az egyezmény nem vonatkozik az adó-, vám- vagy közigazgatási ügyekre. A későbbi tervezetek nem

tartalmazták ezt a rendelkezést, mert feleslegesnek gondolták: nyilvánvalónak tekintették, hogy ilyen az ügyek nem polgári vagy kereskedelmi ügyek.

⁷⁴ Bizonyos megállapodásokat, amelyekben egy természetes személy félként jár el, a 2. cikk (1) bekezdés a) pontja nem zár ki: például az olyan kereskedelmi megállapodásokat, ahol az egyik fél egyéni vállalkozó (üzleti tevékenysége körében eljáró természetes személy). Amennyiben a megállapodást jogi személy köti, nem szükséges, hogy az üzleti tevékenysége körében járjon el. A 2. cikk (1) bekezdés a) pontja nem zárja ki a kormány szerv vagy jótékonyossági szervezet által kötött joghatósági megállapodásokat.

⁷⁵ Az ilyen eljárás is az egyezmény hatályán kívül esik a 2. cikk (2) bekezdés j) pontja értelmében. Egyes Államokban a jog lehetővé teszi, hogy a munkavállaló közvetlenül a munkáltató biztosítóját perelje a személyi sérüléssel

52. **Egyéb kizárt ügytípusok.** A 2. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy az egyezmény nem vonatkozik az *a)-p)* pontokban felsorolt ügyekre.⁷⁶ Azonban – ahogy a 2. cikk (3) bekezdésből kitűnik – ez a kizárás csak akkor alkalmazható, ha a 2. bekezdésben említett ügyek az eljárás „tárgyaként” (egyetlen vagy egyik tárgyaként) merülnek fel.^{77,78} Ez azt jelenti, hogy az eljárást nem zárják ki az egyezmény hatálya alól, ha az ilyen ügyek egyike előzetes kérdésként merül fel olyan eljárásban, amelynek valamilyen más ügy a tárgya.⁷⁹

53. Számos oka van annak, amiért a 2. cikk (2) bekezdésében írt ügytípusok ki vannak zárva. Egyes esetekben a közérdek vagy harmadik fél érdekeiről van szó, amik miatt a felek esetleg nem jogosultak egymás között rendelkezni az ügyről. Ilyen esetekben gyakran egy adott bíróságnak van kizárólagos joghatósága, amit joghatósági megállapodással nem lehet kizárni. Más esetekben más multilaterális jogi eszközök alkalmazandók; így nincs szükség az egyezményre, és néha nehéz is lenne eldönteni, hogy melyik jogi eszköz az irányadó, ha az egyezmény kiterjedne az adott területre.⁸⁰

54. **Jogállás és jogképesség.** Az *a)* pont a természetes személyek jogállására és jogképességére vonatkozik. Ide tartoznak a házasság felbontásával, a házasság érvénytelenítésével vagy a gyermekek elismerésével kapcsolatos eljárások.

55. **Családi jog és öröklés.** A *b)-d)* pontok a családjogra és az öröklésre vonatkoznak.⁸¹ A *b)* pontban a „tartási kötelezettség” magában foglalja a gyermektartást is. A *c)* pontban a „házassági vagyoni jog” magában foglalja azokat a különleges jogokat, amikkel az egyik házastárs egyes joghatóságokban a közös otthon tekintetében rendelkezik; míg a „hasonló kapcsolat” a házasságot nem kötött párok kapcsolatára vonatkozik annyiban, amennyiben azt a jog elismeri.⁸²

56. **Fizetéseképtelenség.** Az *e)* pont kizárja a fizetéseképtelenséget, a csődegyezséget és a hasonló ügyeket. A „fizetéseképtelenség” kifejezés magában foglalja a természetes személyek csődjét, továbbá a fizetéseképtelen vállalatok felszámolását vagy

csődeljárását, de nem terjed ki a vállalatok fizetéseképtelenségtől eltérő okból történő felszámolására vagy csődeljárására, amivel az *m)* pont foglalkozik. A „csődegyezés” kifejezés arra az eljárásra utal, amelynek során az adós megállapodást köt a hitelezőivel az adósságok kifizetésére vonatkozó haladékról (moratórium) vagy az ilyen adósságok elengedéséről. A „hasonló ügyek” kifejezés más olyan módszerek széles körét öleli fel, amelyek segítségével a fizetéseképtelen személyek vagy szervezetek segítséget kapnak a fizetőképességük visszaszerzéséhez, miközben folytatják az üzleti tevékenységüket; ilyen például az Egyesült Államok szövetségi csődeljárási törvénykönyvének 11. fejezete.⁸³

57. Az *e)* pont szerinti eljárás akkor van kizárva az egyezmény hatálya alól, ha közvetlenül érinti a fizetéseképtelenséget. Tegyük fel például, hogy A (X Államban rendelkezik lakóhellyel/székhellyel) és B (Y Államban rendelkezik lakóhellyel/székhellyel) szerződést kötnek, amelynek értelmében B pénzüsszeggel tartozik A-nak.⁸⁴ A szerződés Z Állam bíróságait kikötő joghatósági megállapodást tartalmaz. Ezt követően A csődbe megy az X Államban lefolytatott eljárás eredményeként. Az egyezmény kiterjed a B ellen az adósság behajtását célzó bármilyen eljárásra akkor is, ha azt az A csődhelyzetének kezelésére kijelölt személy indítja: feltéve, hogy az X Állam fizetéseképtelenségi joga szerinti kinevezést Z Államban elismerik, amely esetben az ilyen személy A helyébe lép, és kötelező rá a joghatósági megállapodás. Ugyanakkor az egyezmény nem alkalmazható a csődvagyon kezelésére vonatkozó kérdésekre, például a különböző hitelezők rangsorára.

58. **Személy- és áruszállítás.** Az *f)* pont kizárja a nemzeti és nemzetközi személy- és áruszállítási szerződéseket.⁸⁵ Ez magában foglalja a tengeri, szárazföldi és légi szállítást, vagy ezen három mód bármilyen kombinációját. A nemzetközi személy- és áruszállításra számos egyéb egyezmény vonatkozik, például a

kapcsolatos igényével, ha a munkáltató fizetéseképtelen. Ezekben az Államokban az egyezmény nem vonatkozik továbbá a munkavállalónak a munkáltató biztosítójával szembeni közvetlen igényére akkor sem, ha kizárólagos joghatósági megállapodás van a munkáltató és a munkavállaló között. A 17. cikk itt nem alkalmazható, hiszen az eljárás nem a biztosítási szerződés „vonatkozásában” folyik. Ugyanakkor a 2. cikk (1) bekezdés *b)* pontja és a 2. cikk (2) bekezdés *j)* pontja nem befolyásolja a munkáltató és a biztosító közötti kapcsolatot: lásd a 17. cikket.

⁷⁶ Az 1999. évi előzetes egyezménytervezetben ezen ügytípusok közül némelyikre a 12. cikk hivatkozott. Abban a tervezetben azonban ezeket nem zárták ki az egyezmény hatálya alól, hanem kizárólagos joghatósági szabályok vonatkoztak rájuk. Ennek ellenére a Nygh/Pocar-jelentésben a 12. cikkel kapcsolatban szereplő néhány megjegyzés segít az egyezmény végleges szövegének megértésében.

⁷⁷ A francia szöveghez („*objet*”) hasonlóan az angol szöveg is az „*object*” („tárgy”) szót használja, amely szót több ilyen jellegű egyezmény is alkalmazott korábban (vö. a brüsszeli egyezmény 16. cikkének angol szövegével), de használhatta volna a „*subject*” (szintén: „tárgy”) szót is, amit talán

gyakrabban használnak a common law rendszerekben. Olyan ügyet jelent, amire az eljárás közvetlenül vonatkozik.

⁷⁸ Példaként lásd *lejebb* a 75. és 77. pontokat.

⁷⁹ Ugyanakkor az előzetes kérdésben hozott döntés önmagában nem ismerhető el vagy hajtható végre az egyezmény alapján: 10. cikk (1) bekezdés.

⁸⁰ Példaként lásd *lejebb* az 58. és 64. pontokat.

⁸¹ Némely ilyen ügytípussal más hágai egyezmények foglalkoznak.

⁸² Ezek a rendelkezések nagyrészt az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 1. cikk (2) bekezdés *a)-d)* pontjaiból származnak, és a hatályukat tovább vizsgálja a Nygh/Pocar-jelentés a 32-34. oldalakon.

⁸³ Hasonló rendelkezés szerepel az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 1. cikk (2) bekezdés *e)* pontjában, aminek a hatályát tovább vizsgálja a Nygh/Pocar-jelentés a 34-35. oldalakon.

⁸⁴ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

⁸⁵ Itt az „*áru*” magában foglalja az utasok poggyászát is.

hajóraklevelekre vonatkozó hágai szabályozás.⁸⁶ Ezen ügyek kizárásával elkerülhető az egyezmények ütközésének lehetősége.

59. **Tengeri ügyek.** A g) pont öt tengeri ügýtípust zár ki: a tengerszennyezést; a felelősség korlátozását tengeri követelések esetén; a közös hajókárt; a vészvontatást és a vészmentést. A joghatósági megállapodások alkalmazása ezekre a kérdésekre problémát okozna néhány Állam számára. Az egyéb tengeri (szállítási) ügyekre, például a tengeri biztosításra, a nem vészvontatásra és -mentésre, a hajógyártásra, a hajó jelzálóhitelekre és zálogjogokra azonban kiterjed az egyezmény.⁸⁷

60. **Verseny korlátozásával kapcsolatos ügyek.** A verseny korlátozásával kapcsolatos ügyeket a h) pont zárja ki. A kizárást „anti-trust (competition)” („trösztellenes/versenyjogi”) ügyekként határozza meg, mert a különböző országok és jogrendszerek különböző kifejezéseket használnak a hasonló (bár nem feltétlenül azonos) lényegi tartalmat jelentő szabályokra. Az Egyesült Államokban szokásos kifejezés a „trösztellenes jog”; Európában pedig a „versenyjog”. Ezért az egyezmény mindkét kifejezést használja. A h) pont nem terjed ki arra, amit néha „tiszteességtelen versenynek” (franciául: *concurrence déloyale*) neveznek, például a megtévesztő reklámra vagy az áruk eladására úgy, mintha azok egy versenytárs árui lennének.⁸⁸

61. A büntetőjogi trösztellenes/versenyjogi eljárások nem polgári vagy kereskedelmi ügyek; ezért azok kívül esnek az egyezmény hatályán az 1. cikk (1) bekezdés értelmében.⁸⁹

62. Ugyanakkor trösztellenes/versenyjogi ügyek képezhetik magánjogi eljárások tárgyát. Ilyen eljárások keletkezhetnek szerződéses jogviszonyból, például amikor egy a versenyellenes megállapodásban részes fél felperesként a megállapodás semmisségére hivatkozik, illetve ha a vevő az eladónak fizetett rendkívül magas vétel visszafizetését követeli annak alapján, hogy az utóbbi árörögzítési megállapodást kötött vagy visszaélt az erőfölényével.⁹⁰ Kitűnő példa erre a trösztellenes/versenyjogi szabályok megszegése miatt szerződésen kívül okozott kár megtérítése iránt indított eljárás, ami mind az Egyesült Államokban, mint az Európai

Unióban, valamint néhány más országban is lehetséges. Ezeket az eljárásokat a 2. cikk (2) bekezdés h) pontja kizárja egyezmény hatálya alól akkor is, ha magánfelek közötti joghatósági megállapodás alapján indítják.

63. Ugyanakkor: ha valaki szerződés alapján pereli a másik felet, és az alperes azt állítja, hogy a szerződés semmis, mivel sérti a trösztellenes/versenyjogi szabályokat, az eljárás *nem* esik az egyezmény hatályán kívül, mivel az eljárásnak nem a trösztellenes/versenyjogi ügy a tárgya, hanem csupán előzetes kérdésként merül fel.⁹¹ Az eljárás tárgya a szerződésből eredő igény: a bíróság előtti fő kérdés pedig az, hogy hozható-e ítélet az alperes ellen, mert szerződésszegést követett el.

64. **Atomkárért való felelősség.** Az i) pont kizárja az atomkárért viselt felelősséget. Ez különböző nemzetközi egyezmények tárgyát képezi, amelyek előírják, hogy az az Állam, ahol a nukleáris baleset történik, kizárólagos joghatósággal rendelkezik a balesetért viselt felelősség alapján indított kártérítési igényekre.⁹² Egyes esetekben a 26. cikk elsőbbséget adhat ezen egyéb egyezményeknek ezzel az egyezménnyel szemben. Azonban vannak olyan, atomerőművel rendelkező Államok, amelyek nem részesei egyik atomkár-felelősségi egyezménynek sem.⁹³ Az ilyen Államok nem szívesen engedik a jogi eljárás megindítását bármely másik Államban joghatósági megállapodás alapján, hiszen míg az atomerőművek üzemeltetői élvezik a korlátozott felelősséget az adott Állam joga szerint, vagy a károkért járó kártalanítást közpénzekből fizetik ki, addig az adott Államban egyetlen csoportos eljárásra lenne szükség azon Állam belső joga szerint, hogy egységes megoldást találjanak a felelősség tekintetében, és méltányosan osszák fel a korlátozott pénzeszközöket az áldozatok között.

65. **Személyi sérülés.** A j) pont kizárja a természetes személyek által vagy nevében indított, személyhez fűződő jogok megsértése címén támasztott igényeket. Az ilyen esetekben valószínűleg ritka a joghatósági megállapodás. A diplomáciai ülésszak azt az álláspontot képviselte, hogy a „személyi sérülés” magában foglalja az idegi megrázkódtatást (akkor is, ha nem kíséri fizikai sérülés), például ha valaki a családtagja halálának szemtanúja, de nem foglalja magában a megalázás vagy fájdalom érzetét,

⁸⁶ Ezt 1924-ben fogadták el, és a brüsszeli jegyzőkönyv módosította 1968-ban. Esetenként „Hágai-Visby szabályozásnak” nevezik.

⁸⁷ Lásd *feljebb* a 30. pontot.

⁸⁸ Polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatósággal és a külföldi ítéletek elismerésével és végrehajtásával foglalkozó különbizottság jegyzőkönyve (2003. december 1-9.), 13. sz. jegyzőkönyv 2. o. (a szövegezésért felelős bizottság elnökének nyilatkozata, amivel bemutatta a 2003. évi 39. sz. munkadokumentumot, amelynek 1. cikk (3) bekezdés g) pontja azonos volt az egyezmény végleges szövegének 2. cikk (2) bekezdés h) pontjával); lásd még: 1. sz. jegyzőkönyv 9. o. (első titkár); 10. o. (az Amerikai Egyesült Államok szakértője); 4. sz. jegyzőkönyv 1. o. (Új-Zéland szakértője); és 2. o. (Svájc szakértője). Így az angol nyelvű szövegnek az volt a célja, hogy ugyanazt jelentse, mint a francia szöveg, amely a „*les entraves à la concurrence*” kifejezést használja, amely viszont nem terjed ki a tisztességtelen versenyre.

⁸⁹ Ez vonatkozik a kvázi büntetőeljárásokra is az *Európai Közösséget létrehozó szerződés* (2002) 81. és 82. cikkei értelmében.

⁹⁰ Lásd: L. Radicati di Brozolo, „Antitrust Claims: Why exclude them from the Hague Jurisdiction and Judgments Convention” („Trösztellenes igények: miért kell őket kizárni a joghatóságról és ítéletekről szóló hágai egyezmény hatálya alól”), *European Competition Law Review* 2004, Vol. 25, No 12, p. 780, 782. p.

⁹¹ Lásd: 2. cikk (3) bekezdés.

⁹² Az *atomenergia területén való polgári jogi felelősségről* szóló 1960. évi párizsi egyezmény és annak 2004. évi módosítása; a *párizsi egyezmény kiegészítő egyezménye* (1963) és annak 2004. évi módosítása; az *atomkárokért való polgári jogi felelősségről* szóló, 1963. évi bécsi egyezmény és annak 1997. évi módosítása; az *atomkárokkal kapcsolatos kiegészítő kártérítésről* szóló egyezmény (1997); a *bécsi egyezmény és a párizsi egyezmény alkalmazásáról* szóló közös jegyzőkönyv (1988).

⁹³ Például: Kanada, Kína, Japán, Korea és az Amerikai Egyesült Államok.

például a személyiségi jogok megsértése vagy rágalmozás miatt.⁹⁴

66. **Vagyontárgyakban okozott kár.** A *k)* pont kizárja a vagyontárgyakban okozott kárra vonatkozó, nem szerződéses jogviszonyból származó, deliktualis⁹⁵ felelősségen alapuló kárigényeket. Ez a kizárás nem vonatkozik a szerződéses igényekre (bármilyen helyzetben); és nem vonatkozik a szerződéses jogviszonyból származó, szerződésen kívüli károkozásokon vagy deliktualis felelősségen alapuló igényekre. Így a gyakorlatban csak korlátozott hatása lesz.

67. **Ingatlanok.** Az *l)* pont kizárja az ingatlannal kapcsolatos dologi jogokat, valamint az ingatlan bérbeadását. A *dologi* jogokra való hivatkozást úgy kell értelmezni, hogy az az ingatlan tulajdonjogát vagy ingatlanra vonatkozó más *dologi* jogot érintő eljárásokra vonatkozik, de nem vonatkozik az ingatlanokkal kapcsolatos olyan eljárásokra, amelyek tárgya nem *dologi* jog. Így nem terjed ki az ingatlant ért kárra vonatkozó eljárásra (bár lehet, hogy az ilyen eljárás a *k)* pont szerint kizárt), továbbá nem terjed ki az ingatlan adásvételi szerződés megszegése miatti kártérítési igényre.⁹⁶

68. Az ingatlan bérbeadása több okból is ki van zárva. Először: néhány országban ezekre külön jogszabály vonatkozik, amelyek célja a bérlő védelme. Annyiban, amennyiben ez a jogszabály magánlakásokra vonatkozik, a bérlő fogyasztónak minősül a 2. cikk (1) bekezdés *a)* pontja alapján, és a megállapodás e rendelkezés alapján van kizárva. Ugyanakkor a jogszabály más helyzetekben is alkalmazható lehet. Másodszor: a diplomáciai ülészakon folytatott tárgyalások során világossá vált, hogy egyes jogrendszerekben bizonyos bérletek *dologi* jognak minősülnek, és ezért az *l)* pont alapján ki vannak zárva az egyezmény hatálya alól. Kíváncos volt, hogy minden bérletet ugyanúgy kezeljenek az egyezmény értelmében, függetlenül a belső jog szerinti jogi minősítésüktől.⁹⁷

69. Azok az eljárások nincsenek kizárva az egyezmény hatálya alól, amelyek csak közvetve érintik az ingatlant, például egy üzleti tevékenység adásvételére vonatkozó szerződés alapján az eladó és a vevő jogait és kötelezettségeit érintő eljárások, akkor is, ha annak részét

képezi a telephely bérletének átruházására vonatkozó kötelezettségvállalás. Ugyanakkor a bérbeadó és a bérlő között a bérlet feltételeiről folyó eljárás ki van zárva.

70. **Jogi személyek.** Az *m)* pont kizárja a jogi személyek érvényességét, semmisségét vagy megszűnését, valamint a szerveik határozatainak érvényességét.⁹⁸ Úgy ítélték meg, hogy nem lenne kívánatos, ha az ilyen ügyeket, amelyek gyakran érintik harmadik személyek jogait, kivennék azon bíróságok illetékessége alól, amelyek egyébként joghatósággal rendelkeznek velük kapcsolatban, különösen azért, mert ez a joghatóság gyakran kizárólagos.

71. **Szellemi tulajdon.** A szellemi tulajdonra az *n)* és *o)* pontok vonatkoznak. Mindkettő különbséget tesz egyrészt a szerzői jogok és szomszédos jogok, másrészt minden más szellemi tulajdonjog között. Ezeket később külön tárgyaljuk.

72. **Szerzői és szomszédos jogok.** A szerzői és kapcsolódó jogokra teljes mértékben kiterjed az egyezmény. Ez magában foglalja az ilyen jogok érvényességére és megsértésére vonatkozó eljárásokat. Ugyanakkor, mivel az egyezmény alapján hozott ítélet csak olyan személyekkel szemben ismerhető el vagy hajtható végre, akiket köt a joghatósági megállapodás, az érvényesség kérdésében hozott ítéletet nem lehet *dologi* hatályú az egyezmény értelmében.⁹⁹

73. **Kapcsolódó jogok.** A kapcsolódó jogokat más néven szomszédos jogoknak nevezik. Példák a kapcsolódó jogokra:¹⁰⁰ előadók jogai (például színészek és zenészek) a saját előadásukra, hangfelvételek készítőinek jogai (például kazettás felvételek és CD-k) a saját felvételeikre, továbbá a műsorterjesztő szervezetek jogai a rádiós és televíziós adásaik tekintetében.¹⁰¹

74. **Egyéb szellemi tulajdonjogok.**¹⁰² Az *n)* és *o)* pontok csak a szerzői és szomszédos jogoktól eltérő szellemi tulajdonjogokra vonatkoznak. Az *n)* pont kizárja az ilyen jogok érvényességét az egyezmény hatálya alól. Az *o)* pont kizárja az ilyen jogok megsértését, bár erre egy fontos kivétel vonatkozik. Ezt a két kérdést külön tárgyaljuk.

⁹⁴ Lásd: a huszadik ülészak jegyzőkönyve, II. bizottság: 20. sz. jegyzőkönyv 3-7. pontok, és 24. sz. jegyzőkönyv 16-18. pontok. A diplomáciai ülészak tisztában volt azzal, hogy a francia szövegben levő kifejezés („*les dommages corporels et moraux y afférents*”) szűkebbnek tűnhet annyiban, hogy az idegi megrázkódást csak akkor foglalja magában, ha fizikai sérülés kíséri. A diplomáciai ülészak nem tudott olyan francia kifejezést találni, ami világosabban fejezte volna ki, hogy a *j)* pontban szereplő kizárás akkor is kiterjed az idegi megrázkódásra, ha ez az egyetlen elszenvedett sérülés, viszont nem terjed ki a fájdalom érzetére vagy a jóhírnév megsértésére (például rágalmozás), amit a „*dommages moraux*” kifejezés önmagában való használata eredményezett volna. Ezért azt kérték, hogy a jelentés világosan jelölje meg az ülészak szándékát, ahelyett, hogy a francia nyelven kiszélesítene a kizárást azon túl, amit az angol szöveg kizár.

⁹⁵ A deliktum a common law jogrendszerekben levő „tort” („szerződésen kívüli kártérítés”) kifejezéssel analóg polgári jogi fogalom.

⁹⁶ Ezt nem érinti az a tény, hogy a bíróságnak esetleg előzetes döntést kell hoznia az ingatlant érintő jogcím kérdésében: lásd a 2. cikk (3) bekezdést.

⁹⁷ Lásd: a huszadik ülészak 13. sz. jegyzőkönyve, II. bizottság: 46-87. pont, különösen: 56., 76., 84. és 86. pontok.

⁹⁸ Ugyanez a kifejezés jelenik meg (mindössze szóbeli különbségekkel) az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 12. cikk (2) bekezdésében. Az ezzel kapcsolatos kommentár a Nygh/Pocar-jelentés 65-66. oldalán található.

⁹⁹ A *dologi* hatályt más néven néha „mindenkire kiterjedő” („*erga omnes*”) hatálynak is nevezik.

¹⁰⁰ Lásd: a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló megállapodást (TRIPS) (1994): I. rész 1. szakasz, valamint a WIPO Előadásokról és hangfelvételekről szóló szerződést (WPPT) (1996); a hangfelvétel-előállítóknak a hangfelvételeik engedély nélküli másolása elleni védelméről szóló egyezményt (Genf, 1971); és az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorterjesztő szervezetek védelméről szóló nemzetközi egyezményt (Róma, 1961).

¹⁰¹ Lásd: TRIPS 14. cikk.

¹⁰² A jelentés további pontjai csak a szerzői és szomszédos jogoktól eltérő szellemi tulajdonjogokkal foglalkoznak.

75. **Érvényesség.** A szerzői és szomszédos jogoktól eltérő szellemi tulajdonjogok érvényességét érintő eljárások nem tartoznak az egyezmény hatálya alá. Így az ilyen jog megsemmisítését vagy az ilyen jog érvényességét vagy érvénytelenségét érintő nyilatkozatot célzó eljárás az egyezmény hatályán kívül esik. Mindazonáltal a 2. cikk (3) bekezdés egyértelművé teszi, hogy az egyezmény hatálya alá tartozó üggyel kapcsolatos eljárás nincs kizárva csak azért, mert a szellemi tulajdonjog érvényessége előzetes kérdésként merül fel. Ennek következtében egy szellemi tulajdonjogra vonatkozó licencszerződés érvényesítését célzó eljárás nem kizárt csak azért, mert az alperes védekezésésként felveti a jog érvénytelenségét. Azonban a 10. cikk (1) bekezdés kimondja, hogy az előzetes érvényesség kérdésében hozott határozat önállóan nem ismerhető el a másik Szerződő Államokban.¹⁰³ Másrészt, a licencszerződéshez kapcsolódó joghatósági megállapodás alapján indított eljárásban hozott végleges bírósági döntés¹⁰⁴ (például bizonyos pénzösszeg megfizetésére kötelezés) elismerhető és végrehajtható az egyezmény értelmében.¹⁰⁵

76. **Szellemi tulajdonjogokra vonatkozó szerződések.** Az egyezmény kiterjed a szellemi tulajdonjogokra vonatkozó szerződésekre, például a licencszerződésekre, a forgalmazási megállapodásokra, a közös vállalati megállapodásokra, az ügynöki szerződésekre és a szellemi tulajdonjog fejlesztésére vonatkozó megállapodásokra. Az ilyen szerződések alapján indított eljárásokra (például egy licencszerződés alapján járó jogdíj megfizetésére irányuló eljárásra) kiterjed az egyezmény hatálya.

77. **Érvénytelenség mint védekezés.**¹⁰⁶ Egy szerződésen alapuló eljárásban az alperes állíthatja, hogy a szellemi tulajdonjog érvénytelen. Ha a felperes szerződésen alapuló joga (például a jogdíjak megfizetéséhez fűződő joga) a szellemi tulajdonjog érvényességétől függ, a bíróságnak az érvényességről előzetes kérdésként kell döntenie, mielőtt a fő kérdésben döntene. Ahogy a fentiekben elmagyaráztuk, ez nem jelenti azt, hogy az eljárásra többé nem terjed ki az egyezmény hatálya. A 10. cikk (3) bekezdése különleges szabályokat fektet le az ítélet elismerését és végrehajtását illetően.¹⁰⁷

78. **Megsemmisítésre irányuló viszontkereset.** Az érvénytelenség védekezésésként való felvetése helyett az alperes viszontkeresetet indíthat a szellemi tulajdonjog megsemmisítése iránt. Az ilyen kereset az egyezmény hatályán kívül esne, mert a tárgya a jog érvényessége

lenne. Azonban az a tény, hogy ezt felhozzák, nem jelenti azt, hogy a szerződésen alapuló igény megszűnik az egyezmény hatálya alá tartozni.

79. **Jogsértés.** A jogsértési eljárások (a szerzői és szomszédos jogoktól eltérő szellemi tulajdonjogok tekintetében) ki vannak zárva az egyezmény hatálya alól, kivéve, ha a felek a felek ilyen jogokkal kapcsolatban szerződésszegés miatt eljárást indítanak vagy indíthattak volna.¹⁰⁸ Ez először is azt jelenti, hogy kell lennie egy szerződésnek a felek között az adott jog vonatkozásában. Általában az ilyen szerződés tartalmazza a joghatósági megállapodást. Másodszor: az eljárást szerződésszegés miatt kell megindítani, vagy szerződésen kívüli károkozás miatt indított olyan eljárásnak kell lennie, amit szerződésszegés miatt is megindíthattak volna.¹⁰⁹

80. **Példa.** A legjobb példa erre egy licencszerződés. Tegyük fel, hogy a szerződés lehetővé teszi a licencvevő számára, hogy a szellemi tulajdonjogot bizonyos módon használja, más módon viszont ne. Ha a szerződés által tiltott módon használja a jogot, felelős a szerződés megszegéséért. Ha a licencadó szerződésszegésért beperli, az eljárás az egyezmény hatálya alá fog tartozni. Ha viszont a licencadó inkább szerződésen kívüli károkozásért kíván perelni, az eljárás akkor is az egyezmény hatálya alá tartozik: hiszen szerződésszegés miatt is megindíthatta volna.

81. Ez a szabály több okból is fontos. Egyes országokban a feleknek csak a tényekre kell hivatkozniuk: a megfelelő jogi minősítést a bíróság állapítja meg. Azt, hogy a bíróság szerződésszegés miatti vagy szerződésen kívüli kártérítést választ, attól függhet, hogy melyiket könnyebb megállapítani. Más országokban a felek maguk döntenek arról, hogy szerződésszegés miatti vagy szerződésen kívüli kártérítés alapján perelnek. Jó okuk lehet az egyik vagy a másik választására (például magasabb összegű kártérítés lehetősége). Nem szabad, hogy ilyen véletlen megfontolásokon múljon, hogy az egyezmény kiterjed-e egy ügyre.

82. **Közhitelű nyilvántartások.** A p) pont kizárja a közhitelű nyilvántartásban szereplő bejegyzés érvényességét.¹¹⁰ Vannak, akik ezt nem tekintik polgári vagy kereskedelmi ügynek. Mivel azonban több nemzetközi jogi eszköz¹¹¹ kizárólagos joghatóságot biztosít olyan eljárásokban, amelyek tárgya az ilyen bejegyzések érvényessége, azt gondolták, jobb, ha ezeket kifejezetten kizárják a kétségek elkerülése érdekében.

¹⁰³ Lásd *lejjebb* a 194-196. pontokat.

¹⁰⁴ A „végleges döntés” és az előzetes kérdésekben hozott döntés közötti különbséget illetően lásd *lejjebb* a 194 és 195 pontokat.

¹⁰⁵ De lásd még: a *lenti* 197-201. pontokban tárgyalt 10. cikk (3) bekezdést.

¹⁰⁶ Lásd még *feljebb* a 37. pontot.

¹⁰⁷ Lásd *lejjebb* a 197. és *köv.* pontokat.

¹⁰⁸ A 2. cikk (2) bekezdés o) pont szerinti jogsértési eljárások kiterjednek az olyan cselekmények miatt indított eljárásokra, amik a szellemi tulajdonjog bejelentésének közzététele és lajstromozásának közzététele között történnek, a jogsértés hiányának megállapítása iránti keresetekre, továbbá a korábbi használatnak a találmány használatára vonatkozó jogának megállapítását vagy

megegyeztetését célzó perekre. Lásd: huszadik ülésesszak 7. sz. jegyzőkönyve, II. bizottság: 39. és 40. pontok.

¹⁰⁹ Az egyetlen helyzettípus, amelyben az o) pont kizár egy ügyet, amire az egyezmény hatálya egyébként kiterjedne, az, ahol a joghatósági megállapodás olyan jogsértésekre vonatkozik, amelyek nem jelentik a megsértését annak a szerződésnek, amelyben szerepelnek, vagy a felek közötti bármely más szerződésnek, vagy ha a felek olyan jogsértésre vonatkozó joghatósági megállapodást kötöttek, amely már megtörtént, de amely nem a felek közötti bármilyen szerződéshez kapcsolódik. Az ilyen megállapodások ritkák.

¹¹⁰ Ugyanez a kifejezés jelenik meg (mindössze szóbeli különbségekkel) az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 12. cikk (3) bekezdésében. Az ezzel kapcsolatos kommentár a Nygh/Pocar-jelentés 66. oldalán található.

¹¹¹ Például a brüsszeli rendelet 22. cikk (3) bekezdése.

83. **Biztosítás.** A biztosítási (viszontbiztosítási) szerződések nem esnek az egyezmény hatályán kívül csak azért, mert a (2) bekezdésben említett ügyek egyikére vonatkoznak. Az a tény, hogy a fedezett kockázatok az egyezmény hatályán kívül esnek, nem jelenti azt, hogy a biztosítási szerződés ne esne az egyezmény hatálya alá. Így a tengeren szállított rakomány biztosítása nem kizárt a 2. cikk (2) bekezdés f) pontja alapján, és az atomkáráért viselt felelősség biztosítása nem kizárt a 2. cikk (2) bekezdés i) pont alapján. Ezt a 17. cikk nyilvánvalóvá teszi.¹¹²

84. **Választottbíráskodás.** A (4) bekezdés kizárja a választottbírási és kapcsolódó eljárásokat.¹¹³ Ezt kiterjesztően kell értelmezni, és magában foglal minden olyan eljárást, amelyben a bíróság a választottbírási eljáráshoz nyújt segítséget, például annak eldöntésében, hogy egy választottbírási megállapodás érvényes vagy sem; a felek kötelezése a választottbírási eljárás lefolytatására vagy megszüntetésére; választottbírási ítélet hatályon kívül helyezése, módosítása, elismerése vagy végrehajtása; a választottbírási eljárás helyének meghatározása vagy az ítélet meghozatalára nyitva álló határidő meghosszabbítása. Ennek a rendelkezésnek a célja annak biztosítása, hogy az egyezmény ne ütközzön a meglévő választottbírási eszközökkel.¹¹⁴

85. **Kormányok.** A 2. cikk (5) bekezdése úgy rendelkezik, hogy nem zárható ki az eljárás az egyezmény hatálya alól csupán azon az alapon, hogy abban valamely Állam – ideértve a kormányt, valamely kormányhivatalt vagy az állam nevében eljáró bármely személyt – félként vesz részt.¹¹⁵ Az eljárás azonban az egyezmény hatályán kívül esik, ha nem polgári vagy kereskedelmi ügyben kötött joghatósági megállapodás alapján merül fel.¹¹⁶ Így a hatóság élvezi az egyezmény által nyújtott előnyöket, és viseli a terheit is, amikor kereskedelmi ügyleteket köt, de nem akkor, amikor szuverén minőségében jár el.¹¹⁷ Általános szabályként azt mondhatjuk, hogy ha a hatóság olyasmint tesz, amit a hétköznapi polgár is megtehet, akkor az ügy valószínűleg polgári vagy kereskedelmi ügy. Ugyanakkor ha olyan kormányzati hatáskört gyakorol, amire az átlagpolgárok nem jogosultak, akkor az ügy valószínűleg nem polgári vagy kereskedelmi.

86. Két példa segít megvilágítani a kérdést. Ha egy kormányzati szerv (minisztérium) dokumentumok nyomtatására szolgáló papír szállítására ír ki pályázatot, és egy külföldi cégnek ítéli oda a szerződést (amely joghatósági megállapodást foglal magában), az ilyen

szerződésen alapuló eljárás szinte biztosan az egyezmény hatálya alá tartozik. Másrészt: ha egy külföldi az országba való belépéskor (joghatósági megállapodást tartalmazó) szerződést ír alá, amiben vállalja, hogy megfizet az ottani tevékenységével kapcsolatos minden bírságot (büntetőjogi büntetést), az ilyen szerződésből eredő eljárás szinte biztosan az egyezmény hatályán kívül esik.¹¹⁸

87. **Államok mentessége.** A 2. cikk (6) bekezdése kimondja, hogy az egyezmény nem érinti az államok és nemzetközi szervezetek saját magukkal vagy tulajdonukkal kapcsolatos kiváltságait és mentességeit.¹¹⁹ Ezt a rendelkezést azért illesztették az egyezménybe, mert néhány küldött úgy gondolta, hogy 2. cikk (5) bekezdése tévesen úgy értelmezhető, hogy érinti ezeket a kérdéseket: a 2. cikk (6) bekezdésének célja az volt, hogy egyértelművé tegye, hogy ez nem így van.¹²⁰

88. **Eljárásjog.** Az nem volt cél, hogy – eltérő rendelkezés hiányában – az egyezmény hatással legyen a Szerződő Államok eljárásjogára. Ezeken a területeken kívül a belső eljárásjogot kell alkalmazni, mint korábban, még az egyezmény alapján folyó eljárásokban is.¹²¹ A következő pontokban példákat mutatunk be, bár ezek messze nem kimerítőek.

89. Az egyezmény nem követeli meg a Szerződő Államtól, hogy olyan jogorvoslatot biztosítson, ami a saját joga alapján nem áll rendelkezésre, még akkor sem, ha olyan külföldi ítélet végrehajtására hívják fel, amelyben az ilyen jogorvoslatot megítélték. A Szerződő Államoknak nem kell új típusú jogorvoslati eszközöket létrehozniuk az egyezmény érdekében. Azonban alkalmazniuk kell a saját nemzeti joguk szerint rendelkezésre álló végrehajtási intézkedéseket annak érdekében, hogy a lehető legjobban érvényt szerezzenek a külföldi ítéletnek.

90. Az egyezmény nem érinti azokat a nemzeti jog szerinti határidőket, amiken belül az eljárást meg kell indítani vagy valamilyen cselekményt meg kell tenni. A joghatósági megállapodáson alapuló eljárást vagy az ilyen megállapodáson alapuló ítélet végrehajtására vonatkozó eljárást a nemzeti jog szerinti határidőkön belül kell megindítani. Ez attól függetlenül igaz, hogy a határidők anyagi vagy eljárási jogi jellegűek.

91. A jogi eljárás megindítására vagy abban való védekezésre vonatkozó jogképességet szabályozó nemzeti szabályokat az egyezmény nem érinti. Így ha a megkeresett

¹¹² Lásd *lejjebb* a 221-227. pontokat.

¹¹³ Azonos rendelkezés található az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 1. cikk (2) bekezdés g) pontjában. Az ezzel kapcsolatos magyarázat a Nygh/Pocar-jelentés 35. oldalán található.

¹¹⁴ A választottbírási eljárásra vonatkozó egyes szerződések és a joghatósági megállapodásokról szóló egyezmény közötti kapcsolat tárgyalására lásd: A. Schulz: „The Future Hague Convention on Exclusive Choice of Court Agreements and Arbitration” („A kizárólagos joghatósági megállapodásokról szóló készülő hágai egyezmény és a választottbíráskodás”), PreL. Doc. No 32 (2005. június); a 2005. júniusi huszadik ülés szakfigyelmébe.

¹¹⁵ Ez a rendelkezés (mindössze szóbeli különbségekkel) az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 1. cikk (3) bekezdéséből származik. Az ezzel kapcsolatos kommentár a Nygh/Pocar-jelentés 35-36. oldalán található.

¹¹⁶ Lásd az 1. cikk (1) bekezdését, és a *fenti* 49 pontban írt magyarázatot.

¹¹⁷ Lásd: huszadik ülés szak 15. sz. jegyzőkönyve, II. bizottság: 58. pont.

¹¹⁸ Az ilyen jellegű kérdések vizsgálata során emlékeztetni kell arra, hogy az egyezmény alkalmazásában a „polgári vagy kereskedelmi ügyek” önálló fogalmat képvisel, amely nem függ a nemzeti jogban vagy más egyezményekben szereplő jelentésétől.

¹¹⁹ Ez a rendelkezés az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 1. cikk (4) bekezdéséből származik. Az ezzel kapcsolatos kommentár a Nygh/Pocar-jelentés 36. oldalán található.

¹²⁰ *Ugyanott*.

¹²¹ Az elismerés és a végrehajtás esetében ezt világossá teszi a 14. cikk, amely kimondja, hogy az ítélet elismerésére és végrehajtására vonatkozó eljárásra a megkeresett Állam joga irányadó.

Állam joga alapján a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet nem rendelkezik perbeli jogképességgel, akkor nem indíthat ítélet végrehajtása iránti eljárást az egyezmény alapján akkor sem, ha a bíróság, amelyik az ítéletet hozta, úgy vélte, hogy indíthat ilyen eljárást.

92. A nemzeti jog dönti el, hogy igénybe vehető-e a fellebbezés és a hasonló jogorvoslatok, és milyen körülmények között. Példák: fellebbezés ugyanazon Állam felsőbb bíróságához; az Európai Közösségek Bíróságának megkeresése a közösségi jog rendelkezéseinek értelmezése érdekében, beleértve azokat az egyezményeket, amelyekben a Közösség részes Félként szerepel; különleges bíróság megkeresése alkotmányjogi kérdések eldöntése érdekében; és a szabadalmi hivatal vagy más hatóság megkeresése egy szabadalom érvényességéről való döntés érdekében. A bizonyításfelvételre vonatkozó nemzeti szabályokat kell alkalmazni a joghatósági megállapodás létezésének és annak a bizonyítására is, hogy az egyezmény formai követelményeinek eleget tettek.

3. cikk Kizárólagos joghatósági megállapodások

93. **Meghatározás: öt követelmény.** Kivéve, ha valamely Állam eltérő nyilatkozatot tett a 22. cikk¹²² alapján, az egyezmény csak a kizárólagos joghatósági megállapodásokra vonatkozik. A 3. cikk a) pontja adja az ilyen megállapodást meghatározását. A meghatározás a következő követelményeket írja elő: először: kell lennie egy megállapodásnak két vagy több fél között; másodsor: meg kell felelni a c) pontban írt alaki követelményeknek; harmadszor: a megállapodásban ki kell kötni az egyik Állam bíróságainak, illetve az egyik Állam egy vagy több meghatározott bíróságának a joghatóságát, és ezzel ki kell zárni minden más bíróság joghatóságát; negyedszer: a kikötött bíróságnak vagy bíróságoknak az egyik Szerződő Államban kell lennie; és végül: a kikötés céljának a konkrét jogviszonyból keletkezett vagy esetleg keletkező jogvita eldöntésének kell lennie.¹²³

94. **Az első követelmény.** Joghatósági megállapodást nem lehet egyoldalúan létrehozni: megállapodást kell kötni. Azt, hogy létrejött-e megállapodás, általában a kikötött bíróság Államának joga dönti el (beleértve a kollíziós szabályokat)¹²⁴, jöllehet bizonyos körülmények között a jogképességet más jogrendszerek is meghatározzák.¹²⁵

95. Azonban az egyezmény mint egész csak akkor alkalmazható, ha van joghatósági megállapodás, ami

viszont feltételezi, hogy a hozzájárulás alapvető tényszerű követelményei fennállnak. Ha bármilyen szokásos rendelkezés szerint ezek nem állnak fenn, a bíróság feltételezheti, hogy az egyezmény nem alkalmazható, anélkül, hogy meg kellene vizsgálnia a külföldi jogot.

96. Ezt a következő példával mutatjuk be.¹²⁶ X, akinek a székhelye Panamában van, kérésen e-mailt küld Y-nak, akinek a székhelye Mexikóban van, és ajánlatot tesz olyan feltételekkel, amelyek rendkívül kedvezőtlenek Y számára. Az ajánlat Ruritánia (kitalált Állam) bíróságait kikötő rendelkezést tartalmaz, és kijelenti a következőket: „Ha hét napon belül nem válaszol, akkor úgy kell tekinteni, hogy elfogadta ezt az ajánlatot.” Az e-mailt Y spam-szűrő szoftvere törölte, és azt Y soha nem olvasta el. Hét nap múlva X azt állítja, hogy a szerződés a joghatósági megállapodással együtt létrejött, és keresetet nyújt be Ruritánia bíróságai előtt. Ha – a világ minden más államának jogától eltérően – Ruritánia joga úgy rendelkezne, hogy a szerződés létrejött és a joghatósági „megállapodás” érvényes, más Államok, köztük Mexikó, ettől függetlenül jogosult lenne a joghatósági megállapodást nem-létezőként kezelni.

97. Feltéve, hogy az eredeti felek elfogadják a joghatósági megállapodást, a megállapodás kötelező lehet olyan harmadik személyekre, akik azt kifejezetten nem fogadták el, ha a keresetességi joguk attól függ, hogy átveszik az egyik eredeti fél jogait és kötelezettségeit. Az, hogy ez a helyzet áll-e fenn, a nemzeti jogtól függ.¹²⁷

98. **A második követelmény.** Ez a joghatósági megállapodás formáját érinti. A vonatkozó szabályokat az alább tárgyalt c) pont határozza meg.

99. **A harmadik követelmény.** Ez megköveteli, hogy a kikötés kizárólagos legyen: a joghatósági megállapodásban ki kell kötni¹²⁸ az egyik Állam bíróságait, illetve az egyik Szerződő Állam egy vagy több meghatározott bíróságát, mint amely(ek)kizárólagos joghatósággal rendelkeznek. Erről az alábbiakban a b) pont kapcsán lesz szó, amely szerint a joghatósági megállapodást kizárólagosnak kell tekinteni, kivéve, ha a felek kifejezetten másként rendelkeznek.¹²⁹

100. **A negyedik követelmény.** Az egyezmény kizárólag az egyik Szerződő Állam bíróságait kikötő joghatósági megállapodásokra vonatkozik: egy nem-Szerződő Állam bíróságait (vagy egy vagy több meghatározott bíróságát) kijelölő megállapodásra nem terjed ki. Például:¹³⁰ tegyük fel, hogy egy Peruban

¹²² A 22. cikk lehetővé teszi, hogy egy Állam nyilatkozat útján viszonyossági alapon kiterjessze az elismerésre és végrehajtásra vonatkozó fejezet alkalmazását olyan bíróság által hozott ítéletekre, amelyeket nem kizárólagos joghatósági megállapodásban kötöttek ki. Lásd továbbá *lejjebb* a 240. és *köv.* pontokat.

¹²³ A joghatósági megállapodásnak természetesen érvényesnek és alkalmazhatónak kell lennie az érintett időszakban. Ha már nem hatályos (például azért, mert a felek megállapodtak a megszüntetéséről), akkor már nem minősül joghatósági megállapodásnak az egyezmény alkalmazásában.

¹²⁴ 5. cikk (1) bekezdés, 6. cikk a) pont és 9. cikk a) pont.

¹²⁵ A 6. cikk b) pont a felhívott bíróság Államának jogára, míg a 9. cikk b) pont a megkeresett Állam jogára utal. Ezért a jogképességre kétféle jog vonatkozik: lásd a 150. pontot.

¹²⁶ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

¹²⁷ Lásd: huszadik ülés 2. sz. jegyzőkönyv, II. bizottság: 2-10. pontok. Lásd *lejjebb* a 142. pontot.

¹²⁸ Az érdemi védekezés az ügyben a joghatóság vitatása nélkül önmagában nem alapozza meg a bíróság joghatóságát az egyezmény alapján, mivel ez nem *jelöli ki* az adott bíróságot a 3. cikk szempontjából.

¹²⁹ Lásd *lejjebb* a 102-104. pontokat.

¹³⁰ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az

lakóhellyel/székhellyel rendelkező és egy Venezuelában lakóhellyel/székhellyel rendelkező fél X Állam (egy nem-Szerződő Állam) bíróságait kijelölő joghatósági megállapodást köt. Ha a perui fél Venezuelában perli a venezuelai felet, a venezuelai bíróság nem köteles alkalmazni a 6. cikket (ami megköveteli tőle az eljárás felfüggesztését vagy megszüntetését).¹³¹ Ha azt eljárást X Állam kikötött bírósága előtt indítják meg, akkor Peru vagy Venezuela bíróságai az egyezmény alapján nem kötelesek elismerni a meghozott ítéletet.¹³²

101. **Az ötödik követelmény.** Ez pedig az, hogy a kikötés céljának egy konkrét jogviszonyból keletkezett vagy esetleg keletkező jogviták eldöntésének kell lennie. Ez egyértelművé teszi, hogy a joghatósági megállapodás korlátozható a már keletkezett jogvitákra, illetve kiterjedhet az ilyen jogvitákra is. Kiterjedhet a jövőbeni vitákra, feltéve, hogy azok konkrét jogviszonyra vonatkoznak. A joghatósági megállapodás nem korlátozódik a szerződésen alapuló igényekre, hanem például kiterjed egy konkrét jogviszonyból eredő szerződésen kívüli kártérítési igényekre. Így egy partnerségi szerződésben szereplő joghatósági megállapodás kiterjed a partnerek közötti, a partnerséggel kapcsolatos szerződésen kívüli kártérítési igényekre. Az, hogy ez konkrét ügyben így lenne-e, a megállapodás feltételeitől függ.

102. **Kizárólagosnak tekintett megállapodások.** A 3. cikk b) pontja fekteti le azt a fontos szabályt (amit az a) pont harmadik követelménye már előrevetített), miszerint az egyik Szerződő Állam bíróságainak, illetve az egyik Szerződő Állam egy vagy több meghatározott bíróságának joghatóságát kikötő joghatósági megállapodásokat kizárólagosnak kell tekinteni, kivéve, ha a felek kifejezetten másképp rendelkeznek.¹³³

103. Az első elem az, hogy a joghatósági megállapodás hivatkozhat akár egy Szerződő Állam bíróságaira általában, akár az egyik Szerződő Állam egy vagy több meghatározott bíróságára. Így a „Franciaország bíróságait” kikötő megállapodást kizárólagosnak kell tekintik az egyezmény alkalmazásában annak ellenére, hogy nem határozza meg, hogy melyik franciaországi bíróság fogja lefolytatni az eljárást, és annak ellenére, hogy kifejezetten nem zárja ki más Államok bíróságainak joghatóságát. Ebben az esetben a francia jog szerint kell eldönteni, hogy melyik bíróság vagy bíróságok előtt indítható meg az eljárás.¹³⁴ Az ilyen szabálytól függően a felperes bármely bíróságot választhatja Franciaországban.

104. Egy adott franciaországi bíróságra (például a Párizsi Kereskedelmi Bíróságra) vonatkozó megállapodás szintén kizárólagos.¹³⁵ Ugyanez igaz az olyan megállapodásra, amely az egyik Szerződő Állam két vagy

több meghatározott bíróságát jelöli ki, például „vagy a Párizsi Kereskedelmi Bíróság vagy Lyoni Kereskedelmi Bíróság”. Ez is kizárólagos joghatósági megállapodás. Az olyan megállapodást, amely szerint A csak a Párizsi Kereskedelmi Bíróság előtt perelheti B-t, míg B csak a Lyoni Kereskedelmi Bíróság előtt perelheti A-t, szintén kizárólagos joghatósági megállapodás az egyezmény értelmében, mert kizárja minden más Állam bíróságait. A megállapodás azonban nem minősülne kizárólagosnak az egyezmény szerint, ha a két bíróság különböző államokban lenne.

105. **Aszimmetrikus megállapodások.** Előfordul, hogy egy joghatósági megállapodást úgy szövegeznek meg, hogy kizárólagos az egyik fél által indított eljárás tekintetében, de nem kizárólagos a másik fél által indított eljárás tekintetében. A nemzetközi hitelszerződéseket gyakran fogalmazzák meg ily módon. Egy ilyen szerződésben a joghatósági kikötés előírhatja, hogy „Az adós által a hitelezővel szembeni eljárás kizárólag X Állam bíróságai előtt indítható meg; a hitelező által az adóssal szembeni eljárás megindítható X Állam bíróságai vagy a saját törvényei szerint joghatósággal rendelkező bármely más Állam bíróságai előtt.”

106. A diplomáciai ülésszakon megállapodtak, hogy ahhoz, hogy az egyezmény kiterjedjen egy szerződésre, annak kizárólagosnak kell lennie, tekintet nélkül arra, hogy melyik fél indítja az eljárást. Tehát az előző bekezdésben említett típusú megállapodások nem kizárólagos joghatósági megállapodások az egyezmény alkalmazásában.¹³⁶ Ugyanakkor kiterjedhetnek rájuk az egyezmény elismerésre és végrehajtásra vonatkozó szabályai, amennyiben az érintett Államok a 22. cikk szerinti nyilatkozatokat tettek.¹³⁷

107. **Az „Állam” kifejezés jelentése nem egységes jogrendszerek esetében.** Az „Állam” szónak eltérő lehet a jelentése egy olyan Szerződő Állam esetében, amelyben két vagy több jogrendszert kell alkalmazni a különböző területi egységekben az egyezmény hatálya alá tartozó ügy tekintetében; ilyen például Kanada, Kína, az Egyesült Királyság vagy az Egyesült Államok. A 25. cikk szerint adott esetben utalhat akár az Államra mint egészre (például: Kanada, Kína, az Egyesült Királyság vagy az Egyesült Államok), akár az adott Állam valamely területi egységére (például: Ontario, Hong Kong, Skócia vagy New Jersey). Ezért mind az „Egyesült Államok bíróságait” kijelölő rendelkezés, mind a „New Jersey bíróságait” kijelölő rendelkezés kizárólagos joghatósági megállapodás az egyezmény értelmében.¹³⁸

108. **Példák kizárólagos megállapodásokra.** A 3. cikk b) pontja szerint az egyik Szerződő Állam bíróságainak, illetve az egyik Szerződő Állam egy vagy több

egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

¹³¹ Azonban felfüggesztheti vagy megszüntetheti az eljárást a nemzeti jog alapján.

¹³² A nemzeti jog alapján azonban megtehetik ezt.

¹³³ Az egyezményre történő első hivatkozás egy eldöntött ügyben valószínűleg ez: *The Hongkong and Shanghai Banking Corporation Limited v. Yusuf Suveyke*, 392 F. Supp. 2d 489 (EDNY 2005).

¹³⁴ Lásd: 5. cikk (3) bekezdés b) pont.

¹³⁵ Azokat problémákat, amik azért merülnek fel, mert a kikötött bíróság a nemzeti joga szerint nem tárgyalhatja az ügyet, *lejjebb* tárgyaljuk; lásd: a 135. és *köv.* pontokat.

¹³⁶ Lásd: huszadik ülészak 3. sz. jegyzőkönyv, II. bizottság: 2-11. pontok.

¹³⁷ Lásd a 240 és *köv.* pontokat. Az egyezmény alkalmazásában nem kizárólagosnak minősülő megállapodásokra vonatkozó példákra lásd a 109 pontot.

¹³⁸ A „New Jersey állam bíróságait vagy az adott államban levő szövetségi bíróságokat” kijelölő rendelkezés szintén kizárólagos joghatósági megállapodás.

meghatározott bíróságának joghatóságát kikötő joghatósági megállapodást kizárólagosnak kell tekinteni, kivéve, ha a felek kifejezetten másképp rendelkeznek. Ennek alapján a következőket kell kizárólagos joghatósági megállapodásnak tekinteni:¹³⁹

- „X Állam bíróságai rendelkeznek joghatósággal az eljárás lefolytatására a jelen szerződés alapján.”
- „A jelen szerződésen alapuló eljárásokat X Állam bíróságai előtt kell megindítani.”

109. **Példák nem kizárólagos megállapodásokra.** A következő felsorolás nem kizárólagos:¹⁴⁰

- „X Állam bíróságai nem kizárólagos joghatósággal rendelkeznek az eljárás lefolytatására a jelen szerződés alapján.”
- „A jelen szerződésen alapuló eljárás megindítható X Állam bíróságai előtt, azonban ez nem zárja ki az eljárás megindítását bármely más, a saját joga szerint joghatósággal rendelkező Állam bíróságai előtt.”
- „A jelen szerződésen alapuló eljárás megindítható X Állam A bírósága vagy Y Állam B bírósága előtt, kizárva minden más bíróságot.”
- „Az A elleni eljárás kizárólag A-nak A Államban levő lakóhelyén/székhelyén indítható meg; a B elleni eljárás kizárólag B-nek B Államban levő lakóhelyén/székhelyén indítható meg.”

110. **Alaki követelmények.** A c) pont foglalkozik a formai követelményekkel. Ezek egyszerre szükségesek és elégségesek az egyezmény alapján: az egyezmény nem terjed ki a joghatósági megállapodásra, ha az nem felel meg a követelményeknek;¹⁴¹ ha viszont megfelel, a nemzeti jog nem támaszthat további alaki követelményeket. Például: egy Szerződő Állam bírósága nem tagadhatja meg a joghatósági megállapodás érvényesítését, mert:

- idegen nyelven írták;¹⁴²
- nem különleges vastag betűkkel szedték;
- kisbetűkkel szedték; vagy
- a felek nem a fő megállapodástól elkülönülten írták alá.¹⁴³

¹³⁹ Ez a felsorolás nem teljes. Nem kizárólagos megállapodásokra a *fenti* 104 (utolsó mondat), 105, 106 és 109 pontokban talál példákat.

¹⁴⁰ Ez a lista nem teljes.

¹⁴¹ Egyes Szerződő Államokban a törvény kevésbé merev formai követelményeket állapít meg a joghatósági megállapodásokra. Lehet, hogy semmilyen formai követelményt nem állapít meg. Az egyezmény nem zárja ki, hogy az ilyen Állam bírósága érvényt szerezzen a saját joga szerint érvényes joghatósági megállapodásoknak még akkor is, ha azok nem felelnek meg a 3. cikk c) pont követelményeinek. Például: ha a joghatósági megállapodás érvényes a kikötött bíróság nemzeti joga alapján, ez a bíróság tárgyalhatja az ügyet akkor is, ha a megállapodás nem felel

111. A c) pont kimondja, hogy a joghatósági megállapodás megkötése vagy dokumentálása történhet i) „írásban” vagy ii) „bármilyen olyan egyéb kommunikációs eszköz segítségével, amely későbbi hivatkozás céljából elérhetővé teszi az információkat”.

112. Amennyiben a megállapodás írásban jött létre, az alaki érvényessége nem függ attól, hogy aláírták-e, jöllehet az aláírás hiánya esetleg megnehezítheti a megállapodás létezésének bizonyítását. A másik lehetséges forma az elektronikus adattovábbítási és -tárolási eszközöket jelenti. Ez magában foglal minden szokásos lehetőséget, feltéve, hogy az adatok visszakereshetők úgy, hogy a későbbiekben hivatkozni lehet rájuk és megérthetők. Ide tartozik például az e-mail és a fax.¹⁴⁴

113. A megállapodást vagy az egyik vagy másik formában kell megkötni vagy abban kell *dokumentálni*. A Konferencia az angol szövegben elutasította az „írásban bizonyított” kifejezést, és helyette az „írásban dokumentált” szöveget használta azon az alapon, hogy az „írásban bizonyított” kifejezés azt a látszatot keltheti, hogy a 3. cikk c) pontja bizonyítási szabályt képez. Ezzel párhuzamosan a Konferencia elutasította a francia szövegben a „*confirmé par écrit*” kifejezést, és helyette a „*documente par écrit*” szöveget használta azzal az indokkal, hogy a „*confirmé par écrit*” azt a látszatot keltheti, hogy a szabály valamiféle szándékbeli elemre utal.

114. Ha a megállapodás szóban jött létre és az egyik fél írásba foglalta, nem számít, ha ebből ő maga profitál-e, például azért, mert a kikötött bíróság az ő Államában van. Minden esetben kell azonban egyetértésnek lennie az eredeti szóbeli megállapodást kötő felek között.

115. A 3. cikk d) pontja szerint a szerződések részét képező kizárólagos joghatósági megállapodásokat a szerződés többi rendelkezésétől független megállapodásként kell kezelni. Ennek megfelelően a kizárólagos joghatósági megállapodás érvényessége nem támadható csupán azon az alapon, hogy az a szerződés, amelynek a részét képezi, nem érvényes: a joghatósági megállapodás érvényességét önállóan kell megállapítani az egyezményben meghatározott kritériumok szerint.¹⁴⁵ Így lehetőség van arra, hogy a kikötött bíróság érvénytelennek nyilvánítsa a szerződést anélkül, hogy a joghatósági megállapodást megfosztaná az érvényességétől. Másrészt persze az is lehetséges, hogy az az ok, ami miatt a szerződés érvénytelen, ugyanúgy vonatkozik a joghatósági megállapodásra: minden a körülményektől és az alkalmazandó jogtól függ.

meg a 3. cikk c) pont alaki követelményeinek. A másik Szerződő Államok bíróságai azonban nem kötelesek tartózkodni az ilyen joghatósági megállapodáson alapuló eljárás tárgyalásától az egyezmény 6. cikke alapján, illetve nem kötelesek elismerni és végrehajtani az ítéletet az egyezmény 8. cikke alapján.

¹⁴² Feltéve, hogy még mindig van hozzájárulás.

¹⁴³ Egyes jogrendszerekben ezek a nemzeti jog követelményei lehetnek.

¹⁴⁴ Ennek a rendelkezésnek a szövegét az elektronikus kereskedelemről szóló 1996-os UNCITRAL modelljogszabály 6. cikkének (1) bekezdése ihlette.

¹⁴⁵ Lásd: 5. cikk (1) bekezdés, 6. cikk és 9. cikk.

116. **„Ítélet”.** A 4. cikk két további meghatározást tartalmaz. Az első az „ítélet” a 4. cikk (1) bekezdésben. Kiterjesztően határozza meg, és így magában foglal bármilyen érdemi döntést, függetlenül attól, hogy mi a megnevezése, beleértve a mulasztási ítéletet is.¹⁴⁶ Kizárja az eljárási döntéseket, de kiterjed a költségekre vagy kiadásokra vonatkozó végzésre (akkor is, ha a bírósági tisztviselője hozta és nem a bíró), feltéve, hogy olyan ítélethez kapcsolódik, amit az egyezmény alapján el lehet ismerni vagy végre lehet hajtani. Nem terjed ki az ideiglenes intézkedést elrendelő határozatokra (ideiglenes és biztosítási intézkedések), mivel ezek nem érdemi határozatok.¹⁴⁷

117. **„Székhely”.** A 4. cikk (2) bekezdés a „székhelyet” a nem természetes személy szervezet vagy személy vonatkozásában határozza meg. A meghatározás elsősorban vállalatokra vonatkozik és ezen az alapon tárgyaljuk.¹⁴⁸

118. A székhely fogalma szerepet játszik az 1. cikk (2) bekezdésben (a „nemzetközi” ügy meghatározása a joghatóság érdekében), a 20. cikkben (bizonyos kivételek az elismerés és a végrehajtás alól) és a 26. cikkben (kapcsolat egyéb nemzetközi jogi aktusokkal). Szerepe lehet a 19. cikk alapján is.

119. A nem természetes személy szervezet vagy személy székhelyének meghatározásával kapcsolatban a diplomáciai ülésszak azzal a problémával szembesült, hogy össze kell egyeztetni a common law-t és a polgári jogot alkalmazó országok eltérő felfogásait, továbbá a polgári jogi országokon belüli eltérő felfogásokat.¹⁴⁹

120. A common law-ban hagyományosan a bejegyzés helyét tekintik fontosnak a vállalat belső ügyeit érintő kérdések eldöntésénél.¹⁵⁰ A jogrendszer hozza életre és ruházza fel jogi személyiséggel. A joghatóság szempontjából azonban az üzleti tevékenység fő helye és a központi ügyvezetés helye is fontos.¹⁵¹ Az utóbbi a vállalat igazgatási központja: az a hely, ahol a legfontosabb döntéseket hozzák. Az üzleti tevékenység fő helye a gazdasági tevékenység központja. Bár ezek általában ugyanazon a helyen vannak, eltérőek is lehetnek. Példa: egy londoni székhelyű (központi ügyvezetés) bányavállalat Namíbiában végez bányászati tevékenységet (üzleti tevékenység fő helye). Mivel mindhárom fogalom fontos a common law-ban, az egyezmény előírja, hogy a vállalat mindhárom helyen rendelkezik székhellyel.

121. Bár néhány polgári jogi rendszer a cég személyes jogaként figyelembe veszi a bejegyzés helyét is,¹⁵² az

uralkodó nézet a „társasági székhely” (*siège social*) szabályt részesíti előnyben. A társasági székhely címét a vállalat székhelyének is tekintik. Azonban két nézet létezik arra, hogy a társasági székhelyet hogyan kell meghatározni. Az első szerint meg kell vizsgálni a társaság létesítésének alapjául szolgáló jogi dokumentumot (a cég *statut*-ját). Ez határozza meg, hol van a cég székhelye. A cég így meghatározott székhelyét *siège statutaire*-nek nevezik.

122. Azonban lehet, hogy nem a *siège statutaire* a tényleges vállalati központ. A második nézet az, hogy azt a helyet kell figyelembe venni, ahol a cég központi ügyvezetése ténylegesen van, amit néha *siège réel*-nek neveznek. Ez megfelel a common law „központi ügyvezetés helye” fogalmának.

123. Ahhoz, hogy valamennyi megközelítést lefedjék, alkalmazni kellett a *siège statutaire*-t, aminek angolul a „statutory seat” (létesítő okirat szerinti székhely) felel meg. Azonban ez a kifejezés nem a vállalat valamely törvény (jogszabály)¹⁵³ szerint megállapított székhelyére utal, hanem a *statut*-ban, azaz a céget létrehozó dokumentumban (például alapszabályban) foglalt székhelyére vonatkozik. A common law-ban a legközelebbi megfelelője a „registered office” (bejegyzett székhely).¹⁵⁴ A gyakorlatban az az Állam, amelyben a vállalat létesítő okirat szerinti székhelye található, szinte mindig az az Állam, amelynek joga alapján a céget bejegyezték vagy megalapították; míg az az Állam, ahol a központi ügyvezetése van, általában az az Állam, amelyben az üzleti tevékenysége fő helye található. Ugyanakkor az sem ritka, hogy egy társaságot az egyik Államban (például Panamában) jegyezték be, míg a központi ügyvezetése és az üzleti tevékenységének fő helye a másik Államban van.

5. cikk

A kikötött bíróság joghatósága

124. Az 5. cikk az egyezmény első „kulcsfontosságú rendelkezése”. Egy joghatósági megállapodásnak vajmi kevés értéke lenne, ha a kikötött bíróság nem tárgyalná az ügyet, ha az eljárást előtte indítják meg. Emiatt az 5. cikk (1) bekezdése előírja, hogy a kizárólagos joghatósági megállapodásban kikötött bíróság hatáskörrel rendelkezik a megállapodás hatálya alá tartozó jogviták rendezésére, kivéve, ha a megállapodás a kikötött bíróság Államának joga értelmében semmis. Az 5. cikk (2) bekezdés a kikötött bíróság nem tagadhatja meg joghatóságának gyakorlását

¹⁴⁶ Kiterjed a szabadalmi hivatal kvázi bírósági jogkörben hozott határozatára is.

¹⁴⁷ Az ideiglenes intézkedésekre lásd a 7. cikket.

¹⁴⁸ Egy Állam vagy egy Állam hatósága csak az adott Állam területén rendelkezhet székhellyel.

¹⁴⁹ Ezen kérdések összehasonlító elemzésére lásd: S. Rammello: *Corporations in Private International Law (Vállalatok a nemzetközi magánjogban)*. Oxford University Press 2001, 4. és 5. fejezetek.

¹⁵⁰ Anglia tekintetében lásd: A. Dicey, J. Morris & L. Collins: *The Conflict of Laws (Kollíziós szabályok)*, 14. kiadás, szerk.: L. Collins & szakértő szerkesztők. Sweet and Maxwell, London 2006, 160(1) és 161 szabályok (1335–1344. o.); az

Egyesült Államok tekintetében lásd: *First National City Bank v. Banco Para El Comercio Exterior de Cuba*, 462 U.S. 611, 621; 103 S. Ct. 2591; 77 L. Ed. 2d 46 (1983).

¹⁵¹ Az angol jog tekintetében lásd: A. Dicey, J. Morris & L. Collins: *The Conflict of Laws (Kollíziós szabályok)*, 14. kiadás, szerk.: L. Collins & szakértő szerkesztők. Sweet and Maxwell, London 2006, 160(2) szabály (1336. o.).

¹⁵² Erre példa Japán és Hollandia.

¹⁵³ A „statute” (törvény) szó francia megfelelője a „loi”.

¹⁵⁴ Az Egyesült Királyság és Írország tekintetében lásd a brüsszeli rendelet 60. cikk (2) bekezdését.

azon az alapon, hogy a jogvitáról más Állam bíróságának¹⁵⁵ kellene határoznia.¹⁵⁶

125. **Semmisség.** A „semmisségi” rendelkezés az egyetlen általánosan alkalmazott kivétel azon szabály alól, hogy a kikötött bíróság köteles tárgyalni az ügyet.¹⁵⁷ Azt a kérdést, hogy a megállapodás semmis-e, a kikötött bíróság Államának joga szerint kell eldönteni. Az „Állam joga” kifejezés magában foglalja az adott Állam kollíziós szabályait is.¹⁵⁸ Így, ha a kikötött bíróság úgy ítéli meg, hogy a kollíziós szabályai szerint egy másik Állam jogát kellene alkalmazni, akkor azt a jogot alkalmazza. Ez fordulhat elő például akkor, ha a kikötött bíróság kollíziós szabályai szerint a joghatósági megállapodás érvényességét a szerződésre mint egészre vonatkozó jog alapján kell megítélni, például a felek által a jogválasztási záradékban meghatározott jog alapján.

126. A „semmisségi” rendelkezés az érvénytelenségnek csak az anyagi (nem alaki) okaira vonatkozik. Célja, hogy elsősorban az olyan általánosan elismert indokokra utaljon, mint a csalás, a tévedés, a megtévesztés, a kényszer vagy a jogképeség hiánya.¹⁵⁹ Nem minősíti az egyezmény hatálya alá tartozó joghatósági megállapodásokat meghatározó 3. cikk c) pontjában foglalt alaki követelményeket, és nem von le semmit azok érdeméből, továbbá nem hagy teret a nemzeti jognak az alakiság tekintetében.

127. **Joghatóság megtagadása.** Az 5. cikk (2) bekezdése szerint a kikötött bíróság nem tagadhatja meg joghatóságának gyakorlását azon az alapon, hogy a jogvitáról más Állam bíróságának kellene határoznia. Ez a rendelkezés megerősíti az 5. cikk (1) bekezdésében foglalt kötelezettséget. Azonban az 5. cikk (2) bekezdés csak egy másik Állam bíróságára vonatkozik, nem ugyanazon Állam egy másik bíróságára.¹⁶⁰

128. **Az „Állam” kifejezés jelentése az 5. cikk (2) bekezdés értelmében.** Mit jelent az „Állam” ebben az összefüggésben? Egyetlen jogrendszer magában foglaló Állam esetében nincs probléma. Ugyanakkor, ha az Állam több olyan területből áll, amelyekre eltérő jogrendszerek vonatkoznak (például: Amerikai Egyesült Államok, Kanadában vagy Egyesült Királyság), a válasz már kevésbé nyilvánvaló. Az egyezmény 25. cikk (1) bekezdés

c) pontja szerint „az Állam bíróságára vagy bíróságaira” történő utalás adott esetben az érintett területi egység bíróságát vagy bíróságait jelenti.¹⁶¹ Ebből pedig az következik, hogy az 5. cikk (2) bekezdésben szereplő „más Állam bírósága” értelmezhető úgy, hogy adott esetben egy másik területi egység bíróságára utal.

129. Mikor helyénvaló egy Államon belüli területi egységre utalni? Ez több tényezőtől függ, beleértve a nagyobb egység (például az Egyesült Királyság) és az alegységek (például Anglia és Skócia) kapcsolatát az adott Állam joga szerint, de az 5. cikk tekintetében a legfontosabb talán a joghatósági megállapodás. Ha az „Anglia bíróságaira” utal, akkor Anglia az érintett területi egység, és az 5. cikk (2) bekezdés kizárja azt, hogy az angliai bíróság megtagadja a joghatóságot egy skóciai bíróság javára: Skócia egy másik „Állam” ebben a tekintetben. Ha azonban a joghatósági megállapodás az „Egyesült Királyság bíróságait” említi, az „Állam” az Egyesült Királyságot jelenti, és az 5. cikk (2) bekezdés nem zárja ki, hogy egy angliai bíróság megtagadja a joghatóságot egy skóciai bíróság javára.

130. Az Amerikai Egyesült Államok esetében a helyzet attól függ, hogy a kikötött bíróság állami¹⁶² bíróság vagy szövetségi bíróság. Ha a joghatósági megállapodás „New York állam bíróságait” köti ki, az „Állam” szó az 5. cikk (2) értelmében New York államot jelenti, nem pedig az Amerikai Egyesült Államokat, amely esetben a New York-i bíróság az 5. cikk (2) bekezdése alapján nem tagadhatja meg a joghatóságot mondjuk egy New Jersey-i bíróság javára.

131. Ha a kikötés az „Egyesült Államok bíróságaira” vonatkozik, az 5. cikk (2) bekezdése nem zárja ki az ügy áttételét az Egyesült Államok egy másik államának szövetségi bíróságához, mivel az „Állam” az Amerikai Egyesült Államokat jelenti.¹⁶³ Ugyanez lenne a helyzet, ha egy adott szövetségi bíróságra történne hivatkozás, például „the Federal District Court for the Southern District of New York” („New York Déli Kerületi Szövetségi Kerületi Bíróság”). Az „Állam” itt is az Amerikai Egyesült Államokat jelenti. Következésképpen az 5. cikk (2) bekezdése nem zárja ki az ügy áttételét az Amerikai

¹⁵⁵ Nem sérül az a követelmény, hogy az ügyet tárgyalni kell, ha a bíróság azon az alapon tagadja meg a joghatóságát, hogy a vitát választottbíróknak kell eldöntenie.

¹⁵⁶ Az egyezmény korábbi tervezetei (különösen a 2005-ös Work. Doc. No 1) rögzítette (ami akkor a 6. cikk volt), hogy – ha a nemzeti joga így rendelkezik – a kikötött bíróság jogosult (de nem köteles) felfüggeszteni vagy megszüntetni az előtte folyó eljárást, hogy döntést kérjen a szellemi tulajdonjog érvényességéről a lajstromozás Államának bíróságától. (A rendelkezés ennél bonyolultabb volt és több változatai született, de a lényege ez volt.) Azért törölték, mert szükségtelenné tekintették, nem pedig azért, mert változott a politika. A diplomáciai ülésszak kérte, hogy a magyarázó jelentés tisztázza ezt; lásd: huszadik ülészak jegyzőkönyvei, II. bizottság II: 20. sz. jegyzőkönyv 29-30. pontok, 24. sz. jegyzőkönyv 19., 21. és köv. pontok.

¹⁵⁷ A különleges esetekben alkalmazandó egy másik kivételre lásd: 19. cikk.

¹⁵⁸ Ha nem ez lett volna szándék, a szöveg az „Állam belső joga” kifejezést használta volna.

¹⁵⁹ A jogképeség magában foglalja az állami szervek joghatósági megállapodások megkötésére való

jogképeségét. A 6. cikk b) pont, illetve a 9. cikk b) pont külön-külön foglalkozik a jogképeség hiányával, mert úgy gondolták, kívánatos lenne, ha *mind* a felhívott bíróság joga, *mind* a kikötött bíróság joga alkalmazandó lenne: lásd a 150 pontot. Ugyanakkor az 5. cikkben a felhívott bíróság *egyben* a kikötött bíróság is – ezért nem kell külön foglalkozni vele.

¹⁶⁰ Az ügyek ugyanazon Állam bíróságai közötti áttételére lásd: 5. cikk (3) bekezdés b) pont, amint *lent* a 139 pontban tárgyalunk.

¹⁶¹ A regionális gazdasági integrációs szervezetekkel (mint például az Európai Közösséggel) kapcsolatos álláspont tekintetében lásd a 29. cikk (4) bekezdést.

¹⁶² Nem szabad elfelejteni, hogy az egyezményben és ebben a jelentésben a kis „á”-val írt „állam” egy szövetségi állam területi egységére utal (például az Amerikai Egyesült Államok egy államára); a nagy „Á”-val írt „Állam” pedig egy nemzetközi értelemben vett Államra utal.

¹⁶³ A meghozott ítéletet el lehet ismerni és végre lehet hajtani az egyezmény alapján, mivel azt a joghatósági megállapodásban kikötött bíróság hozta; lásd: 8. cikk (1) bekezdés.

Egyesült Államok egy másik államának szövetségi bíróságához.¹⁶⁴

132. **Forum non conveniens.** Két jogi doktrína létezik, ami alapján egy bíróság mérlegelheti, hogy a vitában egy másik Állam bíróságának kellene-e döntenie. Az első a *forum non conveniens*.¹⁶⁵ Ezt a tant főleg a common law országokban alkalmazzák.¹⁶⁶ A pontos megfogalmazása országonként változik, de általában elmondható, hogy lehetővé teszi a hatáskörrel rendelkező bíróság számára, hogy leállítsa (felfüggeszse) vagy megszüntesse az eljárást, ha úgy ítéli meg, hogy egy másik bíróság alkalmasabb fórum lenne.¹⁶⁷ A döntés a leállításról vagy megszüntetésről az adott ügy valamennyi releváns tényezőjének mérlegelésén alapul. Ez attól függetlenül igaz, hogy a másik bíróság előtt indítottak-e eljárást (bár ez is olyan tényező, amit figyelembe lehet venni).

133. **Lis pendens. (Perfüggőség)** A második doktrína a *lis pendens* (perfüggőség). Ezt elsősorban a polgári jogi országok alkalmazzák. Megköveteli, hogy egy bíróság leállítsa (felfüggeszse) vagy megszüntesse az eljárást, ha egy másik bíróságot hívtak fel azonos felek közötti azonos jogalapról származó eljárásban.¹⁶⁸ Ez nem mérlegelésen alapul és nem jár a releváns tényezők mérlegelésén a megfelelőbb bíróság meghatározásához, és csak akkor alkalmazható, ha a másik bíróság előtt már megindult az eljárás.

134. Az 5. cikk (2) bekezdése kizárja bármelyik fenti doktrína alkalmazását, ha az a bíróság, amelynek javára az eljárást leállítják vagy megszüntetik, egy másik Államban van, hiszen a bíróságnak bármely doktrína alapján meg kell tagadnia a joghatóság gyakorlását „azon az alapon, hogy a jogvitáról más Állam bíróságának kellene határoznia.”

135. **Hatáskör az igény tárgya alapján.** Az 5. cikk (3) bekezdés a) pontja előírja, hogy az 5. cikk nem érinti az igény tárgyával vagy értékével kapcsolatos hatáskörre vonatkozó belső szabályokat. Az „igény tárgyával kapcsolatos hatáskör” kifejezésnek különböző jelentései lehetnek. Itt az ugyanabban az Államban levő különböző bíróságok közötti, a vita tárgyán alapuló hatáskörmegosztásra utal. Nem az a kérdés, hogy melyik

Állami bíróságai tárgyalják az ügyet, hanem az, hogy az adott Államon belül milyen bíróság fogja tárgyalni. Például, különös hatáskörű bíróságok járhatnak el olyan ügyekben, mint a válás, az adók vagy a szabadalmak. Így egy különös hatáskörű adóbíróságnak nem lenne hatásköre egy szerződésszegési tárgyú kereset tárgyalására. Tehát az egyezmény alapján akkor sem lenne köteles az ügyet tárgyalni, ha a felek kizárólagos joghatósági megállapodást kötnének, amelyik ezt a bíróságot jelöli ki.

136. Egyes szövetségi államokban, például Ausztráliában, Kanadában és az Amerikai Egyesült Államokban, az igény tárgya szerinti hatáskör vonatkozhat az állami és a szövetségi bíróságok közötti hatáskörmegosztásra is.¹⁶⁹ Általános szabályként elmondható, hogy az állami bíróságoknak van hatásköre minden ügyben, kivéve, ha különös szabály megfosztja őket a hatáskörüktől. Másrészt a szövetségi bíróságoknak csak akkor van hatásköre, ha különös szabály hatáskört biztosít számukra. A felek nem mondhatnak le ezekről a szabályokról. Ha nem létezik az igény tárgya szerint hatáskör, a szövetségi bíróság nem járhat el az ügyben akkor sem, ha a felek alávetik magukat a joghatóságának.

137. Egyes országokban bizonyos bíróságoknak akkor van hatásköre, ha az igény értéke nagyobb vagy kisebb, mint egy bizonyos összeg. Mivel ez egyetlen Államon belüli belső hatáskörmegosztást jelent, a fentiek szerint meghatározott, az igény tárgya szerint hatáskörre vonatkozik. Azonban néhány Állam nem ezt a terminológiát használja; így az 5. cikk (3) bekezdés a) pont kimondottan az igény értékén alapuló hatáskörre utal. Az előző pontban az igény értékén alapuló hatáskörre tett megjegyzések itt is érvényesek.

138. **Belső eljárási szabályok.** Mint már említettük,¹⁷⁰ nem volt cél, hogy az egyezmény hatással legyen a belső eljárási szabályokra (beleértve a bíróság által kidolgozott szabályokat), amelyek nem kapcsolódnak a nemzetközi joghatósághoz vagy a külföldi ítéletek elismeréséhez vagy végrehajtásához. Némely ilyen szabály kizárhatja, hogy a bíróság bizonyos körülmények között tárgyalja az ügyet. Az igény értékén alapuló hatásköri szabályok csak egyetlen példát jelentenek. További példák: szabályok,

¹⁶⁴ Azonban „megfelelőképpen figyelembe kell venni” a felek választását; lásd: 5. cikk (3) bekezdés b) pont. Arra, hogy a meghozott ítélet elismerhető-e az egyezmény alapján, lásd: 8. cikk (5) bekezdés.

¹⁶⁵ Lásd: J. Fawcett (szerk.): *Declining Jurisdiction in Private International Law* (A joghatóság megtagadása a nemzetközi magánjogban). Clarendon Press, Oxford 1995.

¹⁶⁶ Eredetileg Skóciából származik, ami vegyes common law/polgári jogi ország. Manapság még mindig érvényes Skóciában, és átvették olyan polgári jogi jogrendszerek is, mint például Quebec. Ezen doktrína és az egyéb törvényi megfogalmazásainak alkalmazására joghatósági kikötések keretében lásd: A. Schulz: „Mechanisms for the Transfer of Cases within Federal Systems” („Ügyek áttételének mechanizmusai szövetségi rendszerekben”). Prel. Doc. 23. 2003. október; a 2003. decemberi különbizottság figyelmébe.

¹⁶⁷ Az angol jog szerinti megfogalmazásra lásd: A. Dicey, J. Morris & L. Collins: *The Conflict of Laws* (Kollíziós jog), 14. kiadás. L. Collins & szakértő szerkesztők, Sweet and Maxwell, London 2006, 31(2) szabály (461. o.); az Amerikai Egyesült Államok joga szerinti megfogalmazásra lásd: The American Law Institute: *Second Restatement on Conflict of Laws* (A kollíziós jog második újramegállapítása). The

American Law Institute Publishers, St Paul, Minn. 1971, 84. §. A *forum non conveniens* további tárgyalását, különös tekintettel a joghatósági megállapodásokra gyakorolt hatására, lásd: R. Brand: „Forum Selection and Forum Rejection in US Courts: One Rationale for a Global Choice of Court Convention” „Az illetékes bíróság megválasztása és megtagadása az Egyesült Államok bíróságain: logikai alap egy globális joghatósági egyezményhez”. In: J. Fawcett (szerk.): *Reform and Development of Private International Law: Essays in Honour of Sir Peter North* (Reform és fejlődés a nemzetközi magánjogban: Esszék Sir Peter North tiszteletére). Oxford University Press 2002, 51. o.

¹⁶⁸ Lásd például a brüsszeli rendelet 27. cikkét, amely megköveteli, hogy a felhívott bíróságtól eltérő bíróság köteles hivatalból leállítani az eljárást és megtagadni a joghatóságát, ha megállapítják az elsőként felhívott bíróság joghatóságát.

¹⁶⁹ A szövetségi és állami hatáskör részletes tárgyalására Ausztráliában, Kanadában és az Amerikai Egyesült Államokban, lásd: A. Schulz: „Mechanisms for the Transfer of Cases within Federal Systems”, Prel. Doc. No 23. 2003. október.

¹⁷⁰ 88-92. pontok.

amelyek kizárják, hogy bizonyos személyek (például ellenséges idegenek háború idején) eljárást indítsanak; szabályok, amelyek kizárják, hogy bizonyos felek ellen eljárást indítsanak (pl. Állami/szuverén immunitásra vonatkozó szabályok¹⁷¹); szabályok, amelyek kizárják, hogy a bíróságok bizonyos ügyeket tárgyaljanak (például: az állami aktus doktrína, hogyan az Amerikai Egyesült Államokban alkalmazzák); szabályok, amelyek előírják, hogy az eljárást bizonyos (eljárési vagy anyagi) határidőn belül kell megindítani; perlési vagy perelhetőségi képességre vonatkozó szabályok (például olyan szabály, hogy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet nem indíthat bírósági eljárást). Néhány ilyen példát kifejezetten említ az egyezmény,¹⁷² míg másokat nem. Azonban, még ha kifejezetten nem is említi (lehetetlen, hogy mindenre kiterjedjen), nem az volt a cél, hogy az 5. cikk hatással legyen az ilyen további eljárási szabályokra.

139. **Belső hatáskörmegosztás.** Az 5. cikk (3) bekezdés b) pont előírja, hogy az 5. cikk (1) és (2) bekezdései nem „érintik a hatáskörök megosztását a Szerződő Állam bíróságai között.”¹⁷³ Ha felek nem kötöttek ki meghatározott bíróságot (például ha a joghatósági megállapodás pusztán „Hollandia bíróságaira” vagy „New Jersey állam bíróságaira” utal), akkor nincs ok, hogy miért ne a belső hatáskörmegosztásra vonatkozó általános szabályokat kelljen alkalmazni.¹⁷⁴

140. **Konkrét bíróság.** Még ha a felek kijelölnek is egy konkrét bíróságot (például a New York Déli Kerület Szövetségi Kerületi Bíróságot¹⁷⁵ vagy Tokiói Kerületi Bíróságot), a hatáskörmegosztásra vonatkozó belső nemzeti szabályokat akkor is alkalmazni kell. Ez azonban a b) pont utolsó mondatától függ, ami akkor alkalmazandó, ha a bíróságnak mérlegelési jogköre van a tekintetben, hogy áttegye-e az ügyet.¹⁷⁶ Ez a rendelkezés előírja, hogy a kikötött bíróság megfelelőképpen figyelembe vegye a felek választását: ha a felek egy konkrét bíróságot kötöttek ki, a bíróság nem írhatja felül a választásukat.¹⁷⁷

6. cikk A nem kikötött bíróság kötelezettségei

141. Az 6. cikk az egyezmény második „kulcsfontosságú rendelkezése”. Más rendelkezésekhez hasonlóan ez is csak akkor alkalmazható, ha a joghatósági megállapodás kizárólagos és csak akkor, ha a kikötött bíróság az egyik

Szerződő Államban van.¹⁷⁸ A címzettjei a Szerződő Államokban levő bíróságok, kivéve a kikötött bíróságot, és azt követeli meg tőlük (bizonyos konkrét körülményektől eltekintve), hogy ne tárgyalják az ügyet, azaz hogy függesszék fel vagy szüntessék meg az eljárást akkor is, ha a nemzeti joguk szerint rendelkeznek joghatósággal. Ez a kötelezettség elengedhetetlen, ha tiszteletben kívánják tartani a joghatósági megállapodás kizárólagos jellegét.

142. A 6. cikket csak akkor lehet alkalmazni, ha az eljárásban részes felekre kötelező a joghatósági megállapodás. Ezek általában a megállapodást kötő felek, feljebb azonban láthattuk,¹⁷⁹ hogy vannak olyan körülmények, ahol olyan személyre is kötelező, aki nem szerepel félként a megállapodásban.

143. A következő példa¹⁸⁰ azt mutatja be, hogy az egyezmény hogyan működik több felet érintő ügyekben. Tegyük fel, hogy A, akinek a székhelye Németországban van, árut értékesít B-nek, aki Quebecben (Kanada) rendelkezik székhellyel. A szerződés Németország bíróságait kikötő joghatósági rendelkezést tartalmaz. Az árut Quebecbe szállítják, és B eladja azt C-nek, aki szintén Quebecben rendelkezik székhellyel. A szerződés B és C között nem tartalmaz joghatósági záradékot. Ha C azt állítja, hogy az áru hibás, B-t Quebecben perelheti. Perelheti A-t is Quebecben (szerződésen kívüli károkozás) (ha a quebeci bíróságoknak van joghatósága a saját joguk alapján), mivel a joghatósági megállapodás nem kötelező A és C között. Ha azonban C csak B-t pereli Quebecben, majd B szeretné, ha A harmadik félként csatlakozna, B ezt nem teheti meg, mivel a joghatósági megállapodás kötelező A és B között. Az egyezmény 6. cikke szerint a quebeci bíróság köteles felfüggeszteni vagy megszüntetni az eljárást, amit B indít A ellen.¹⁸¹ Az egyezmény így felülírja a hazai jog rendelkezéseit, amik – az egyezmény hiányában – lehetővé tennék A perbelépését Quebecben vagy azt, hogy a bíróság joghatóságot gyakoroljon az A elleni igényben.

144. A 6. cikk megköveteli, hogy a bíróság függessze fel vagy szüntesse meg „a kizárólagos joghatósági megállapodás hatálya alá eső eljárásokat”. Annak megállapításához, hogy az eljárás ilyen megállapodás hatálya alá esik-e, a bíróságnak értelmeznie kell azt. Az egyezmény 3. cikk a) pont szerint a megállapodás „egy

¹⁷¹ Lásd: 2. cikk (6) bekezdés.

¹⁷² Lásd például: 2. cikk (6) bekezdés.

¹⁷³ Magától értetődik, hogy az 5. cikk (3) bekezdés b) pontját akkor is alkalmazni kell, ha az ügyet egy adott helyen székelő bíróság egy másik helyen székelő azonos bírósághoz tesz át. Ez előfordulhat bizonyos országokban, például Kanadában és Ausztráliában.

¹⁷⁴ Arra, hogy mi a kizárólagos joghatósági megállapodás hatása arra, ha egy állami bíróságtól szövetségi bírósághoz tesznek át ún. „diversity” ügyeket (olyan ügyek, amelyekben a felek eltérő államok polgárai vagy nem amerikai állampolgárok) az Egyesült Államok joga alapján az egyezmény előtt, lásd: *Dixon v. TSE International Inc.*, 330 F. 3d 396 (5th Cir. 2003); *Roberts & Schaefer Co. v. Merit Contracting, Inc.*, 99 F. 3d 248 (7th Cir. 1996).

¹⁷⁵ Lásd *feljebb* a 136 pontot.

¹⁷⁶ Az 5. (3) bekezdés és 8. cikk (5) bekezdés alkalmazásában az „áttétel” általános jelentéssel bír: nem a valamely nemzeti jogrendszerben használt terminológiát tükrözi. Minden olyan esetre alkalmazható, ahol az egyik bíróság előtt megkezdett ügyet egy másik bírósághoz tesznek át. Ez

történhet az elsőként felhívott bíróság végzése alapján (például „transfer” („áttétel”) az Egyesült Államok szövetségi eljárásának terminológiájában), vagy annak a bíróságnak a rendelkezésére, amelyikhez átteszik az ügyet (például „removal” („átvétel”) Egyesült Államok szövetségi eljárásának terminológiájában).

¹⁷⁷ Az áttételnek a 6. és 8. cikke alkalmazására gyakorolt hatásáról lejjebb szólunk; lásd *lejjebb* a 156-158 és 175-181 pontokat.

¹⁷⁸ Ez következik a „kizárólagos joghatósági megállapodás” 3. cikk a) pontban szereplő meghatározásából.

¹⁷⁹ 97. pont.

¹⁸⁰ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jelezzük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. pontban írt kijelentést.

¹⁸¹ Lásd: huszadik ülészak 2. sz. jegyzőkönyv, II. bizottság: 11. és 12. pontok.

konkrét jogviszonyból keletkezett vagy esetleg keletkező” jogvitákra vonatkozik. A megállapodás értelmezéséhez a bíróságnak el kell döntenie, hogy mi ez a kapcsolat, és a megállapodás mely jogvitákra vonatkozik. El kell döntenie például, hogy egy kölcsönszerződésben szerelő joghatósági megállapodás vonatkozik-e az adós által a hitelező ellen szerződésen kívüli kártérítés miatt azon okból indított perre, mert a hitelező állítólag visszaélészerűen érvényesítette a megállapodást.

145. Ha az eljárásra kizárólagos joghatósági megállapodás vonatkozik, a bíróságnak fel kell függesztenie vagy meg kell szüntetnie az eljárást, kivéve, ha az alábbi kivételek valamelyike fennáll.

146. **Öt kivétel.** A 6. cikk öt kivételt állapít meg azon szabály alól, mely szerint az eljárást fel kell függeszteni vagy meg kell szüntetni. Ha a kivételek bármelyike fennáll, megszűnik az ügy tárgyalására vonatkozó tilalom. Az egyezmény ebben az esetben nem akadályozza meg, hogy a bíróság gyakorolja a saját joga alapján fennálló joghatóságot. A 6. cikk azonban nem hoz létre az egyezményen alapuló joghatóságot, és nem követeli meg, hogy a felhívott bíróság gyakoroljon bármilyen, a saját joga szerint létező joghatóságot: a felhívott bíróság joga határozza meg, hogy rendelkezik-e joghatósággal¹⁸², és hogy gyakorolhatja-e az ilyen joghatóságot¹⁸³.

147. A 6. cikk a) és b) pontjai a *külföldi választottbírói határozatok elismeréséről és végrehajtásáról* szóló 1958-as New York-i egyezmény II. cikk 3. bekezdésében levő „semmis” rendelkezéseknek felelnek meg, míg a d) és e) pontok a New York-i egyezmény ugyanezen bekezdésében szereplő „hatálytalan vagy nem teljesíthető” fordulatnak felel meg. A 6. cikk c) pontra azért volt szükség, mert – az egyezmény értelmében – a felhívott, de nem kikötött bíróság általában nem tudja alkalmazni a saját jogát a joghatósági megállapodás érvényességének megállapítására; ezért egy kivételt kellett tenni arra az esetre, ha a megállapodás érvényesítése nyilvánvaló igazságtalansághoz vezetne vagy nyilvánvalóan a felhívott bíróság szerinti Állam közrendjébe ütközne. Ezek a kivételek bonyolultabbnak tűnnek, mint a New York-i egyezményben, de közelebbről vizsgálva látni fogjuk, hogy hasonlóak a New York-i egyezményben levőkhöz, és nem szélesebb hatályúak. Ez volt a diplomáciai ülésszak egyértelmű szándéka is. A rendelkezések látszólagos bonyolultságának oka az a tény, hogy a diplomáciai ülésszak nagyobb egyértelműséget és pontosságot szeretett volna, mint ami a New York-i egyezmény meglehetősen vázszerű II. cikk 3. bekezdésében található. Ugyanakkor a New York-i

egyezményen alapuló ítélkezési gyakorlat értékes útmutatót biztosított az egyezmény értelmezéséhez.

148. Első két kivétel (a) és b) pontok) meglehetősen szabványos, azonban a harmadik és negyedik kivételt (c) és d) pontok) csak a legkivételesebb esetekben lehet alkalmazni. Ha ez utóbbi két kivételt is túl széles körben alkalmaznák, az aláásná az egész egyezmény célját.

149. **Első kivétel: semmisség.** Az első kivétel az, amikor a megállapodás bármely okból semmis, ideértve a jogképeség hiányát a kikötött bíróság Államának joga szerint.¹⁸⁴ Ez az 5. cikk (1) bekezdésében levő rendelkezés megfelelője.¹⁸⁵ Azonban míg az 5. cikk (1) bekezdés szerint a felhívott bíróság maga a felek megállapodása alapján kikötött bíróság, amely a saját jogát alkalmazza, addig a 6. cikk a) pont szerint a felhívott (de nem kikötött) bíróság nem a saját jogát alkalmazza.¹⁸⁶ Ez eltér az 1958-as New York-i egyezménytől, amely nem határozza meg, hogy mely jogot kell alkalmazni a választottbírói megállapodás érvényességének megállapítására.¹⁸⁷ Az alkalmazandó jog megadásával az egyezmény 6. cikkének a) pontja azt segít biztosítani, hogy a felhívott bíróság és a kikötött bíróság következetes ítéleteket hozzon a joghatósági megállapodás érvényességéről.

150. **Második kivétel: jogképeség hiánya.** A második kivétel az, ha valamelyik fél a felhívott bíróság szerinti Állam joga értelmében nem rendelkezett a megállapodás megkötéséhez szükséges jogképeséggel.¹⁸⁸ A „jog” kifejezés itt is magában foglalja az adott Állam kollíziós szabályait is.¹⁸⁹ Annak eldöntésére, hogy a joghatósági megállapodás semmis-e, a kikötött bíróság jogát kell alkalmaznia valamennyi Szerződő Állam bíróságainak az 5., 6. és 9. cikkek alapján. A jogképeség esetében azonban túl ambiciózusnak ítélték egységes jogválasztási szabály lefektetését valamennyi Szerződő Állam számára. Ennek megfelelően a 6. cikk b) pont szerint a felhívott bíróságnak a jogképeség kérdése tekintetében alkalmaznia kell a saját jogválasztási szabályait szerint megjelölt jogot is.¹⁹⁰ Mivel a jogképeség hiánya szintén semmissé tenné a megállapodást a 6. cikk a) pont alapján, ez azt jelenti, hogy a jogképeséget mind a kikötött bíróság joga, mind a felhívott bíróság joga meghatározza.¹⁹¹ Ha bármelyik jog szerint valamelyik fél tekintetében hiányzott a jogképeség a megállapodás megkötésére, a felhívott bíróság nem köteles felfüggeszteni vagy megszüntetni az eljárást.

151. **Harmadik kivétel (első fordulat): nyilvánvaló igazságtalanság.** A harmadik kivétel az, ha a megállapodás érvényesítése „nyilvánvaló igazságtalansághoz” vezetne vagy „nyilvánvalóan a felhívott bíróság szerinti Állam közrendjébe ütközne”. Néhány jogrendszerben úgy tekintik, hogy a második

¹⁸² Ha a bíróságnak a saját joga alapján egyébként sincs joghatósága, akkor nem kell vizsgálnia, hogy fennáll-e a 6. cikk szerinti kivételek bármelyike.

¹⁸³ Például: a bíróság által alkalmazott jog szerint kizárt a joghatóság gyakorlása a *lis pendens* (perfüggőségi) szabály miatt.

¹⁸⁴ Emlékeztetni kell arra, hogy „a kikötött bíróság Államának joga” magában foglalja az adott Állam kollíziós szabályait is.

¹⁸⁵ Ezt fent a 125. és köv. pontokban tárgyaltuk.

¹⁸⁶ Lásd *feljebb* a 159. jegyzetet.

¹⁸⁷ Lásd: II. cikk 3. bekezdés.

¹⁸⁸ A 6. cikk b) pontban és a 9. cikk b) pontban a „fél” a joghatósági megállapodást kötő valamelyik eredeti félre utal, nem pedig az eljárásban részt vevő valamelyik félre.

¹⁸⁹ Lásd *feljebb* a 125. pontot.

¹⁹⁰ Az elismerési vagy végrehajtási eljárásokban a címzett bíróság is a saját jogválasztási szabályait alkalmazza, amikor a jogképeség kérdésében dönt a 9. cikk b) pont alapján: lásd *lejjebb* a 184. pontot.

¹⁹¹ Lásd: huszadik ülésszak 8. sz. jegyzőkönyv, II. bizottság: 50-59. pontok.

kifejezés magában foglalja az elsőt. Az ilyen rendszerekből származó jogászok magától értetődőnek tekintik, hogy egy nyilvánvaló igazságtalansághoz vezető megállapodás szükségképpen ellentétes a közrenddel. Az ilyen jogrendszerek esetében az első kifejezés felesleges lehet. Más jogrendszerekben azonban a közrend fogalma az általános érdekere utal (a nagy nyilvánosság érdekeire), és nem egy konkrét személy érdekeire, beleértve valamelyik felet. Ezen ok miatt van szükség mindkét kifejezésre.

152. A „nyilvánvaló igazságtalanság” kifejezés azt a kivételes helyzetet fedi le, ahol a felek egyike nem kap tisztességes eljárást az idegen Államban (esetleg elfogultság vagy korrupció miatt) vagy ahol más, konkrétan az adott felet érintő ok miatt a fél nem tud eljárást indítani vagy nem tud az eljárásban védekezni a kikötött bíróság előtt. Kapcsolódhat a megállapodás megkötésének konkrét körülményeihez is, például ha csalás eredményeként jött létre. A célok szerint az elvárás magas: a rendelkezés nem teszi lehetővé, hogy a bíróság figyelmen kívül hagyja a joghatósági megállapodást egyszerűen azért, mert az nem kötelező a hazai jog alapján.

153. **A harmadik kivétel (második fordulat): közrend.** A „nyilvánvalóan a felhívott bíróság szerinti Állam közrendjébe ütközne” célja is az, hogy magas küszöböt állítson be. Az adott Állam alapvető normáira és elveire utal. Nem engedi, hogy a felhívott bíróság tárgyalja az ügyet egyszerűen azért, mert a kikötött bíróság – valamilyen technikai úton – esetleg megsérti a felhívott bíróság Államának valamilyen kötelező szabályát.¹⁹² Mint a „nyilvánvaló igazságtalanság” esetében, a célok szerinti elvárás itt is magas: a rendelkezés nem teszi engedi, hogy a bíróság figyelmen kívül hagyja a joghatósági megállapodást egyszerűen azért, mert az nem kötelező a hazai jog alapján.

154. **Negyedik kivétel: teljesítés lehetetlensége.** A negyedik kivétel az, ha a megállapodást a feleknek fel nem róható kivételes okok miatt nem lehet ésszerűen végrehajtani. Ez azokra az esetekre vonatkozik, ahol a kikötött bíróság előtt nem lenne lehetséges eljárást indítani. Nem kell, hogy teljesen lehetetlen legyen, de a helyzetnek kivételesnek kell lennie. Erre példa az, ha háború van az érintett Államban, és a bíróságok nem működnek. Egy másik példa az, ha a kikötött bíróság már nem létezik vagy olyan alapvető mértékben megváltozott, hogy már nem tekinthető ugyanannak a bíróságnak. Ezt a kivételt a meghíúsulás (vagy hasonló) tanok alkalmazásának kell tekinteni, amelyek szerint a felek mentesülnek a szerződés alól, ha a körülményeknek a megkötését követő váratlan és alapvető változása következtében a szerződés teljesítése már nem lehetséges.¹⁹³

155. **Ötödik kivétel: a bíróság nem jár el az ügyben.** Az ötödik kivétel az, ha a kikötött bíróság úgy döntött, hogy nem jár el az ügyben. Úgy is lehet tekinteni, hogy a

negyedik kivétel ezt is magában foglalja, de ez a kivétel elég eltérő ahhoz, hogy külön foglalkozzunk vele. A célja az, hogy elkerüljék az igazságszolgáltatás megtagadását: *valamilyen* bíróságnak el kell tudnia járni az ügyben.

156. **Az ügy áttétele.** Fent¹⁹⁴ írtunk arról, hogy az 5. cikk nem érinti az egyik Szerződő Állam bíróságai közötti belső hatáskörmegosztási szabályokat. Ezért a Szerződő Állam bírósága az 5. cikk (3) bekezdés b) pontja alapján átteheti az ügyet attól a bíróságtól, amelyik előtt megindították, az ugyanabban a Szerződő Államban levő másik bírósághoz. Ha a joghatósági megállapodás általában hivatkozott az adott Állam bíróságaira (például „Svédország bíróságai”), az áttételnek a kérdéses Állam egy másik bíróságához nincs következménye a 6. cikk szempontjából. Az ítéletet így is a kikötött bíróság hozza meg, ezért a 6. cikk e) pont nem alkalmazható. Másrészt, ha a joghatósági megállapodás az adott Állam egy konkrét bíróságára utal (például „stockholmi kerületi bíróság”), az áttétel a kérdéses Állam egy másik bíróságához kiváltaná a 6. cikk e) pont alkalmazását, mivel a kikötött bíróság (a stockholmi kerületi bíróság) döntött úgy, hogy nem jár el az ügyben.

157. **Első példa.** A különbségtétel világosabb lesz, ha mutatunk két példát.¹⁹⁵ Az elsőben a felek „Svédország bíróságait” kötik ki. Az egyik fél eljárást indít a stockholmi kerületi bíróság előtt, és a bíróság átteszi az ügyet a göteborgi kerületi bírósághoz. Mivel az utóbbi is Svédország egyik bírósága, kikötött bíróságnak számít. Következésképpen nem lehet azt mondani, hogy a kikötött bíróság úgy döntött, hogy nem jár el az ügyben. A 6. cikk e) pont nem alkalmazható. Ezért ha az egyik fél ugyanebben az ügyben egy oroszországi bírósághoz fordulna, az orosz bíróság a 6. cikk alapján köteles lenne felfüggeszteni vagy megszüntetni az eljárást.

158. **Második példa.** Ugyanakkor, ha a felek a „stockholmi kerületi bíróságot” kötnék ki, és az eljárás ezen bíróság előtti megindításakor ez a bíróság áttenné az ügyet a göteborgi kerületi bírósághoz, akkor a kikötött bíróság úgy döntött, hogy nem jár el az ügyben. A 6. cikk e) pontját alkalmazni kell: a göteborgi kerületi bíróság nem a kikötött bíróság. Ezért ha az egyik fél Oroszországban indítana eljárást, a 6. cikk nem zárja ki, hogy az orosz bíróság eljárjon az ügyben.¹⁹⁶

159. Ha az a bíróság, amelyikhez az ügyet áttették, ítéletet hoz, a 8. és 9. cikkek határozzák meg, hogy az ilyen ítéletet el kell-e elismerni és végre kell-e hajtani a többi Szerződő Államban. Amennyiben egy bíróság a 8. cikk (5) bekezdés második mondata alapján megtagadhatja az olyan bíróság ítéletének elismerését vagy végrehajtását, amelyikhez a kikötött bíróság az ügyet áttette, a 6. cikk nem zárja ki, hogy maga ez a bíróság járjon el az ügyben, ha a 6. cikk e) pontja fennáll.

¹⁹² Itt a „közrend” magában foglalja az érintett Állam nemzetközi közpolitikáját; lásd: Polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatósággal és a külföldi ítéletek elismerésével és végrehajtásával foglalkozó különbizottság 9. sz. jegyzőkönyve (2004. április 21-27.) 1-3. o.

¹⁹³ A német jog szerint például ilyen lehet a *Wegfall der Geschäftsgrundlage* doktrína.

¹⁹⁴ Lásd *feljebb* a 139. és *köv.* pontokat.

¹⁹⁵ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek; lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

¹⁹⁶ Dönthet úgy, hogy a saját joga megköveteli, hogy megtagadjon a joghatóságot (*lis pendens* tan).

160. A 7. cikk kimondja, hogy az ideiglenes védelmi intézkedésekre az egyezmény nem irányadó. Nem írja elő és nem is zárja ki, hogy a Szerződő Állam bírósága ilyen intézkedést rendeljen el, tagadjon meg vagy szüntessen meg, továbbá nem befolyásolja a fél jogát, hogy ilyen intézkedést kérjen. Elsősorban valamelyik fél helyzetének a védelmét szolgáló ideiglenes (átmeneti) intézkedésekről van szó a kikötött bíróság általi ítélethozatalig,¹⁹⁷ jóllehet olyan intézkedés is lehet, amit az ítélethozatalt követően hoznak meg a végrehajtása megkönnyítésére. Az alperes vagyónának befagyasztására vonatkozó intézkedés nyilvánvaló példa erre. Egy másik példa az olyan ideiglenes intézkedés, amely megakadályozza, hogy az alperes olyasmint tegyen, ami valószínűleg sérti a felperes jogait. Egy harmadik példa olyan bizonyíték bemutatásának elrendelése, amit a kikötött bíróság előtti eljárásban használnának fel. Mindezen intézkedések célja, hogy a joghatósági megállapodást azáltal támogassák, hogy azt hatékonyabbá teszik. Ezzel segítenek elérni az egyezmény célját. Ugyanakkor az egyezmény hatályán kívül maradnak.

161. Az ideiglenes intézkedést hozó bíróság a saját joga szerint jár el. Az egyezmény nem követeli meg az intézkedés elrendelését, de nem is zárja ki, hogy a bíróság elrendelje azt. A másik Szerződő Államok bíróságai nem kötelesek elismerni vagy végrehajtani azt; ugyanakkor az nem is tiltott számukra. Minden a nemzeti jogtól függ.

162. Magától értetődik, hogy a joghatósági megállapodásban kijelölt bíróság is elrendelhet ideiglenes intézkedést, ha azt helyénvalónak gondolja. Ha az ezen bíróság által elrendelt ideiglenes intézkedést (például egy végzést) a későbbiekben véglegesítik, az a másik Szerződő Államokban végrehajtható az egyezmény alapján.¹⁹⁸ Ha azonban csak átmeneti, akkor nem minősül „ítéletnek” a 4. cikk (1) bekezdés alkalmazásában.¹⁹⁹ Ebben az esetben, a másik Szerződő Államok bíróságai végrehajthatják azt a nemzeti joguk alapján, de erre nem kötelesek az egyezmény alapján.

163. Ha azt követően, hogy a kikötött bíróság ítéletet hozott,²⁰⁰ ezen ítélet elismerése és végrehajtása iránti eljárást indítanak az egyik Szerződő Államban, amelyben ideiglenes intézkedéseket rendeltek el, a megkeresett Állam a 8. cikk alapján köteles megszüntetni az ideiglenes intézkedéseket (ha még hatályban vannak) annyiban, amennyiben azok összeegyeztethetetlenek a megkeresett Állam egyezményből eredő kötelezettségeivel. Például: ha a kikötött bíróságtól eltérő bíróság vagy befagyasztását rendeli el a felperes által érvényesített jog védelme érdekében, de a kikötött bíróság úgy határoz, hogy a felperesnek nincs ilyen joga, akkor a vagyont befagyasztását elrendelő bíróság köteles megszüntetni azt,

amennyiben a kikötött bíróság ítélete elismerhető az egyezmény alapján és a vagyont befagyasztását elrendelő végzést hozó bíróságtól annak elismerését kéri.

164. Az 8. cikk az egyezmény harmadik „kulcsfontosságú rendelkezése”. Kimondja, hogy a Szerződő Állam kizárólagos joghatósági megállapodásban kikötött bírósága által hozott ítéletet a többi Szerződő Államban is el kell ismerni és végre kell hajtani.²⁰¹ Az elismerés és végrehajtás első és legfontosabb feltétele tehát az, hogy létezik kizárólagos joghatósági megállapodás, ami kijelöli az eredetileg eljáró bíróságot, aminek az egyik Szerződő Államban kell lennie.²⁰² Nem szükséges, hogy a bíróság a joghatóságát ténylegesen a megállapodásra alapozza. A 8. cikk az olyan helyzetekre is vonatkozik, ahol az eredetileg eljáró bíróság – jóllehet kikötötték a kizárólagos joghatósági megállapodásban – a joghatóságát más körülményre, például az alperes állandó lakóhelyére alapozza.

165. **Révision au fond.** A 8. cikk (2) bekezdése tiltja az ítéletét érdemi felülvizsgálatát (ugyanakkor lehetővé teszi az egyezmény III. fejezete rendelkezéseinek alkalmazásához szükséges korlátozott felülvizsgálatot). Ez általános rendelkezés az egyezmények esetében. Enélkül néhány országban a külföldi ítéletet esetleg felülvizsgálná a megkeresett bíróság, mintha fellebbviteli bíróság lenne, amelyik az eredetileg eljáró bíróság ítélete elleni fellebbezést tárgyalja.

166. **Ténymegállapítások.** A 8. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy – a mulasztási ítéletek kivételével – a címzett bíróságot kötik azok a ténymegállapítások, amelyekre az eredetileg eljáró bíróság a joghatóságát alapozta. Ebben a rendelkezésben a „joghatóság” kifejezés az egyezmény szerinti joghatóságot jelenti; ezért a 8. cikk (2) bekezdése nem alkalmazható ott, ahol az eredetileg eljáró bíróság a joghatóságát a joghatósági megállapodástól eltérő jogalapra alapozta. Ugyanakkor, ha az eredetileg eljáró bíróság a joghatóságát a joghatósági megállapodásra alapozta, a rendelkezés vonatkozik azokra a ténymegállapításokra, amelyek a megállapodás alaki vagy anyagi érvényességéhez kapcsolódnak, beleértve a feleknek a megkötésére vonatkozó jogképességét. Így, amikor a megkeresett bíróság például a 8. cikk (1) bekezdését alkalmazza, és azt kell megállapítania, hogy az eredetileg eljáró bíróságot „kizárólagos joghatósági megállapodásban kötötték-e ki”, akkor el kell fogadnia az eredetileg eljáró bíróság által megállapított tényállást. Ugyanakkor nem kell elfogadnia ezen tények jogi értékelését. Például: ha az eredetileg eljáró bíróság megállapította, hogy a joghatósági megállapodás a 3. cikk c) pont ii. alpontban írt feltételt teljesítő elektronikus úton jött létre, akkor a megkeresett bíróság kötve van ahhoz a

¹⁹⁷ Az intézkedés meghozható akár az előtt, akár azt követően, hogy a kikötött bíróság előtt megindítják az eljárást.

¹⁹⁸ 8. cikk.

¹⁹⁹ Lásd *feljebb* a 116. pontot.

²⁰⁰ Nem szabad elfelejteni, hogy az egyezmény 4. cikk (1) bekezdés értelmében az „ítélet” érdemi döntést jelent.

²⁰¹ Ugyanakkor a diplomáciai ülészakon megállapodtak, hogy egy Szerződő Állam nem köteles a nem pénzbeli

jóvátételre vonatkozó ítéletet végrehajtani, ha az a saját jogrendszerében nem lehetséges. Mindazonáltal a belső joga szerinti lehető legteljesebb mértékben köteles érvényt szerezni a külföldi ítéletnek. Lásd *feljebb* a 89 pontot.

²⁰² Azzal az esettel, ahol a kikötött bíróság áttesz az ügyet az ugyanabban a Szerződő Államban levő másik bírósághoz, a 8. cikk (5) bekezdés foglalkozik.

megállapításhoz, hogy a megállapodást elektronikus úton kötötték meg. Ennek ellenére azonban dönthet úgy, hogy nem teljesült a 3. cikk c) pont ii. alpontja, mert az elérhetőség szintje nem volt elegendő ahhoz, hogy megfeleljen 3. cikk c) pont ii. alpont követelményeinek. Ugyanez a szabály vonatkozik a jogképesség kérdésére a 9. cikk b) pont alapján: a megkeresett bíróságot köti az eredetileg eljáró bíróság által e körben megállapított tényállás, ugyanakkor a saját joga szerint értékelheti ezeket a tényeket.²⁰³

167. Más a helyzet a 9. cikk c), d) és e) pontjaiban írt, az elismerés megtagadására vonatkozó indokok tekintetében. Ezek nem az egyezmény szerinti joghatósághoz kapcsolódnak, hanem a közrendhez és a tisztességes eljáráshoz. Így a megkeresett bíróságnak képesnek kell lennie arra, hogy saját maga döntse el – ezen pontok értelmében –, hogy az alperes értesített-e; fennállt-e a csalás; vagy hogy a tárgyalás tisztességes volt-e: az eredetileg eljáró bíró azon megállapítása például, hogy ő nem fogadott el kenőpénzt, nem kötelező a címzett bíróságra.²⁰⁴

168. Ugyanez igaz a tisztességes eljárásra az e) pont alapján. Tegyük fel, hogy az alperes kifogást emel az elismerés és a végrehajtás ellen azzal az indokkal, hogy az eljárás összeegyeztethetetlen volt a tisztességes eljárásra a megkeresett Államban irányadó alapvető elvekkel. Azt állítja, hogy nem tudott elmenni az eredeti eljárás szerinti Államba, hogy védekezzen az ügyben, mert ott politikai alapon bebörtönzés fenyegette volna. Az eredetileg eljáró bíróság azon megállapítása, hogy ez nem igaz, nem köti a megkeresett bíróságot. A tisztességes eljárást érintő ügyekben a megkeresett bíróságnak képesnek kell lennie arra, hogy saját maga döntsön.

169. Az eredmény a következő: az eredetileg eljáró bíróság által az ügy érdemben hozott döntéseket a megkeresett bíróság nem vizsgálhatja felül, függetlenül attól, hogy azok ténybeli vagy jogi kérdésre vonatkoznak; az eredetileg eljáró bíróság által a joghatósági megállapodás érvényessége és hatálya tekintetében hozott döntések nem vizsgálhatók felül a ténykérdések tekintetében;²⁰⁵ az eredetileg eljáró bíróság által a c), d) és e) pontok szerinti megtagadási okok tekintetében hozott döntések nem kötik a megkeresett bíróságot, függetlenül attól, hogy tény- vagy jogkérdésre vonatkoznak.

170. „Elismerés” és „végrehajtás”. A 8. cikk (3) bekezdés szerint csak az eredeti eljárás szerinti Államban hatályos ítéleteket ismerik el, és csak az eredeti eljárás szerinti Államban végrehajtható ítéleteket hajtják végre. Ez felveti az elismerés és a végrehajtás közötti különbséget.

Az elismerés azt jelenti, hogy a megkeresett bíróság érvényre juttatja az eredetileg eljáró bíróság által megállapított jogokat és kötelezettségeket. Például: ha az eredetileg eljáró bíróság megállapította, hogy a felperesnek volt, vagy nem volt, bizonyos joga, a megkeresett bíróság elfogadja, hogy ez a helyzet.²⁰⁶ A végrehajtás a megkeresett bíróság törvényes eljárásainak alkalmazását jelenti annak érdekében, hogy az alperes eleget tegyen az eredetileg eljáró bíróság által hozott ítéletnek. Így, ha az eredetileg eljáró bíróság megállapítja, hogy az alperes 1000 EUR-t köteles fizetni a felperesnek, a megkeresett bíróság biztosítja, hogy a pénz átadják a felperesnek. Mivel ez jogilag védhetetlen lenne, hogy az alperes nem tartozna 1000 EUR-ral a felperesnek, az ítélet végrehajtására vonatkozó határozatot logikusan meg kell előznie vagy ahhoz kapcsolódnia kell az ítélet elismerésének. Ezzel szemben, az elismeréshez nem kell kapcsolódnia vagy azt nem kell követnie végrehajtásnak. Például: ha az eredetileg eljáró bíróság kimondta, hogy az alperes nem tartozik semmilyen összeggel a felperesnek, a megkeresett bíróság egyszerűen elismeri ezt a megállapítást. Ezért, ha a felperes ismét ugyanazon igényrel perli az alperest a megkeresett bíróság előtt, a külföldi ítélet elismerése elegendő lesz az ügy eldöntéséhez.

171. Ezen különbségtétel fényében könnyű belátni, hogy a 8. cikk (3) bekezdése miért mondja, hogy az ítéletet csak akkor ismerik el, ha az hatályos az eredeti eljárás szerinti Államban. A hatály azt jelenti, hogy jogilag érvényes és hatályos. Ha nem hatályos, akkor nem dönti el érvényesen a felek jogait és kötelezettségeit. Így, ha nem hatályos az eredeti eljárás szerinti Államban, akkor az egyezmény alapján egyetlen más Szerződő Államban sem ismerhető el. Továbbá: ha megszűnik a hatálya az eredeti eljárás szerinti Államban, akkor az ítélet ezt követően egyetlen más Szerződő Államban sem ismerhető el az egyezmény alapján.²⁰⁷

172. Hasonlóképpen: ha az ítélet nem végrehajtható az eredeti eljárás szerinti Államban, akkor az egyezmény alapján máshol sem lehet végrehajtani. Természetesen lehetséges, hogy az ítélet hatályos az eredeti eljárás szerinti Államban anélkül, hogy ott végrehajtható lenne. A végrehajthatóságot fellebbezés miatt fel lehet függeszteni (automatikusan vagy azért, mert a bíróság így rendelkezett). Ebben az esetben a végrehajtás nem lehetséges a többi Szerződő Államban sem mindaddig, amíg az ügyet az eredeti eljárás szerinti Államban lezárják. Továbbá: ha az ítélet végrehajthatósága az eredeti eljárás szerinti Államban megszűnik, akkor azt követően az

²⁰³ A 9. cikk a) pont alkalmazása körében azonban a megkeresett bíróságot nemcsak a ténymegállapítás köti a 8. cikk (2) bekezdés értelmében, hanem az eredetileg eljáró bíróság (pozitív) jogi értékelése is a joghatósági megállapodás érvényessége tekintetében, lásd *lejjebb* a 182 pontot.

²⁰⁴ Ugyanez vonatkozik a fellebbviteli bíróság azon megállapítására, hogy az első fokon eljáró bíró nem bűnös korruptióban.

²⁰⁵ A 9. cikk a) pont alkalmazása körében azonban a megkeresett bíróságot nemcsak a ténymegállapítás köti a 8. cikk (2) bekezdés értelmében, hanem az eredetileg eljáró bíróság (pozitív) jogi értékelése is a joghatósági megállapodás érvényessége tekintetében, lásd *lejjebb* a 182 pontot.

²⁰⁶ Ha az eredetileg eljáró bíróság megállapítási ítéletet hozott a felek közötti adott jogviszony fennállásáról vagy fenn nem állásáról, a megkeresett bíróság elfogadja az ilyen ítéletet az előtte fekvő kérdések eldöntéséhez.

²⁰⁷ A 2001 júniusában tartott tizenkilencedik diplomáciai ülészen a következő szöveget illesztették be szögletes zárójelben az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 25. cikkébe: „Az (1) bekezdésben hivatkozott ítéletet attól az időponttól kezdve és addig az időpontig kell elismerni, ameddig hatályos az eredeti eljárás szerinti Államban.” A 2005 júniusában tartott huszadik diplomáciai ülészen a jelenlegi szöveggel ugyanezt a jelentést kívánta elérni.

egyezmény alapján nem lehet végrehajtani egyetlen más Szerződő Államban sem.²⁰⁸

173. **Felülvizsgálható ítéletek.** A 8. cikk (4) bekezdés kimondja, hogy az elismerést vagy végrehajtást el lehet halasztani vagy meg lehet tagadni abban az esetben, ha az ítélet az eredeti eljárás szerinti Államban jogorvoslati eljárás tárgyát képezi vagy ha még nem járt le²⁰⁹ a rendes jogorvoslati határidő.²¹⁰ Ez azt jelenti, hogy a megkeresett bíróság elhalaszthatja vagy megtagadhatja az elismerést vagy végrehajtást ha, és mindaddig, amennyiben és ameddig az ítéletet az eredeti eljárás szerinti Államban egy másik bíróság hatályon kívül helyezheti vagy megváltoztathatja. Erre azonban nem köteles.²¹¹ Egyes bíróságok inkább az ítélet végrehajtását választják.²¹² Ha azonban az ítéletet az eredeti eljárás szerinti Államban utólag hatályon kívül helyezik, a megkeresett bíróság megszünteti a végrehajtást. A végrehajtást kérő esetleg köteles lehet biztosítékot adni annak érdekében, hogy az adós jogai ne sérüljenek.

174. A 8. cikk (4) bekezdés lehetőséget ad a megkeresett bíróságnak arra, hogy felfüggeszse a végrehajtási eljárást vagy megtagadja az ítélet végrehajtását. Ugyanakkor továbbmegy, és akként rendelkezik, hogy ha a címzett bíróság ez utóbbit választja, az nem vonja magával azt, hogy a későbbiekben ne lehetne a végrehajtást ismét kérelmezni, ha a helyzet tisztázódott az eredeti eljárás szerint Államban. Itt tehát a megtagadás a jogok sérelme nélküli elutasítást jelent.

175. **Áttételt eljárás.** A 8. cikk (1) bekezdése előírja, hogy az ítéletet a kizárólagos joghatósági megállapodásban kikötött bíróságnak kell meghoznia. Emlékezzünk arra, hogy az 5. cikk (3) bekezdés b) pont megengedi, hogy az a bíróság, amely előtt az eljárást megindították, azt áttegye az ugyanabban a Szerződő Államban levő másik

bírósághoz. Amint azt fentebb kifejtettük,²¹³ ez nem okoz problémát, ha a joghatósági megállapodás valamely Szerződő Állam bíróságait általában kötötte ki (például: „Svédország bíróságai”). Azonban, ha egy konkrét bíróságot kötött ki (például: „stockholmi kerületi bíróság”), és ez a bíróság átteszi az ügyet egy másik bírósághoz (például a göteborgi kerületi bírósághoz), akkor az utóbbi által hozott ítélet nem a kikötött bíróság által hozott ítélet lesz: nem tartozik a 8. cikke (1) hatálya alá.

176. A 8. cikk (5) bekezdés ugyanakkor úgy rendelkezik, hogy a 8. cikk alkalmazandó valamely Szerződő Állam azon bíróságának az ítéletére is, amely az 5. cikk (3) bekezdése által megengedett áttételt²¹⁴ követően járt el. A 8. cikk alkalmazását tehát kiterjeszti az ilyen esetekre is. Azonban a 8. cikk (5) bekezdés kimondja azt is, hogy amennyiben a kikötött bíróságnak mérlegelési jogköre volt az ügy áttételére, az ítélet elismerését vagy végrehajtását meg lehet tagadni azon fél vonatkozásában, aki az áttétel ellen az eredeti eljárás szerinti Államban időben kifogást emelt. Amennyiben ez a feltétel fennáll, a 8. cikk kiterjesztése már nem alkalmazható.

177. A megkötés csak ott érvényes, ahol a kikötött bíróságnak mérlegelési jog volt az áttételre. Néhány országban az áttételt bizonyos körülmények között kell megtenni, és az érintett bíróságnak nincs mérlegelési jogköre. A megkötés ilyen esetekben sem alkalmazandó. Más országokban viszont a bíróság, amely előtt az eljárást megindítják, mérlegelési jogkörrel rendelkezik arra, hogy áttegye-e az ügyet. Ez gyakran a felek és a tanúk kényelmére történik, az igazságszolgáltatás érdekében.²¹⁵ Ilyen esetekben a felek rendszerint kifogást emelhetnek az áttétel ellen, és a más Szerződő Államokban levő bíróságok nem kötelesek elismerni vagy végrehajtani az ítéletet azzal a féllel szemben, aki kellő időben kifogást emelt az áttétel ellen.²¹⁶ Másrészt, persze, az egyezmény nem követeli

²⁰⁸ A 2001 júniusában tartott tizenkilencedik diplomáciai ülésszakon a következő szöveget illesztették be szögletes zárójelben az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 25. cikkébe: „Az előző bekezdésekben hivatkozott ítéletet attól az időponttól kezdve és addig az időpontig kell elismerni, ameddig végrehajtható az eredeti eljárás szerinti Államban.” A 2005 júniusában tartott huszadik diplomáciai ülésszak a jelenlegi szöveggel ugyanezt a jelentést kívánta elérni.

²⁰⁹ A „rendes jogorvoslat” fogalmat a legtöbb common law rendszerben nem ismerik. Magában foglalja az összes rendes fellebbezési formát. A tárgyalására lásd Peter Schlosser jelentését a *Dániának, Írországnak, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a határozatok végrehajtásáról szóló egyezményhez való csatlakozásáról* szóló 1978. október 9-i egyezményről. HL 1979 C 59. 71. o. 195-204. bek.

²¹⁰ Végrehajtási ügyekben ez a szabály csak akkor alkalmazható, ha az ítélet végrehajtását fellebbezés miatt nem függesztették fel az eredeti eljárás szerinti Államban. Ha felfüggesztették, akkor a 8. cikk (3) bekezdést kell alkalmazni: lásd *feljebb* a 171. pontot. Az elismerés tekintetében lásd *feljebb* a 171. pontot.

²¹¹ Ezt a 8. cikk (4) bekezdésében a „lehet” használata jelzi a „köteles” helyett. Egyes jogrendszerekben ez elegendő ahhoz, hogy a bíróságok mérlegeléssel döntsenek arról, hogy elhalasztják-e vagy megtagadják-e az elismerést. Azokban a jogrendszerekben, ahol ez nem így van, olyan szabályozást lehet elfogadni, ami lehetővé teszi a bíróságok számára a mérlegelést ebben a tekintetben. A 8. cikk (4) bekezdése által megengedett mérlegelést a jogalkotó is gyakorolhatja, amely esetben maga a jogszabály határozná meg, hogy a bíróságok

elhalasztják-e vagy megtagadják-e az elismerést és ha igen, milyen körülmények között.

²¹² Ez feltételezi, hogy az ítélet végrehajtható az eredeti eljárás szerinti Államban.

²¹³ 156-158. pontok.

²¹⁴ Az 5. cikk és a 8. cikk alkalmazásában az „áttétel” általános kifejezés, ami nem a valamely nemzeti jogrendszerben használt terminológiát tükrözi. Minden olyan esetre alkalmazható, ahol az egyik bíróság előtt megkezdett ügyet egy másik bírósághoz tesznek át. Ez történhet az elsőként felhívott bíróság végzése alapján (például „transfer” („áttétel”) az Egyesült Államok szövetségi eljárásának terminológiájában), vagy annak a bíróságnak a rendelkezésére, amelyikhez átteszik az ügyet (például „removal” („átvétel”) Egyesült Államok szövetségi eljárásának terminológiájában).

²¹⁵ Lásd például azt a rendelkezést, amely lehetővé teszi az ügy áttételét az egyik szövetségi kerületi bíróságtól egy másik másikhoz az Egyesült Államokban: 28 United States Code § 1404(a).

²¹⁶ Ha az egyik fél kifogást emelt, de a másik nem, akkor az ítéletet nem ismerik el és hajtják végre az elsővel szemben, a másodikkal szemben viszont igen. Így minden attól függ, hogy a nyertes vagy a vesztes fél emelt-e kifogást. A diplomáciai ülésszakon megállapodtak, hogy az ítélet mint egész elismerhető és végrehajtható a 8. cikk (5) bekezdés alapján akkor is, ha egyes országok joga szerint az elismerendő vagy végrehajtandó ítélet hatálya nem osztható meg külön az A féllel szemben (aki kifogást emelt az áttétel ellen, és elismerést és végrehajtást kért), illetve a B féllel szemben (aki nem emelt kifogást az áttétel ellen, és akivel szemben az elismerést és a végrehajtást kéri).

meg, hogy a másik Szerződő Államok megtagadják az elismerést vagy a végrehajtást.

178. **Első példa.** A felperes a kikötött bíróság előtt perel, és az alperes áttételt kér egy nem kikötött bírósághoz. A felperes kifogást emel, de az áttétel megtörténik. Az a bíróság, amelyhez az ügyet áttették, az alperes javára ítélt és költséget ítélt meg a felperes ellen. Az ilyen rendelkezést nem kell elismerni vagy végrehajtani a felperes ellen az egyezmény értelmében.

179. **Második példa.** A felperes a kikötött bíróság előtt perel, és az alperes áttételt kér egy nem kikötött bírósághoz. A felperes kifogást emel, de az áttétel megtörténik. Az a bíróság, amelyhez az ügyet áttették, a felperes javára ítélt és kártérítést ítélt meg neki. Az ítélet elismerhető és végrehajtható az egyezmény értelmében.

180. **Harmadik példa.** A felperes a kikötött bíróság előtt perel, és a bíróság a saját döntése alapján áttetesi az ügyet egy nem kikötött bírósághoz. Az alperes kifogást emel, a felperes viszont nem. Az a bíróság, amelyhez az ügyet áttették, a felperes javára ítélt és kártérítést ítélt meg neki. Az ítéletet az egyezmény értelmében nem kell elismerni vagy végrehajtani az alperes ellen.

181. Végül hangsúlyoznunk kell, hogy a 8. cikk (5) bekezdésben levő megkötés csak akkor alkalmazandó, ha az ítéletet nem a kikötött bíróság hozta. Ha az a bíróság, amelyhez az ügyet áttették, szintén kikötött bíróságnak számít [például, ha a joghatósági megállapodás általában az eredeti eljárás szerinti Állam bíróságait kötötte ki („Svédország bíróságai”), de konkrét bíróság megjelölése nélkül], akkor a 8. cikk (5) bekezdés nem alkalmazható: az ítéletet kikötött bíróság hozza, és az eset a 8. cikk (1) bekezdés hatálya alá tartozik. Ebben az esetben nem lehet kérdés az ítélet elismerése vagy végrehajtása azon az alapon, hogy az ügyet áttették.

9. cikk Az elismerés vagy végrehajtás megtagadása

182. **Hét kivétel.** Míg a 8. cikk az elismerés és végrehajtás elveit fekteti le, a 9. cikk a kivételeket határozza meg. Hét kivétel szerepel az a)-f) pontokban.²¹⁷ Amennyiben ezek alkalmazandók, az egyezmény nem követeli meg, hogy a megkeresett bíróság elismerje vagy

végrehajtsa az ítéletet, bár nem is zárja ki, hogy így tegyen.²¹⁸

183. **Első kivétel: semmisség.** Az első két kivétel a 6. cikk a) és b) pontjaiban levő kivételeket tükrözi. Az a) pont szerint az elismerés vagy végrehajtás megtagadható, ha a megállapodás bármely okból semmis, ideértve a jogképesség hiányát a kikötött bíróság Államának joga szerint.²¹⁹ Ugyanakkor hozzáteszi, hogy „kivéve, ha a kikötött bíróság megállapította a megállapodás érvényességét”, így jelezve, hogy a megkeresett bíróság az ítéletével nem helyettesítheti a kikötött bíróság ítéletét.²²⁰ Ennek az a célja, hogy elkerüljék az egymásnak ellentmondó ítéleteket a megállapodás érvényessége tekintetében a különböző Szerződő Államok között: azok mind a kikötött bíróság Államának jogát kötelesek alkalmazni, és tiszteletben kell tartaniuk az ebben a kérdésben ezen bíróság által hozott bármilyen döntést.

184. **Második kivétel: jogképesség hiánya.** A b) pont szereplő második kivétel a 6. cikk b) pont szövegét követi. A jogképességet mind a 9. cikk b) pont, mind a 6. cikk b) pont esetében az eljáró bíróság joga határozza meg (beleértve a kollíziós szabályokat). Azonban a fórum (eljáró bíróság) eltér a két esetben: a 6. cikk b) pont esetében az a bíróság, amely előtt a megállapodással összeegyeztethetetlen eljárást indították; a 9. cikk b) pontban pedig az a bíróság, amelyet felkértek a kikötött bíróság ítéletének elismerésére vagy végrehajtására. Mint korábban említettük, túl ambiciózusnak hitték, hogy megpróbálják egyesíteni a jogképességgel kapcsolatos jogválasztási szabályokat. A fenti 150 pontban tett megállapítás itt is érvényes: mivel a jogképesség hiánya semmissé teszi a megállapodást a 9. cikk a) pont alapján, a jogképességet mind a kikötött bíróság joga, mind a felhívott bíróság joga meghatározza: a joghatósági megállapodás semmis, ha valamelyik félnek²²¹ bármelyik jog alapján nincs jogképessége.²²²

185. **A harmadik kivétel: értesítés.** A c) pontban meghatározott harmadik kivétel lehetővé teszi az elismerés megtagadását, ha az alperest nem értesítették megfelelően.²²³ Két szabályt tartalmaz: az első a c) pont i) alpontjában az alperes érdekeire vonatkozik; a második a c) pont ii) alpontjában a megkeresett Állam érdekeit érinti.²²⁴

²¹⁷ További kivételekért lásd: 8. cikk (5) bekezdés, 10. cikk és 11. cikk; lásd még: 20. cikk.

²¹⁸ Ezt a 9. cikk bevezetésében a „megtagadható” kifejezés használata jelzi a „meg kell tagadni” helyett. Egyes jogrendszerekben ez elegendő ahhoz, hogy a bíróságok mérlegeléssel döntsenek arról, hogy megtagadják-e az elismerést. Ahol nem így van, az érintett Állam jogszabályt fogadhat el, amely rögzíti, hogy az ítéleteket – a 9. cikk által megengedett korlátok között – el kell-e ismerni és végre kell-e hajtani, és ha igen, milyen körülmények között. A 9. cikk tárgyalása során emlékeztetni kell arra, hogy ez a jelentés csak az egyezményen alapuló elismeréssel és végrehajtással foglalkozik, de nem foglalkozik a belső jog szerinti elismeréssel vagy végrehajtással.

²¹⁹ A kikötött bíróság Államának joga magában foglalja az adott Állam kollíziós szabályait is; lásd *feljebb* a 125. pontot.

²²⁰ Az a tény, hogy az eredetileg eljáró bíróság ítéletet hozott, nem feltétlenül jelenti azt, hogy a joghatósági megállapodást érvényesnek tekintette: lehet, hogy a belső jog által megengedett más indok alapján gyakorolt joghatóságot.

²²¹ A 6. cikk b) pontban és a 9. cikk b) pontban a „fél” a joghatósági megállapodást kötő valamelyik eredeti félre utal, nem pedig az eljárásban részt vevő valamelyik félre.

²²² Lásd: huszadik ülésesszak 8. sz. jegyzőkönyv, II. bizottság: 50-59. pontok.

²²³ A 9. cikk c) pontjában használt „értesítés” általános és ténybeli jellegű kifejezés. Nem technikai, jogi fogalom.

²²⁴ A 9. cikk c) pontja kizárólag azzal foglalkozik, hogy a megkeresett bíróság megtagadhatja-e az ítélet elismerését vagy végrehajtását. Az eredetileg eljáró bíróság a saját eljárási jogát fogja alkalmazni, beleértve azokat az iratok kézbesítésére vonatkozó nemzetközi egyezményeket, amelyek hatályban vannak a kérdéses Államban, és alkalmazandók az ügy tényállására. A 9. cikk c) pont nem érinti azokat a szabályokat, amik megkövetelhetik, hogy a kézbesítést azon Állam joga szerint végezzék, amelyben a kézbesítés történik. Azonban – a 9. cikk c) pont ii) alpontban meghatározott korlátozott mértéket kivéve – a megkeresett bíróság nem tagadhatja meg az ítélet elismerését vagy végrehajtását azon az alapon, hogy a kézbesítés nem felelt

186. **Az alperes védelme.** A c) pont i) alpont egy tisztán ténybeli tesztet²²⁵ rögzít annak biztosítása érdekében, hogy az alperest megfelelően értesítsék. Kimondja, hogy a megkeresett bíróság megtagadhatja az ítélet elismerését vagy végrehajtását, ha az eljárást megindító iratról vagy azzal egyenértékű, az igény lényegi elemeit tartalmazó dokumentumról nem értesítették az alperest megfelelő időben és módon ahhoz, hogy a védekezésre megfelelő felkészülésre. Ennek az a célja, hogy az alperes ne vethessen fel olyan kérdéseket a végrehajtási szakban, amiket az eredeti eljárásban felvethetett volna. Ebben a helyzetben a nyilvánvaló jogorvoslat számára az lenne, ha halasztást kérne. Ha ezt nem teszi meg, nem lehet jogosult a megfelelő értesítés hiányára hivatkozni az ítélet megtagadásának indokaként.²²⁶

187. **A kézbesítés szerinti Állam védelme.** Számos Állam, köztük a nagy common law országok, nem ellenzik a külföldi iratok területükön történő kézbesítését úgy, hogy abban a saját hatóságaik nem vesznek részt. Egyszerűen információ továbbításának tekintik. Így ha egy külföldi ügyvéd külföldi iratot akar kézbesíteni Angliában, elrepülhet Londonba, taxival elmehet az alperes házához, bekopoghat és átadhatja neki. Ezzel nem tett semmi rosszat. Egyes országok eltérő véleményen vannak. Úgy vélik, hogy a kézbesítés szuverén aktus (hivatalos aktus), és úgy vélik, hogy sérti a szuverenitásukat, ha egy külföldi iratot a saját területükön az engedélyük nélkül kézbesítenek. Az engedélyt általában a követendő eljárást rögzítő nemzetközi szerződés útján adják meg.²²⁷ Az ilyen Államok nem ismerik el a külföldi ítéletet, ha az iratot oly módon kézbesítették, amit ők a szuverenitásuk megsértésének tekintenek. A c) pont ii. alpont figyelembe veszi ezt a nézőpontot azáltal, hogy a címzett bíróság megtagadhatja az ítélet elismerését vagy végrehajtását, ha az iratról az alperest oly módon értesítették a megkeresett Államban, ami ellentétes az adott Államnak az iratok kézbesítésére vonatkozó alapvető elveivel. Az elismerés megtagadásának egyéb okaitól eltérően a c) pont ii. alpont csak abban az Állam érinti az elismerést vagy végrehajtást, amelyben a kézbesítésre sor kerül.

188. **A negyedik kivétel: csalás.** A d) pontban szereplő negyedik kivétel az, ha az ítélet az eljárással kapcsolatos csalás eredményeként született.²²⁸ A csalás szándékos

becstelenség vagy szándékos törvényszegés. Példa erre, ha a felperes szándékosan rossz címre kézbesíti vagy kézbesítetteti az iratot; ha a felperes szándékosan ad helytelen információt az alperes részére a tárgyalás helyéről és idejéről; vagy ha bármelyik fél a bíró, esküdt vagy tanú megvesztegetésére törekszik, vagy szándékosan fontos bizonyítékot hallgat el.

189. **Az ötödik kivétel: közrend.** Az e) pontban szereplő ötödik kivétel az, ha az elismerés vagy végrehajtás nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen lenne a megkeresett Állam közrendjével, ideértve különösen azokat a helyzeteket, amikor az ítélethez vezető eljárás összeegyeztethetetlen a tisztességes eljárásra az adott Államban irányadó alapvető elvekkel. A rendelkezés első részének az a célja, hogy – a 6. cikk rendelkezéseivel összhangban – magas mércét állítson. A második rész célja, hogy az adott konkrét ügyben a súlyos eljárási hiányosságokra irányítsa rá a figyelmet.²²⁹

190. Látni fogjuk, hogy jelentős átfedés van az utolsó három kivétel között, mivel valamennyi – részben vagy egészben – a tisztességes eljárás elvéhez kapcsolódik. Így például, ha a felperes csalása miatt az iratot nem kézbesítették az alperesnek és az nem szerzett tudomást az eljárásról, a c), d) és e) pontokban meghatározott kivételek valószínűleg egyaránt alkalmazhatók. A tisztességes eljárásról levő ilyen hangsúly indoka az, hogy egyes országokban alkotmányosan követelik meg a tisztességes eljárás alapelveit (más néven: tisztességes jogalkalmazás, természetjog vagy tisztességes tárgyaláshoz való jog).²³⁰ Ezekben az országokban alkotmányellenes lehet egy olyan eljárásban hozott külföldi ítélet elismerése, amelyben az ilyen elveket súlyos megsértették.

191. **A hatodik kivétel: összeegyeztethetetlen ítéletek.** Az f) és g) pontok kezelik azt a helyzetet, ahol ellentét van azon ítélet, amelynek az elismerését és végrehajtását kéri az egyezmény alapján és az ugyanazon felek közötti másik ítélet között. Ott kell alkalmazni őket, ahol a két ítélet összeegyeztethetetlen. Van azonban egy különbség az f) és a g) pont működése között.

192. Az f) pont arra vonatkozik, ha az összeegyeztethetetlen ítéletet a megkeresett Állam egyik bírósága hozta. Ebben a helyzetben ez az ítélet érvényesül, függetlenül attól, hogy melyiket hozták meg előbb: a megkeresett bíróság elsőbbséget adhat a saját Államának bírósága által hozott ítéletnek akkor is, ha ezt az ítéletet a joghatósági megállapodáson alapuló ítélet meghozatalát követően hozták. Ennek a rendelkezésnek az

meg azon Állam jogának, amelyben történt, az eredeti eljárás szerinti Állam jogának vagy az iratok kézbesítéséről szóló nemzetközi egyezményeknek.

²²⁵ Lásd: a huszadik ülésszak jegyzőkönyveit, II. bizottság: 9. sz. jegyzőkönyv 98. pont, 11. sz. jegyzőkönyv 27. pont és 24. sz. jegyzőkönyv 28. pont.

²²⁶ Ez a szabály nem alkalmazható, ha nem volt lehetséges az értesítés ellen kifogást emelni az eredetileg eljáró bírósági előtt.

²²⁷ A legfontosabb példa a *polgári, és kereskedelmi ügyekben keletkezett bírósági és bíróságon kívüli iratok külföldön történő kézbesítéséről* szóló, 1965. november 15-én kelt *Hágai Egyezmény*. Lásd még: a Tanács 2000. május 29-i 1348/160/EK rendelete a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről (HL 2000 L 160., 37. o.).

²²⁸ A lényegét (anyagi jogot) érintő csalás a közrendre vonatkozó kivétel alá eshet (9. cikk e) pont). Az eljárási csalással az egyezmény az elismerés megtagadásának egy külön indokaként foglalkozik, mert lehetnek olyan jogrendszerek, ahol a közrend nem alkalmazható az eljárási csalás tekintetében.

²²⁹ A második résznek nem célja, hogy korlátozza az első részt: az egyezmény szerint a közrend nem korlátozódik eljárási kérdésekre. Ugyanakkor a szóban forgó kérdésnek alapvető fontosságúnak kell lennie a megkeresett Állam számára.

²³⁰ Európa tekintetében lásd az Emberi Jogi Európai Egyezményét; az Amerikai Egyesült Államok tekintetében lásd az Amerikai Egyesült Államok alkotmányának ötödik és a tizennegyedik módosítását. Sok más országban vannak hasonló rendelkezések.

alkalmazásához a feleknek ugyanazoknak kell lenniük, de nem szükséges, hogy a jogalap ugyanaz legyen.

193. A g) pont pedig akkor alkalmazandó, ha mindkét ítéletet külföldi bíróságok hozták. Itt a joghatósági megállapodás alapján hozott ítélet elismerését és végrehajtását csak akkor lehet megtagadni, ha teljesülnek a következő feltételek: először: a joghatósági megállapodás alapján hozott ítélet későbbi, mint az ellentétes ítélet; másodszor: a feleknek ugyanazoknak kell lenniük;²³¹ harmadszor: a jogalapnak azonosnak kell lennie; és negyedszer: az összeegyeztethetetlen ítéletnek meg kell felelnie a megkeresett Államban történő elismeréshez szükséges feltételeknek.

10. cikk Előzetes kérdések

194. **Estoppel és külföldi ítéletek.** A bíróságnak gyakran kell előzetes kérdésként különböző ténybeli vagy jogi kérdésekben döntenie, mielőtt állást foglal a felperes igényéről. Például a szabadalmi licencszerződéseken alapuló ügyekben lehet, hogy döntenie kell a szabadalom érvényességéről. Ez egy előzetes kérdésben hozott döntés. Megnyitja az utat a végső ítélethez, amely az lesz, hogy az alperes köteles vagy nem köteles kártérítést fizetni a felperesnek. Nyilvánvaló, hogy a megkeresett bíróságnak el kell ismernie ezt a végső ítéletet, és – amennyiben az ítélet pénzfizetésre (például: licenccij vagy kártérítés fizetésére) kötelez – végre kell hajtania azt (amennyiben az egyezmény hatálya alá tartozó joghatósági megállapodáson alapul). De az egyezmény vajon előírja-e az előzetes kérdésben hozott döntés elismerését?

195. A polgári jogot alkalmazó Államokban általában csak a végső döntésnek van jogereje (Franciaországban: *dispositif*, és annak megfelelői a többi jogrendszerben, például Németországban és Ausztriában: *Tenor* vagy *Spruch*). A common law világban ugyanakkor a különböző neveken, például *issue estoppel*,²³² *collateral estoppel* vagy *issue preclusion*²³³ néven ismert doktrína megköveteli, hogy a bíróság bizonyos körülmények között ismerje el egy korábbi ítéletben az előzetes kérdésekben hozott döntést. Ez alkalmazható akkor is, ha az eredeti ítéletet ugyanazon Állam bírósága hozta, és akkor is, egy másik Állam bírósága hozta.²³⁴ Ugyanakkor az egyezmény soha nem követeli meg az ilyen határozatok elismerését vagy végrehajtását, jóllehet nem is zárja ki, hogy a Szerződő Államok elismerjék azokat a saját joguk alapján.

196. **Előzetes kérdésekre vonatkozó határozatok.** A 10. cikk az előzetes kérdésként eldöntött ügyekkel foglalkozik.²³⁵ Az első bekezdés kimondja, hogy amennyiben a 2. cikk (2) bekezdése vagy a 21. cikk értelmében kizárt ügy előzetes kérdésként merült fel, az adott kérdésben hozott határozatot ezen egyezmény alapján nem ismerik el vagy hajtják végre. Az előző

pontban írtakra tekintettel ez a rendelkezés szükségtelen lehet; azonban az egyezmény hatályán kívül eső ügyekben (különösen egyes szellemi tulajdonjogok érvényessége tekintetében) hozott döntések esetében a kérdés annyira fontos, hogy azt gondolták, kívánatos lenne egy külön rendelkezést alkalmazni. A 10. cikk (1) bekezdése így módon kiegészíti a 2. cikk (3) bekezdést, amely előírja, az eljárás nem zárható ki az egyezmény hatálya alól csak azért, mert a bíróság olyan kizárt ügyben hoz döntést, amely előzetes kérdésként merült fel.

197. **Előzetes kérdésen alapuló ítéletek.** A 10. cikk (2) bekezdés nem az előzetes kérdésekben hozott döntések elismerésének megtagadásával foglalkozik, hanem az ilyen döntéseken alapuló bizonyos ítéletek vagy ítélet-részek elismerésének a megtagadásával. Annyit tesz, hogy lefekteti az elismerés megtagadásának egy további indokát, ami kiegészíti a 9. cikkben szereplőket. Kimondja, hogy az ítélet elismerését vagy végrehajtását meg lehet tagadni abban az esetben és olyan mértékben, amennyiben az ítélet a 2. cikk (2) bekezdése értelmében kizárt ügyön alapul.²³⁶ Ez a kivétel természetesen kizárólag akkor alkalmazható, ha a megkeresett bíróság másként döntene az előzetes kérdésben. Még ezzel a korlátozással is elsöprő kivételnek tűnik; azonban azon a területen, ahol a legvalószínűbben alkalmazzák (szellemi tulajdon), egy fontos minősítés vonatkozik rá, amit a (3) bekezdés határoz meg.

198. **Szellemi tulajdonjogok érvényességére vonatkozó előzetes döntéshozatal.** A 10. cikk (3) bekezdésben levő speciális szabályok nélkül a 10. cikk (2) bekezdés önmagában akkor lenne alkalmazható, ha az eredetileg eljáró bíróság ítélete az érvényességre vonatkozó előzetes döntésen alapulna. Azonban a szellemi tulajdon területén érdekeltnek a legnagyobb egyértelműséget célzó kérése nyomán és mert az összeegyeztethetatlenség kérdése egyértelműen meghatározható a szellemi tulajdonjogok tekintetében, a diplomáciai ülésszak úgy döntött, hogy egy külön bekezdésben foglalkozik ezzel a kérdéssel. Következésképpen: ha egy ítélet – a szerzői jogok és szomszédos jogok kivételével – egy szellemi tulajdonjog érvényességéről szóló előzetes döntésen alapul, a 10. cikk (2) bekezdését tovább minősíti a 10. cikk (3) bekezdés. Eltekintve a 9. és 11. cikkekben felsorolt okoktól, az ilyen ítélet elismerése vagy végrehajtása a 10. cikk (2) bekezdés alapján csak akkor tagadható meg, ha a 10. cikk (3) bekezdésében írt feltételek teljesülnek.

199. **Az a) pont.** A 10. cikk (3) bekezdés a) pont szerint megtagadható az ítélet elismerése vagy végrehajtása abban az esetben és olyan mértékben, amennyiben a szellemi tulajdonjog érvényességéről szóló határozat nem egyeztethető össze annak az Államnak a joga szerint hozott ítélettel (vagy az illetékes hatóság, például a szabadalmi hivatal határozatával), amelynek joga alapján a szellemi

²³¹ Ez vonatkozik az f) pontra is. Az a követelmény, hogy a feleknek ugyanazoknak kell lenniük, teljesül akkor is, ha az ítéletben kötelezett felek ugyanazok, még akkor is, ha az eljárásban részt vevő felek eltérőek; például, ha az egyik ítélet egy adott személy ellen szól, míg a másik ítélet az adott személy jogutódja ellen szól.

²³² Brit és common law nemzetközösségi terminológia.

²³³ Az utóbbi két kifejezés az Egyesült Államokban használt terminológia.

²³⁴ Az utóbbi tekintetében lásd: P. Barnett: *Res Judicata, Estoppel and Foreign Judgments (Jogerő, estoppel és külföldi ítéletek)*. Oxford University Press 2001.

²³⁵ Arról, hogy mit értünk előzetes kérdésként, lásd: *feljebb* a 194-195. pontokat; lásd még *fent* a 77 jegyzetet.

²³⁶ Arra a helyzetre, ahol az ítéletet a 21. cikk alapján kizárt ügyben hozták meg, lásd a 10. cikk (4) bekezdést és *lejjebb* a 202. pontot.

tulajdonjog létrejött.²³⁷ Ez elismeri ezen Állam bíróságainak (vagy más hatóságainak) elsőbbségét, amely lehet a megkeresett Állam vagy egy harmadik Állam. Ez csak akkor áll fenn, ha az eredetileg eljáró bíróság előzetes döntése ellentétben áll az ilyen Állam bíróságának ítéletével vagy határozatával, amely szerint más Államoknak joga van megtagadni az ítélet elismerését vagy végrehajtását a 10. cikk (2) bekezdés alapján.

200. A 10. cikk (3) bekezdés *a*) pontját könnyebb megérteni, ha mutatunk egy példát.²³⁸ Tegyük fel, hogy A beperli B-t X Államban, azt kérve, hogy B-t kötelezzék jogdíj megfizetésére egy szabadalmi licencszerződés alapján, amely X Állam bíróságai részére kizárólagos joghatóságot kikötő rendelkezést tartalmaz. B azzal védekezik, hogy a szabadalom érvénytelen. Ha feltételezzük, hogy A csak akkor jogosult jogdíjat követelni, ha a szabadalom érvényes, B állítása megfelelő védekezés lenne, ha valószínűsíteni tudná; így a bíróságnak előzetes kérdésként döntenie kell a szabadalom érvényességéről. Tegyük fel, hogy így jár, és a szabadalmat érvényesnek nyilvánítja. Ítéletet hoz A javára 1 millió dollár megfizetésére. Ezt követően A eljárást indít az egyezmény alapján ezen ítéletet végrehajtására Y Államban. Ha ebben a helyzetben lenne a szabadalom lajstromozásának Államából (amely lehet akár az Y Állam, akár egy harmadik Állam, mondjuk: Z Állam) származó ítélet, amely azt érvénytelennek nyilvánítja, ez az ítélet nem az egyezmény hatálya alá tartozó konkrét ítélettel lenne ellentétes (az csak azt mondja ki, hogy B köteles 1 millió dollárt fizetni A-nak), hanem azzal az előzetes döntéssel, mely szerint a szabadalom érvényes. Mivel azonban ez az előzetes döntés képezi az ítélet alapjául szolgáló logikai előfeltételt, összeegyeztethetlenség lenne a két ítélet között, bár az összeegyeztethetlenség másodlagos jellegű lenne. A 10. cikk (3) bekezdésének célja, hogy lehetővé (de nem kötelezővé) tegye Y Állam

bíróságai számára, hogy ilyen körülmények között megtagadják az egyezményen alapuló ítélet elismerését vagy végrehajtását.

201. **A b) pont.** A 10. cikk (3) bekezdés *b*) pont alapján az ítélet elismerését vagy végrehajtását el lehet halasztani,²³⁹ amennyiben a szellemi tulajdonjog érvényességét érintő eljárás van folyamatban abban az Államban, amelynek joga szerint a szellemi tulajdonjog létrejött.²⁴⁰ Ez jogot ad a megkeresett bíróság számára, hogy leállítsa (felfüggeszse) az elismerést vagy végrehajtást célzó eljárást, hogy bevárja az érvényességre vonatkozó eljárás eredményét. Ha az érvényesség tekintetében hozott ítélet összeegyeztethető az eredetileg eljáró bíróság ítéletével, az elismerés vagy végrehajtás nem tagadható meg a 10. cikk alapján; ha összeegyeztethetetlen, akkor a 10. cikk (3) bekezdés *a*) pontját kell alkalmazni.

202. **A 21. cikk alapján kizárt kérdésben hozott előzetes döntés.** A (4) bekezdés pontosan ugyanaz, mint a (2) bekezdés, azzal a különbséggel, hogy a címzett Állam által 21. a cikk szerint tett nyilatkozat értelmében kizárt ügyben hozott határozaton alapul. Ugyanakkor nem vonatkozik rá a (3) bekezdésben meghatározott minősítés: nincs külön szabály a szellemi tulajdonjog érvényességéről hozott előzetes döntések tekintetében.

11. cikk Kártérítés

203. A 11. cikk a kártérítéssel foglalkozik. Lehetővé teszi, hogy a megkeresett bíróság megtagadja az ítélet elismerését vagy végrehajtását abban az esetben és olyan mértékben, amennyiben olyan kártérítést ítélnék meg, ami a felperest nem az elszenvedett tényleges veszteségért vagy kárért kárpótolja. A 2004. évi egyezménytervezetben az ennek megfelelő rendelkezés a 15. cikk volt, ami részletesebb és bonyolultabb megfogalmazást használt.²⁴¹ A 2005-ös diplomáciai ülészakon megállapodás született

²³⁷ Lajstromozott jog esetében ez a lajstromozó Állam vagy az az Állam, ahol a lajstromozást megtörténtnek kell tekinteni valamely nemzetközi egyezmény értelmében.

²³⁸ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

²³⁹ A 10. cikk (3) bekezdésének *bevezető bekezdése* mind a megtagadásra, mind az elhalasztásra utal. Az előbbi általában az *a*) pont, míg az utóbbi a *b*) pont alapján alkalmazható. A megkeresett bíróság azonban a *b*) pont alapján megszüntetheti az eljárást, ha nincs joga azt felfüggeszteni, feltéve, hogy a végrehajtást kérő új eljárást indíthat, miután az érvényesség kérdésében döntés született.

²⁴⁰ Az ilyen eljárás folyamatban lehet akár az illetékes bíróság vagy a szabadalmi hivatal, vagy más hasonló hatóság előtt.

²⁴¹ A 2004. évi egyezménytervezet 15. cikke, amire *lent* a 205. pont hivatkozik, így szólt:

„15. cikk Kártérítés

(1) A nem kárpótlás jellegű kártérítést, beleértve az elrettentő vagy büntető kártérítést, megítélő ítéletet elismerik és végrehajtják abban a mértékben, amennyiben a megkeresett Állam bírósága hasonló vagy összehasonlítható kártérítést ítélte volna meg. A jelen bekezdés nem zárja ki, hogy a

megkeresett bíróság a saját joga alapján elismerje és végrehajtsa az ítéletet legfeljebb az eredetileg eljáró bíróság által megítélt kártérítés teljes összegének megfelelő összeg erejéig.

(2) *a*) Amennyiben az adós egy olyan eljárást követően, amelyben a hitelezőnek lehetősége volt a tárgyalásra, bizonyítja a megkeresett bíróság előtt, hogy az adott körülményeket (beleértve az eredeti eljárás szerinti Államban fennálló körülményeket) figyelembe véve súlyosan eltúlzott mértékű kártérítést ítélt meg, az elismerés és a végrehajtás a kisebb összegre korlátozható.

b) A megkeresett bíróság semmilyen esetben sem ismerheti el vagy hajthatja végre az ítéletet alacsonyabb összegre, mint amit a megkeresett Államban azonos körülmények között (beleértve az eredeti eljárás szerinti Államban fennálló körülményeket) ítélt volna meg.

(3) Az előző bekezdések alkalmazásában a címzett bíróság mérlegeli, hogy az eredetileg eljáró bíróság által megítélt kártérítés az eljárási költségek fedezésére szolgál-e, és ha igen, akkor milyen mértékben.”

arról, hogy törlik azt a rendelkezést, és helyette a 11. cikk egyszerűbb rendelkezését alkalmazzák. Az okokat az alábbiakban, az azt megszövegező munkacsoport által elfogadott nyilatkozatban ismertetjük.

204. A 11. cikk utal az elrettentő és büntető kártérítésre is. Ez a két fogalom ugyanazt jelenti: olyan kártérítésre vonatkozik, amelyek célja, hogy megbüntesse az alperest és megakadályozza, hogy ő vagy mások hasonló dolgot tegyenek a jövőben. Szembeállítható a kárpótlási jellegű kártérítéssel, amelyek célja, hogy az elszennvedett károk miatt kárpótolja a felperest, vagyis, hogy olyan helyzetbe hozza őt, amelyben akkor lenne, ha a jogellenes cselekmény nem következett volna be.

205. A 2005-ös diplomáciai ülészenzen a 11. cikket megszövegező munkacsoport tagjai az alábbi nyilatkozatot fogadták el, amit az ülés is elfogadott:²⁴²

- „(a) Kezdjük egy alapvető és soha nem vitatott elvvel: a kártérítést megítélő ítéletek az egyezmény hatálya alá tartoznak. Ezért a kizárólagos joghatósági megállapodásban kikötött bíróság által hozott ítéletet, amely – részben vagy egészben – kártérítést ítélt meg a felperesnek, elismerik és végrehajtják valamennyi Szerződő Államban az egyezmény alapján. Mivel az ilyen ítéletek nem különböznek az egyezmény hatálya alá tartozó más határozatoktól, a 8. cikk korlátozás nélkül alkalmazandó. Ez jelenti *mind* az elismerés és végrehajtás kötelezettségét, *mind* a megtagadás minden indokát.
- (b) A tárgyalások során nyilvánvalóvá vált, hogy egyes delegációknak problémái vannak az olyan kártérítést megítélő ítéletekkel, amelyek messze túlmutatnak a felperes tényleges veszteségén. Ezzel fontos példa az elrettentő vagy büntető kártérítés. Néhány delegáció úgy vélte, hogy 9. cikk e) pontjában levő, a közrenddel kapcsolatos kivétel megoldhatja ezt a problémát, de mások világossá tették, hogy a korlátozott közrend fogalmuk alapján ez nem lehetséges. Ezért úgy döntöttek, hogy egy további indokot kell alkalmazni a kártérítési ítéletek megtagadására. Ez az új 11. cikk. A többi megtagadási indokhoz hasonlóan ezt a rendelkezést is a lehető leginkább korlátozó módon kell értelmezni és alkalmazni.
- (c) A 11. cikk a kártérítés vitathatatlanul elsődleges funkcióján alapul: a tényleges veszteséget kell kompenzálnia. Ezért az új 11. cikk (1) bekezdés kimondja, hogy megtagadható az ítélet elismerése és végrehajtása abban az esetben és olyan mértékben, amennyiben a kártérítés a felet

nem a ténylegesen elszennvedett veszteségért vagy kárért kárpótolja. Meg kell említeni, hogy az angol „actual „(„tényleges”) szónak más jelentése van, mint a francia „actuel” szónak (amit nem használnak a francia szövegben); így a jövőbeni veszteségekre is kiterjed.

- (d) Ez *nem* azt jelenti, hogy a megkeresett bíróság vizsgálhatja, hogy ugyanolyan összegű kártérítést ítélt volna-e meg. A küszöbérték jóval magasabb. A 11. cikk csak akkor működik, ha az ítéletből nyilvánvalóan úgy tűnik, hogy az ítélet túlmegy a tényleges elszennvedett veszteségen vagy káron. Ez különösen az elrettentő vagy büntető kártérítésre vonatkozik. Ezért az ilyen típusú kártérítéseket kifejezetten említi. Kivételes esetekben azonban az eredetileg eljáró bíróság által kárpótlási jellegűnek minősített kártérítés is ezen rendelkezés hatálya alá eshet.
- (e) Ez a rendelkezés a tényleges veszteségért vagy kárért megítélt kártérítésként kezeli az olyan kártérítést is, amit a felek megállapodása (kötér) vagy jogszabály alapján (jogszabályon alapuló kár) ítélt meg. Az ilyen kártérítések tekintetében a megkeresett bíróság csak abban az esetben és abban a mértékben tagadhatná meg az elismerést és a végrehajtást, amennyiben az ilyen kártérítés célja az alperes megbüntetése ahelyett, hogy jó közelítéssel megállapítsa a kárpótlás megfelelő mértékét.
- (f) Helytelen lenne megkérdezni, hogy a megkeresett bíróságnak az eredeti eljárás szerinti Állam vagy a megkeresett Állam jogát kell alkalmaznia. A 11. cikk autonóm rendelkezést tartalmaz. Természetesen a megkeresett bíróság az, amely ezt a rendelkezést alkalmazza, de az ilyen alkalmazás önmagában *nem* vezet arra, hogy a megkeresett Állam kártérítési jogát kellene alkalmazni.
- (g) Az elismerés és a végrehajtás csak *abban a mértékben* tagadható meg, amennyiben az ítélet túlmutat a ténylegesen elszennvedett veszteségen vagy káron. A legtöbb küldöttség számára már ennek a rendelkezés korlátozott célja logikus következményének kell lennie. Azonban hasznos, hogy ezt kifejezetten kimondjuk. Ezzel elkerülhető egy esetleges „mindent vagy semmit megközelítés”, amit néhány jogrendszer alkalmaz a közrendi kivételre.

²⁴² Lásd: huszadik ülészenzen 19. sz. jegyzőkönyv, II. bizottság: 13. és 14. pontok. A munkacsoport tagjai a következő Államok küldöttei és képviselői voltak: Ausztrália, Ausztria, Kanada, Kína, Európai Közösség, Németország, Japán, Új-Zéland, Orosz Föderáció, Svájc, Egyesült Királyság és

Amerikai Egyesült Államok. Az elnök Gottfried Musger (Ausztria) volt. A következő szövegben az egyes (eredetileg a 2004. évi egyezménytervezeten alapuló) cikkekre való hivatkozásokat megváltoztattuk, hogy megfeleljenek a végleges szövegben elfogadott számozásnak.

- (h) A régi 15. cikknek mind az (1), mind a (2) bekezdése nagyon *kifinomult szabályokat* tartalmazott arról, hogy az eredetileg eljáró bíróság által megítélt milyen összegű kártérítést kellett *mindenképpen* elismerni és végrehajtani. A munkacsoport úgy érezte, hogy ezt rossz üzenetként lehet érteni. A 11. cikk csak akkor ír elő felülvizsgálatot, ha az ítélet nem a tényleges veszteséget kárpótló kártérítést ítél meg; nem engedi meg az ügy érdemének bármilyen felülvizsgálatát. Mint minden más megtagadási oknál, ez is csak kivételes esetekben alkalmazható. Az ilyen esetek bármilyen túlzott megfogalmazása túlzott politikai súlyt adott volna nekik.
- (i) A 11. cikk nem *kötelezi* a bíróságot az elismerés és végrehajtás megtagadására. Ez nyilvánvaló a megfogalmazásából (a bíróság *megtagadhatja*), és összhangban áll a 9. cikk általános megközelítésével. Így ez a rendelkezés semmilyen tekintetben sem korlátozza a kártérítés elismerését és végrehajtását a nemzeti jog vagy egyéb nemzetközi jogi eszközök alapján, és lehetővé teszi (de nem írja elő) az elismerést és a végrehajtást az egyezmény alapján. Megismételjük: a munkacsoport úgy érezte, hogy egy kifejezett rendelkezés túlzott megfogalmazás lett volna, ami túl nagy súlyt adott volna a kártérítés kérdésének.
- (j) A 11. cikk (2) bekezdés a régi 15. cikk (3) bekezdés. A 11. cikk (1) bekezdés alapján azzal lehet érvelni, hogy az eljárási költségeket fedezni hivatott kártérítés nem a tényleges veszteséget kompenzálja. Ez természetesen helytelen az összehasonlítás szempontjából. Mégis ésszerű, ha a rendelkezésben kifejezetten utalnak erre a problémára. Ez a hivatkozás nem tartalmaz szigorú szabályt. Mindössze figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a kártérítés célja a költségek és kiadások fedezése.
- (k) Összefoglalva: az új 11. cikk rövidebb, mint a régi 15. cikk, és jobban összhangban van az egyezmény általános megfogalmazásával. Valódi kérdéseket tárgyal anélkül, hogy összetett és bonyolult szabályokat alkalmazna, amiket esetleg helytelenül értelmeznek. Ezért a munkacsoport azt javasolja, hogy ezt a rendelkezést elfogadják el.”

12. cikk Perbeli egyezségek (transactions judiciaires)

206. A 12. cikk előírja, hogy a Szerződő Államok kizárólagos joghatósági megállapodásokban kikötött bíróságai által jóváhagyott – vagy ezen bíróságok előtt folyó eljárásban megkötött – és az eredeti eljárás szerinti Államban az ítéletekhez hasonlóan végrehajtható perbeli egyezségeket az egyezmény értelmében ugyanúgy végrehajtják, mint az ítéleteket.²⁴³ Ha végrehajtási eljárás indul, az eljárást megindító személynek kell rendelkezésre bocsátania az annak megállapításához szükséges dokumentumokat, hogy a perbeli egyezség az eredeti eljárás szerinti Államban az ítéletekhez hasonlóan végrehajtható.²⁴⁴

207. Az ilyen egyezséget gyakran „perbeli egyezségnek” nevezik, aminek a francia fordítása „*transaction judiciaire*”. Abban az értelemben, ahogyan a kifejezést itt használják, a perbeli egyezség ismeretlen a common law világában.²⁴⁵ Franciaországban és más polgári jogi országokban ezek bíró előtt megkötött szerződések, amikben a felek általában kölcsönös engedmények révén lezárják a peres eljárást. A felek a megállapodásukat a bíró elé terjesztik, aki azt hivatalos okiratban rögzíti. Az ilyen megállapodásoknak általában részben vagy teljes egészében ugyanaz a hatálya, mint a jogerős ítéletnek. A perbeli egyezség eltér a common law értelemben vett consent order-től (a bíróság által mindkét fél egyetértésével hozott végzés), mivel a consent order egy ítélet, amit az egyezmény 8. cikke alapján el lehet ismerni és végre lehet hajtani. Másrészt: a perbeli egyezség abban tér el a peren kívül egyezségtől, hogy – mivel bíró előtt jön létre – lezárja az eljárást, és általában ugyanúgy végrehajtható, mint az ítélet. Ezen okok miatt az egyezmény egy külön rendelkezést szentel neki.

208. A 12. cikk nem rendelkezik a perbeli egyezség elismeréséről, hanem csak a végrehajtásáról.²⁴⁶ Ennek a jelentőségét a legkönnyebb egy példával elmagyarázni.²⁴⁷ Tegyük fel, hogy A és B olyan szerződést köt, amely X Állam bíróságait kikötő kizárólagos joghatósági záradékot tartalmaz. Ezt követően A beperli B-t 1000 EUR-ra ezen Állam bírósága előtt, azt állítva, hogy az a szerződés alapján jár neki. A felek ezután perbeli egyezséget kötnek, ami alapján B vállalja, hogy megfizet 800 eurót A-nak, és X Állam az, ahol ezt megteheti.

209. Ha B nem fizet, A eljárást indíthat az egyezség végrehajtására Y Államban, ami egy másik Szerződő Állam. Az ilyen eljárás az egyezmény 12. cikkének hatálya alá fog tartozni. Tegyük fel azonban, hogy B az összeget az egyezségnek megfelelően megfizeti anélkül, hogy végrehajtási eljárásra lenne szükség. Ha A mégis új eljárást indít a fennmaradó 200 EUR megfizetése iránt Y Állam bírósága előtt, B az ígénnyel szembeni eljárási

²⁴³ A 1999. évi előzetes egyezménytervezet ennek megfelelő rendelkezése a 36. cikk. Az ezzel kapcsolatos kommentár a Nygh/Pocar-jelentés 116-117. oldalán található. Lásd még: 1971. február 1-jei *hágai egyezmény a külföldi ítéletek elismeréséről és végrehajtásáról polgári és kereskedelmi ügyekben*, 19. cikk.

²⁴⁴ 13. cikk (1) bekezdés e) pont.

²⁴⁵ A 12. cikk alkalmazásában az „egyezség” nem vonatkozik a common law értelemben vett egyezségre.

²⁴⁶ Az elismerés és a végrehajtás közötti különbségre lásd *feljebb* a 170. pontot.

²⁴⁷ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

védekezésésként nem kérheti a bíróságot, hogy ismerje el az egyezséget (ami az igényt elfogadhatatlannak minősítené egyes jogrendszerekben). Az egyezmény nem rendelkezik erről, főleg azért, mert az egyezségeknek annyira eltérő hatásuk van a különböző jogrendszerekben. Ugyanakkor az egyezmény nem zárja ki, hogy egy bíróság az egyezséget az igény érdemével szembeni szerződéses védekezésésként kezelje.

13. cikk Bemutatandó dokumentumok

210. 13. cikk (1) bekezdése felsorolja azokat a dokumentumokat, amiket egy ítélet elismeréséhez vagy végrehajtásához be kell mutatni az egyezmény alapján.²⁴⁸ Az a tény, hogy az elismerés a 13. cikk bevezetésében szerepel, nem azt jelenti, hogy bármilyen különleges eljárásra lenne szükség.²⁴⁹ Azonban még az olyan jogrendszerekben is, ahol nincs külön eljárás, az elismerést kérelmező félnek be kell mutatnia a 13. cikk által megkívánt dokumentumokat, ha a másik fél vitatja az ítélet elismerését.

211. A 13. cikk (1) bekezdés a) pont megköveteli az ítélet teljes, hiteles másolatának bemutatását. Ez a teljes ítéletre utal (beleértve, adott esetben, a bíróság indokolását), és nem csupán a rendelkező részre (*dispositif*). A 13. cikk (1) bekezdés b) pont a kizárólagos joghatósági megállapodás, annak hiteles másolatának, vagy annak létezésére vonatkozó egyéb bizonyítéknak a bemutatását írja elő. A „létezésére vonatkozó bizonyítéknak” szavakat főleg az elektronikusan megkötött megállapodások kezelése érdekében illesztették be. Az ilyen megállapodások esetében magát a „megállapodást” általában nem lehet bemutatni. A 13. cikk (1) bekezdés c) pontja megköveteli annak bizonyítását, hogy az alperest értesítették, de ez csak mulasztási ítélet esetén alkalmazható. Más esetekben azt feltételezik, hogy az alperest értesítették, kivéve, ha az alperes ennek az ellenkezőjére hoz bizonyítékot. A megkeresett Állam joga határozza meg a szükséges dokumentumok bemutatása elmulasztásának következményeit. Azonban kerülni kell a túlzott formalizmust: ha az adós jogai nem sérültek, a végrehajtást kérő számára lehetővé kell tenni a hiányosságok pótlását.

212. A 13. cikk (2) bekezdése előírja, hogy a megkeresett bíróság további dokumentumok bemutatását kérheti annyiban, amennyiben az az egyezmény III. fejezete feltételei teljesítésének ellenőrzéséhez szükséges. Ez világossá teszi, hogy az (1) bekezdésben levő lista nem kimerítő. Ugyanakkor kerülni kell a felek felesleges megterhelését.

213. A 13. cikk (3) bekezdés lehetővé teszi, hogy az egyezmény alapján ítélet elismerését vagy végrehajtását kérelmező személy a Hágai Nemzetközi Magánjogi

Konferencia által javasolt és közzétett nyomtatványt használja. A nyomtatvány az egyezmény mellélete. A nyomtatványt a Hágai Konferencia különbizottsága módosíthatja.²⁵⁰ A nyomtatvány használata nem kötelező. A megkeresett bíróság hagyatkozhat a nyomtatványban szereplő információra, amennyiben azt nem vitatják. Még ha nincs is vitatás, az információ nem perdöntő: a megkeresett bíróság dönthet az előtte fekvő valamennyi bizonyíték alapján.

214. A 13. cikk (4) bekezdés szerint, ha a 13. cikkben említett dokumentumok nem a megkeresett állam hivatalos nyelvén íródtak, amennyiben a megkeresett állam joga másképpen nem rendelkezik, mellékelni kell hozzájuk az egyik hivatalos nyelven készített hiteles fordításukat. Az Államok így a saját végrehajtási jogszabályaikban vagy eljárási törvényükben előírhatják, hogy fordítás egyáltalán nem szükséges, vagy hogy nem hivatalos fordítás is elegendő, még akkor is, ha azt nem hitelesítik.

14. cikk Eljárás²⁵¹

215. A 14. cikk kimondja, hogy amennyiben az egyezmény másként nem rendelkezik, az ítélet elismerésére, végrehajthatóvá nyilvánítására, végrehajtás céljából történő nyilvántartásba vételére, továbbá az ítélet végrehajtására vonatkozó eljárásra a megkeresett Állam joga irányadó.²⁵² Ha a megkeresett Állam joga a külföldi ítélet elismerése tekintetében (megkülönböztetve a végrehajtásától) nem ír elő semmilyen különleges eljárást, az ítéletet a jog értelmében automatikusan elismerik az egyezmény 8. cikke alapján. A nemzeti eljárási jog természetesen nem terjed ki azokra az indokokra, amik alapján az elismerés vagy a végrehajtás megtagadható. Ezeket kizárólag az egyezmény szabályozza: lásd a 8. cikk (1) bekezdést (második mondat).

216. A címzett bíróságnak a 14. cikk hatálya alá tartozó minden eljárásban hatékonyan kell eljárnia. Ez azt jelenti, hogy a bíróságnak a rendelkezésére álló leggyorsabb eljárást kell alkalmaznia. A Szerződő Államoknak meg kell fontolniuk, hogy milyen módon tudják meghozni a szükségtelen késedelem elkerülését biztosító rendelkezéseket.

15. cikk Részleges elismerés vagy végrehajtás

217. A 15. cikk az ítéletek elkülöníthető részének az elismeréséről és végrehajtásáról rendelkezik, ha a kérelem erre vonatkozik, vagy ha az egyezmény értelmében az ítéletnek csak egy része ismerhető el vagy hajtható végre.²⁵³ Például: ha a büntető kártérítésre vonatkozó ítélet nem hajtható végre a 11. cikk miatt, az ítélet többi részét végre kell hajtani, ha megfelel a 8. cikk feltételeinek. A részleges elismeréshez vagy végrehajtáshoz az adott résznek elkülöníthetőnek kell lennie: ez általában attól

²⁴⁸ Ez a rendelkezés hasonló az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 29. cikk (1) bekezdés a)-c) pontjaihoz. Az utóbbival kapcsolatos kommentár a Nygh/Pocar-jelentés 109-110. oldalán található.

²⁴⁹ Lásd *lejjebb* a 215. pontot.

²⁵⁰ Lásd még a 24. cikket, és a *lenti* 257. ponthoz fűzött megjegyzést.

²⁵¹ Az egyéb eljárási kérdésekre lásd a 88-92. és 138. pontokat.

²⁵² A tisztán szóhasználati változásoktól eltekintve ez ugyanaz, mint az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 30. cikke. Az ezzel a cikkel kapcsolatos kommentár a Nygh/Pocar-jelentés 100. oldalán található.

²⁵³ A 1999. évi előzetes egyezménytervezet ennek megfelelő rendelkezése a 34. cikk. Az ezzel a rendelkezéssel kapcsolatos kommentár a Nygh/Pocar-jelentés 115. oldalán található.

függ, hogy az ítélet csak ezen részének a végrehajtása jelentősen megváltoztatná-e a felek kötelezettségeit.²⁵⁴ Amennyiben ez a valamilyen jogszabálytól függ, a címzett bíróság jogát kell alkalmazni.²⁵⁵

16. cikk Átmeneti rendelkezések

218. **Főszabály.** A 16. cikk átmeneti rendelkezéseket tartalmaz.²⁵⁶ A 16. cikk (1) bekezdésben rögzített főszabály szerint az egyezmény azokra a kizárólagos joghatósági megállapodásokra alkalmazandó, amelyeket az egyezménynek a kikötött bíróság szerinti Államban való hatálybalépése után kötnek. E szabály szempontjából irreleváns, hogy az eljárást mikor indítják meg.

219. **Kiegészítő szabály.** Amennyiben az eljárás a kikötött bíróság szerinti Államban van folyamatban, a 16. cikk (1) bekezdésének szabálya az egyetlen alkalmazandó szabály. Ha azonban az eljárás egy másik Államban folyik (a 6. cikk alapján vagy az elismerésre és végrehajtásra vonatkozó III. fejezet alapján), akkor a 16. cikk (2) bekezdésében írt kiegészítő feltételt is teljesíteni kell. Ezen szabály szerint az egyezmény nem alkalmazandó, ha az eljárást az egyezménynek az eljáró bíróság szerinti Államban való hatálybalépése előtt indították. Ez azt jelenti, hogy amennyiben eljárást a kikötött bíróságtól eltérő bíróság előtt indították, az egyezmény csak akkor alkalmazható, ha *mindkét* következő feltétel fennáll: (a) a joghatósági megállapodást az egyezménynek a kikötött bíróság szerinti Államban való hatálybalépése után kötötték és (b) az eljárást az egyezménynek az eljáró bíróság szerinti Államban való hatálybalépése előtt indították.

220. A két szabály hatását a következő példák mutatják be. Ezekben azt feltételezzük, hogy az egyezmény 2008. január 1-jén P Államban, illetve 2008. július 1-jén R Államban hatályba lép. X és Y kizárólagos joghatósági megállapodást köt, amiben P Állam bíróságait kötik ki.

- **1. példa:** A joghatósági megállapodást 2007. december 1-jén kötötték meg, és X 2008. július 1-jén keresetet nyújt be P Állam bíróságai előtt. Az egyezmény nem alkalmazható, hiszen a joghatósági megállapodást azt megelőzően kötötték, hogy az egyezmény P Állam, azaz a kikötött bíróság Állama tekintetében hatályba lépett, jöllehet az eljárás ezen időpont után indult. P Állam bíróságai nem kötelesek tárgyalni az ügyet az 5. cikk alapján.
- **2. példa:** A joghatósági megállapodást 2008. január 15-én kötötték meg. 2008. március 1-jén Y eljárást indít, amire a megállapodás P

Állam bíróságait köti ki. 2008. április 1-jén a bíróság mulasztási ítéletet hoz, amely végrehajthatóvá válik P Államban. 2008. augusztus 1-jén Y végrehajtási eljárást indít R Államban. Mivel a joghatósági megállapodást az egyezménynek P Államban (a kikötött bíróság Állama) való hatályba lépését követően kötötték és az egyezmény az eljárás megindításakor hatályban van R Államban (a megkeresett Állam), a végrehajtás az egyezmény hatálya alá tartozik.

- **3. példa:** A joghatósági megállapodást 2008. január 15-én kötötték meg. 2008. június 1-jén Y eljárást indít, amire a megállapodás R Állam bíróságait köti ki. Még akkor is, ha az egyezmény R Állam tekintetében 2008. július 1-jén hatályba lép, az egyezmény 6. cikke nem zárja ki, hogy R Állam bíróságai tárgyalják az ügyet azért, mert az eljárást az egyezménynek R Államban való hatályba lépése előtt indították, jöllehet a megállapodást az egyezmény P Államban, azaz a kikötött bíróság Államában való hatályba lépését követően kötötték meg.

17. cikk Biztosítási és viszontbiztosítási szerződések²⁵⁷

221. A biztosítás nem olyan ügýtípus, ami kizárt az egyezmény hatálya alól a 2. cikk alapján: az egyezmény teljes mértékben kiterjed rá.²⁵⁸ Ez akkor is így van, ha a biztosított kockázat olyan ügýtípusra vonatkozik, ami maga kívül esik az egyezmény hatályán, vagy azért, mert a 2. cikk kizárja, vagy a 21. cikk alapján tett nyilatkozatot értelmében. A 17. cikk (1) bekezdése ezt egyértelművé teszi. Kimondja, hogy a biztosítási és viszontbiztosítási szerződések alapján folyó eljárásokat nem lehet kizárni ezen egyezmény hatálya alól csak azért, mert a biztosítási vagy viszontbiztosítási szerződés az egyezmény hatályán kívül eső üggyel kapcsolatos.²⁵⁹ Így például, bár a tengeri áru fuvarozás az egyezmény hatályán kívül esik,²⁶⁰ a tengeren fuvarozott áruk biztosítására vonatkozó szerződés a hatálya alá tartozik.

222. **Példa.**²⁶¹ Tegyük fel, hogy egy franciaországi biztosító társaság biztosítási szerződést köt Y-nal, ami egy Kanadában székhellyel rendelkező társaság. A biztosítás értelmében a biztosító kártalanítja Y-t az áruit ért olyan károkért, amik azokat a Rotterdamból New York-ba való szállításuk során éri. A biztosítási szerződés Franciaország bíróságainak kizárólagos joghatóságát kikötő megállapodást tartalmaz. Az áru szállítás közben

²⁵⁴ Nygh/Pocar-jelentés 115. o.

²⁵⁵ *Ügyanott.*

²⁵⁶ A 16. cikk szabályai nem vonatkoznak a nem kizárólagos joghatósági megállapodásokra, 22. cikk szerinti nyilatkozatokra; lásd: *lejjebb* a 253. és 254. pontokat.

²⁵⁷ A 221-227. pontokban a biztosításra tett hivatkozások vonatkoznak a viszontbiztosításra is.

²⁵⁸ Egy kisebb kivételre lásd a *feljebb* a 75. megjegyzést (sérült munkavállaló közvetlen igénye a munkáltató biztosítója ellen).

²⁵⁹ Másrészt, az egyezmény nem alkalmazandó a biztosítási szerződésen alapuló eljárásokra, ha az érintett Állam a 21. cikk szerinti nyilatkozatot tett, ami a „biztosítási ügyeket” kizárja az egyezmény alól.

²⁶⁰ 2. cikk (2) bekezdés f) pont.

²⁶¹ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

megsérült, de a biztosító nem hajlandó fizetni. Az Y (biztosított) által a biztosító ellen a biztosítási szerződés alapján indított bármilyen eljárásra Franciaország bíróságai kizárólagos joghatósággal rendelkeznek. Bár az áru fuvarozást a 2. cikk (2) bekezdés f) pontja kizárja az egyezmény hatálya alól, az ilyen árukat érintő biztosítási szerződésen alapuló eljárás nem kizárt: 17. cikk (1) bekezdés.

223. A 17. cikk második bekezdése a biztosítási és viszontbiztosítási szerződések szerinti felelősséget vagy annak hiányát megállapító ítéletek elismerésére és végrehajtására vonatkozik. Kimondja, hogy a biztosítási és viszontbiztosítási szerződések szerinti felelősség tárgyában hozott ítéletek elismerését és végrehajtását nem lehet korlátozni vagy megtagadni azzal az indokkal, hogy az adott szerződés szerinti felelősség magában foglalja a biztosítottnak vagy viszontbiztosítottnak az alábbiak tekintetében való kártalanítását: (a) az egyezmény hatályán kívül eső ügyek; illetve (b) az esetlegesen a 11. cikk hatálya alá tartozó kártérítést elrendelő határozat.

224. A 17. cikk (2) bekezdés a) pont olyan esetekre terjed ki, ahol a biztosítási szerződés olyan ügýtípusra vonatkozik, ami maga kívül esik az egyezmény hatályán, vagy azért, mert a 2. cikk kizárja, vagy a 21. cikk alapján tett nyilatkozatot értelmében. Így többé-kevésbé megismétli az (1) bekezdésben írt szabályt.

225. A 17. cikk (2) bekezdés b) pontja olyan ítéletekre vonatkozik, amelyek szerint a biztosító társaság köteles kártalanítani a biztosítottat vagy viszontbiztosítottat olyan megítélt kártérítés tekintetében, amire a 11. cikk alkalmazható lehet. Mint fentebb kifejtettük,²⁶² a 11. cikk a nem kárpótlási jellegű kártérítésekre vonatkozó ítéletek elismerésével vagy végrehajtásával foglalkozik; lehetővé teszi, hogy a megkeresett bíróság bizonyos körülmények között megtagadja az ilyen ítélet nem kárpótlási jellegű része egészének vagy egy részének az elismerését vagy végrehajtását. Az ilyen ítéletet meg kell különböztetni az olyan biztosítási szerződésre vonatkozó ítélettől, amely alapján a biztosító társaság vállalja, hogy kártalanítja a biztosítottat a nem kárpótlási jellegű kártérítés megfizetésére vonatkozó kötelezettség alól. Az a tény, hogy egy harmadik fél és a biztosított közötti eljárásban meghozott kártérítési ítéletet (részben vagy egészben) esetleg nem ismerik el a 11. cikk alapján (mert a kártérítés nem kárpótlási jellegű), nem jelenti azt, hogy az elismerés megtagadható a biztosított és a biztosító társaság közötti eljárásban hozott olyan ítélet tekintetében, ami alapján a biztosító köteles kártalanítani a biztosítottat az ilyen kártérítés megfizetésével szemben.

226. **Példa.**²⁶³ Tegyük fel, hogy egy Kanadában székhellyel rendelkező biztosító társaság biztosítási szerződést köt egy Angliában székhellyel személlyel (a „biztosított”), amelynek értelmében a biztosító kártalanítja a biztosítottat a harmadik féllel szemben személyi sérülés

miatt felmerült felelősség alól, beleértve a büntető kártérítés fizetésére való kötelezettséget.²⁶⁴ A szerződés Anglia bíróságait kikötő joghatósági rendelkezést tartalmaz. Aztán egy harmadik fél személyi sérülés miatt Angliában beperli a biztosítottat, és a bíróság 1.000.000 £ kártérítést és további 1.000.000 £ büntető jellegű kártérítést ítél meg a harmadik fél javára. A biztosító megtagadja a biztosított kártalanítását. A biztosított a joghatósági rendelkezés alapján beperli a biztosítót Angliában. A bíróság megítél 2 millió fontot a biztosító társaság terhére. A biztosított jogosult ezt az ítéletet a biztosító ellen a teljes összegre Kanadában végrehajtani. Az nem releváns, hogy a 2. cikk (2) bekezdés j) pont értelmében a természetes személyek által vagy nevében indított, személyi sérülés címén támasztott igények ki vannak zárva az egyezmény alól [17. cikk (2) bekezdés a) pont], vagy hogy – a 11. cikk alapján – a kanadai bíróság esetleg nem köteles végrehajtani a harmadik fél és a biztosított közötti ítéletben levő büntető kártérítési elemet (ha a bíróság gyakorolja a joghatóságát a joghatósági megállapodás alapján) [17. cikk (2) bekezdés b) pont].

227. Büntető jellegű kártérítés megítélése a biztosítóval szemben. Ha azonban a fenti példában a biztosított és a biztosító társaság között Angliában folyó eljárásban a bíróság nemcsak arra kötelezi a biztosító társaságot, hogy 2 millió fontot fizessen a biztosítottnak, hanem további 1 millió font büntető kártérítést ítél meg a biztosított javára (mert a biztosító indokolatlanul tagadta meg a fizetést a biztosított igényére), ez a további 1 millió font nem esik a 17. cikk (2) bekezdés b) pont hatálya alá. Ha a 11. cikk feltételei teljesülnek, Kanada bíróságai nem kötelesek végrehajtani a további megítélt összeget az egyezmény értelmében.

18. cikk *Hitelesítés alóli mentesség*

228. A 18. cikk szerint az ezen egyezmény értelmében továbbított vagy kézbesített valamennyi dokumentum mentesül a hitelesítés vagy az ezzel egyenértékű alaki követelmények alól, ideértve az „apostille”-t is.²⁶⁵

19. cikk *Joghatóságot korlátozó nyilatkozatok*

229. Az egyezmény alapvető szabálya az, hogy a teljesen belföldi helyzeteket kizárja a hatálya alól. Ezen szabálynak az 1. cikk szerez érvényt. A 19. cikk éppen ellenkező szabályt tartalmaz: megengedi, hogy egy Állam nyilatkozzon arról, hogy a bíróságai ne alkalmazzák az egyezmény 5. cikkét azokra az esetekre, amelyek teljesen *külföldiek*. Kimondja, hogy bármely Állam nyilatkozhat arról, hogy a bíróságai megtagadhatják a kizárólagos joghatósági megállapodások hatálya alá tartozó jogviták eldöntését, ha – a kikötött bíróság székhelyét kivéve –

²⁶² Lásd *feljebb* a 203-205. pontot.

²⁶³ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

²⁶⁴ Azt, hogy a kötvény kiterjed-e az ilyen károokra, a rá irányadó jog értelmezése szerinti feltételeitől függ.

²⁶⁵ Ez a rendelkezés az 1999. évi előzetes egyezménytervezet 29. cikk (2) bekezdésének felel meg. Ezt a rendelkezést a Nygh/Pocar-jelentés a 110. oldalon tárgyalja, ahol rögzítik, hogy ez a hágai egyezmények körében jól megalapozott gyakorlatnak minősül.

nincs kapcsolat az érintett Állam és a felek vagy a jogvita között.²⁶⁶

230. A gyakorlatban a felek néha olyan Állam bíróságait kötik ki, amelyekkel sem ők, sem a jogvita nincs kapcsolatban. Ennek oka, hogy egyik fél sem akar a másik fél Államának bíróságai elé menni; így végül megállapodnak, hogy egy semleges Állam bíróságait választják. Néhány ország üdvözlí ezt.²⁶⁷ Mások úgy érzik, hogy ez aránytalan terhet ró az igazságszolgáltatási rendszerükre. A 19. cikk célja, hogy kedvezzen az utóbbi kategóriába tartozó Államoknak.

20. cikk *Az elismerést és végrehajtást korlátozó nyilatkozatok*

231. A 20. cikk szerint bármely Állam nyilatkozhat arról, hogy a bíróságai megtagadhatják egy másik Szerződő Állam bírósága által hozott ítélet elismerését vagy végrehajtását, ha a felek lakóhelye (székhelye) a megkeresett Államban volt, és a felek közötti jogviszony, valamint a jogvita szempontjából jelentőséggel bíró valamennyi tényállási elem – a kikötött bíróság székhelyét kivéve – kizárólag a megkeresett Államhoz kapcsolódott.²⁶⁸ Ez a rendelkezés azt a fent tárgyalt politikát követi, hogy az egyezmény hatálya alól kizárják a teljesen belföldi helyzeteket.

232. A 20. cikk céljának megértéséhez nem szabad elfelejtenünk, hogy az egyezmény kizárólag nemzetközi ügyekre vonatkozik.²⁶⁹ Azonban a „nemzetközi” kifejezés meghatározása e tekintetben eltérő attól függően, hogy a joghatóságra,²⁷⁰ illetve az ítélet elismerésére és végrehajtására vonatkozik.²⁷¹ A joghatóság szempontjából egy ügy akkor nem nemzetközi, ha a felek ugyanabban a Szerződő Államban rendelkeznek lakóhellyel (székhellyel), és ha – függetlenül a kikötött bíróság székhelyétől – a jogvita szempontjából jelentőséggel bíró valamennyi tényállási elem kizárólag ehhez az Államhoz kapcsolódik. Az elismerés és a végrehajtás szempontjából azonban az ügy mindig nemzetközi, ha az ítéletet nem annak az Államnak a bírósága hozta, amelyikben az elismerést vagy a végrehajtást kéri. Ez azt jelenti, hogy egy ügy, amely belföldi, amikor azt a bíróság tárgyalja,

nemzetközivé válik, amennyiben az ítélet végrehajtása iránt egy másik Államban indítanak eljárást. A 20. cikk célja, hogy lehetővé tegye a Szerződő Állam számára annak kijelentését, hogy nem fog elismerni vagy végrehajtani olyan ítéletet, ahol az ügy teljes mértékben belföldi lenne, ha az eredeti eljárást a saját bíróságai folytatták volna le.

233. **Példa.**²⁷² Tegyük fel, hogy a felek A Államban rendelkeznek lakóhellyel/székhellyel és minden más tényállási elem ehhez az Államhoz kapcsolódik. Megállapodnak, hogy B Állam bíróságai kizárólagos joghatósággal rendelkeznek. Ha egyikük keresetet nyújt be A Állam bírósága előtt, ez a bíróság nem köteles megtagadni a joghatóságot a 6. cikke alapján: az egyezmény nem alkalmazható, mivel az ügy nem nemzetközi az 1. cikk (2) bekezdés értelmében. Ha azonban az eljárást B Államban indítják, A Állam a 8. cikk alapján köteles elismerni a meghozott ítéletet: az ügy nemzetközivé válik az 1. cikk (3) bekezdés alapján. A 20. cikk viszont lehetővé teszi, hogy az Államok ezt a szükséges nyilatkozat megtétele útján megváltoztassák. Ha így tenné, A Állam nem lenne köteles elismerni az ítéletet.

21. cikk *Speciális ügýtýpusokra vonatkozó nyilatkozatok*

234. Emlékeztetnünk kell arra, hogy a 2. cikk (2) bekezdés bizonyos ügýtýpusokat kizár az egyezmény hatálya alól. A 21. cikk megengedi, hogy az egyes Szerződő Államok nyilatkozat útján a maguk tekintetében kibővítsék ezt a listát. Kimondja, hogy ha egy Államnak jelentős érdeke fűződik ahhoz, hogy az egyezményt speciális ügýtýpusokra ne alkalmazza, akkor nyilatkozhat akként, hogy a kérdéses ügýtýpusra nem alkalmazza az egyezményt.²⁷³ Ha ilyen nyilatkozatot tesz, biztosítania kell, hogy a nyilatkozat hatálya ne legyen a szükségesnél szélesebb, és hogy a kizárt speciális ügýtýpus egyértelműen és pontosan meg legyen határozva.²⁷⁴ Amennyiben ilyen nyilatkozatot tesz, az egyezmény nem vonatkozik az adott ügýtýpusra a nyilatkozatot tevő Szerződő Államban.

235. A diplomáciai ülésszak szándéka szerint e rendelkezés csak olyan különálló jogterületekre

²⁶⁶ Mivel az egyezmény a „megtagadhatják” kifejezést használja, az ilyen nyilatkozatot tett Állam bíróságai maguk döntenek el, hogy gyakorolnak-e joghatóságot. Ez nem okoz nehézséget azokban a jogrendszerekben, ahol a bíróságok általában bizonyos mértékű mérlegelési szabadsággal rendelkeznek annak eldöntésére, hogy gyakorolnak-e joghatóságot. Azokban a jogrendszerekben, ahol ez nem így van, olyan szabályozást lehet elfogadni, ami lehetővé teszi a bíróságok számára a 19. cikk szerinti mérlegelést. A 19. cikk által megengedett mérlegelést a jogalkotó is gyakorolhatja, és ebben az esetben maga a jogszabály határozná meg, hogy a bíróságok milyen körülmények között tagadhatják meg az ügy tárgyalását.

²⁶⁷ Például: Anglia bíróságai éveken át készek voltak az ilyen ügyek tárgyalására, míg New York 1984-ben fogadott el különleges rendelkezéseket ennek megkönnyítésére, ha az ügýlet értéke legalább 1 millió USA dollár; lásd: New York Civil Practice Law and Rules, Rule 327(b) and New York General Obligations Law § 5-1402 (New York Polgári gyakorlati jog és eljárások. 327(b) szabály, és a New York-i általános kötelmi törvény § 5-1402).

²⁶⁸ Mivel az egyezmény a „megtagadhatják” kifejezést használja, az ilyen nyilatkozatot tett Állam bíróságai maguk

döntenek el, hogy az egyezmény alapján elismerik-e és végrehajtják-e az ilyen ítéleteket. Ugyanakkor a végrehajtási jogszabályok kötelezettséget vezethetnek be arra, hogy ilyen körülmények között ne ismerjék el vagy hajtsák végre a külföldi ítéleteket.

²⁶⁹ 1. cikk (1) bekezdés.

²⁷⁰ 1. cikk (2) bekezdés.

²⁷¹ 1. cikk (3) bekezdés.

²⁷² Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a fenti 20. oldalon írt kijelentést.

²⁷³ Ilyen nyilatkozatot tehető akár a 2. cikk (2) bekezdésének kizáró rendelkezései alól kivett ügýtýpusok tekintetében is, például: „szerzői és szomszédos jogok” a 2. cikk (2) bekezdés n) pontjában.

²⁷⁴ Ha a nyilatkozatot tevő Szerződő Állam úgy kívánja, a nyilatkozat tervezetét először megküldheti a Hágai Konferencia főtákarának, hogy az küldje meg a többi Szerződő Államok észrevételezésre.

alkalmazandó, amelyeket a 2. cikk (2) bekezdése kizár. A nyilatkozat a tárgyon kívül más kritériumot nem alkalmazhat. Kizárhatja például a „tengeri biztosítási szerződéseket”, de nem zárhatja ki azokat a „tengeri biztosítási szerződéseket, ahol a kikötött bíróság egy másik államban található”.

236. **Védőintézkedések.** Ha az ilyen kizárások nem lennének lehetségesek, néhány állam esetleg nem lenne képes csatlakozni az egyezményhez. Ugyanakkor egy Állam nem tehet ilyen nyilatkozatot jelentős indok nélkül. A felek érdekeit is védeni kell. E célok elérése érdekében az egyezmény három alapelvet alkalmaz: átláthatóság, visszaható hatály tilalma és kölcsönösség.

237. **Átláthatóság és a visszaható hatály tilalma.** A 32. cikk szerint a 21. cikk szerinti nyilatkozatról értesíteni kell a letéteményest (Hollandia Külügyminisztériumát), amely arról tájékoztatja a többi Államot. Ez biztosítja az átláthatóságot. Azt is tervezik, hogy a nyilatkozatokat felteszik a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia honlapjára.²⁷⁵ Ha a nyilatkozatot azt követően teszik meg, hogy az egyezmény hatályba lépett az azt tevő Állam tekintetében, az csak legalább három hónap elteltével lép hatályba.²⁷⁶ Mivel visszamenőleges hatállyal nem alkalmazható a hatályba lépése előtt megkötött szerződésekre,²⁷⁷ a felek már a szerződés megkötésekor tudják, hogy hatással van-e a szerződésükre. Ez a jogbiztonságot védi.

238. **Viszonosság.** A 21. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy amennyiben egy Állam ilyen nyilatkozatot tesz, a többi Állam nem köteles alkalmazni az egyezményt a kérdéses ügytípusra, ha a kikötött bíróság a nyilatkozatot tevő Államban van (viszonosság elve). Ez azt jelenti, hogy ha egy Szerződő Állam nem kívánja az egyezmény előnyeit más Szerződő Államok részére biztosítani, akkor maga sem várhatja el, hogy részesüljön az egyezmény előnyeiből.

239. **Nyilatkozatok felülvizsgálata.** A tervek szerint a 21. cikk szerinti nyilatkozatok működését időről időre megvizsgálják akár a Hágai Konferencia főtitkára által a 24. cikk alapján összehívott felülvizsgálati ülésen, akár – előkészületi lépésként – a Konferencia Általános és Politikai Ügyek Különbizottságának ülésén.²⁷⁸

22. cikk *Viszonossági nyilatkozatok nem kizárólagos joghatósági megállapodásokról*

240. Az 1. cikk (1) bekezdés alapján az egyezmény csak a kizárólagos joghatósági megállapodásokra vonatkozik. Ugyanakkor a nem kizárólagos joghatósági megállapodások is igen gyakoriak, különösen a nemzetközi banki kapcsolatokban. Ezért a 22. cikk megnyitja a lehetőséget a Szerződő Államok előtt, hogy az egyezmény hatályát kiterjesszék az ilyen megállapodásokra is. Ez azonban csak az egyezmény

ítéletek elismerését és végrehajtását szabályozó III. fejezetére vonatkozik (8-15. cikkek).²⁷⁹ A többi rendelkezés, különösen az 5. és 6. cikkek, nem alkalmazandók az ilyen megállapodásokra.

241. A 22. cikk alkalmazásához az eredeti eljárás szerinti Államnak és annak az Államnak, amelyben az elismerést vagy a végrehajtást kéri, egyaránt Szerződő Államnak kell lennie, és mindkettőnek nyilatkozatot kell tennie a 22. cikk alapján. Emellett az alábbi feltételeknek is meg kell felelni:

- az eredetileg eljáró bíróságot nem kizárólagos joghatósági megállapodásban kötötték ki;
- azonos felek között ugyanazon jogalapon nem hozott ítéletet más olyan bíróság, amely előtt a nem kizárólagos joghatósági megállapodás alapján eljárás indítható lett volna;²⁸⁰
- ugyanazon jogalaphoz eredően nincs másik folyamatban lévő eljárás ugyanazon felek között bármilyen más ilyen bíróság előtt;
- az eredetileg eljáró bíróság volt az elsőként felhívott bíróság.

242. Ahhoz, hogy a 22. cikk szerinti nem kizárólagos joghatósági megállapodás legyen, a megállapodásnak a következő feltételeket kell teljesítenie:²⁸¹

- a 3. cikk c) pontban írt formában kell megkötöni;²⁸²
- a felek a hozzájárulásukat adták hozzá;²⁸³
- a kikötött bíróságot egy konkrét jogviszonyból keletkezett vagy esetleg keletkező jogviták eldöntésére kell kijelölni;²⁸⁴
- a megállapodásnak egy vagy több Szerződő Állam egy vagy több bíróságát kell kikötnie.

243. **Hatály.** Kivéve azt a tényt, hogy a nem kizárólagos megállapodásokra vonatkozik, a 22. cikk hatálya pontosan ugyanaz, mint az Egyezmény mint egész hatálya: ezen egy kivétellel nem vonatkozik az olyan joghatósági megállapodásokra, amikre nem terjednek ki az egyezmény rendelkezései. Így a 2. cikkben és a 21. cikkben megállapított korlátozások is alkalmazandók a 22. cikk alatt.

244. Kivéve abban a terjedelemben, amelyben viszonzosságot állapít meg, a 22. cikk szerinti nyilatkozat nem érint más Államot, mint azt, amelyik azt megtette.

245. **22. cikk (2) bekezdés b) pont** A 22. cikk (2) bekezdés b) pontja módosítja az ítélet elismerésére és

²⁷⁵ Ez a < www.hcch.net >.

²⁷⁶ 32. cikk (4) bekezdés.

²⁷⁷ 32. cikk (5) bekezdés.

²⁷⁸ Lásd *lejjebb* a 257. pontot.

²⁷⁹ Magában foglalja azokat az indokokat, amik alapján az elismerés vagy a végrehajtás megtagadható; például a 9. cikk alapján.

²⁸⁰ Ez lehet bármilyen bíróság, amelyet a megállapodás nem zárt ki; lásd *lejjebb* a 245. és köv. pontokat.

²⁸¹ Lényegében a 3. cikkben meghatározott minden követelményt teljesítenie kell, kivéve a kizárólagosságot. Ezeket a követelményeket a *fenti* 93. pont sorolja fel.

²⁸² Lásd *feljebb* a 110-114. pontokat.

²⁸³ Lásd *feljebb* a 94-97. pontokat.

²⁸⁴ Lásd *feljebb* a 101. pontot.

végrehajtására vonatkozó követelményt azzal, hogy kimondja, hogy az ilyen elismerés vagy végrehajtás nem kötelező, ha létezik olyan, egyéb bíróság által hozott ítélet, amely a nem kizárólagos joghatósági megállapodás értelmében eljárhatna, vagy ha ilyen egyéb bíróság előtt azonos jogalaphoz tartozó, azonos felek közötti eljárás van folyamatban, függetlenül attól, hogy az ilyen eljárást a kikötött bíróság előtt eljárás előtt vagy után indították meg, vagy hogy az ítéletet a kikötött bíróság ítéletének meghozatala előtt vagy után hozták-e meg. Ahhoz, hogy megértsük ennek a rendelkezésnek a működését, azt kell figyelembe venni, hogy mikor indítható eljárás a kikötött bíróságtól eltérő bíróság előtt a nem kizárólagos joghatósági megállapodás szerint. Ez attól függ, hogy a joghatósági megállapodás korlátozás nélküli nem kizárólagos vagy korlátozással nem kizárólagos.

246. Korlátozás nélküli nem kizárólagos megállapodások.²⁸⁵ Amennyiben a megállapodás nem kizárólagos korlátozás nélkül, nincs korlátozás arra vonatkozóan, hogy az eljárást milyen bíróság előtt lehet megindítani. A megállapodás egyszerűen nem kizárólagos jelleggel kiköti egy vagy több Szerződő Állam valamely bíróságának vagy bíróságainak a joghatóságát; például: „a jelen szerződésből eredő eljárások megindíthatók Korea bíróságai előtt, de ez nem zárja ki azt, hogy az eljárást bármely más illetékes bíróság előtt megindítsák azon Állam joga szerint, amelyben a székhelye található”. Amennyiben a joghatósági megállapodás ebben a formában jött létre, a *bármilyen* bíróság előtt eljárás – még ha az Koreán kívül is van – összhangban van a joghatósági megállapodással, és ezáltal a 22. cikk (2) bekezdés b) pont alapján indokot teremt arra, hogy egy koreai bíróság ítéletét ne ismerjék el az egyezmény alapján.

247. Korlátozással nem kizárólagos megállapodások.²⁸⁶ Más a helyzet abban az esetben, ha a megállapodás korlátozással nem kizárólagos. Az ilyen megállapodás korlátozásokat tartalmaz arra vonatkozóan, hogy az eljárás mely bíróságok előtt indítható meg, jóllehet nem jelent kizárólagos joghatósági megállapodást az egyezmény 3. cikke értelmében. Ennek egyik formája az olyan megállapodás, amely két vagy több Szerződő Állam valamely bíróságát vagy bíróságait köti ki *az összes többi kizárásával*; például: „a jelen szerződésből eredő eljárások kizárólag Korea bíróságai vagy Kína bíróságai előtt indíthatók meg” vagy „a jelen szerződésből eredő eljárások kizárólag a Szöuli Kerületi Bíróság vagy a Pekingi Kerületi Bíróság előtt indíthatók meg”. Egy ilyen megfogalmazású megállapodás egyszerre ad joghatóságot a kikötött bíróságoknak és zárja ki a többi bíróság joghatóságát: az ilyen megállapodás kizárólagos joghatósági megállapodásnak minősülne az egyezmény 3. cikke alapján, ha a kikötött bíróságok nem különböző Szerződő Államokban lennének. Ha A Szöulban beperli B-t, és a

javára ítélnék, a B által Pekingben ugyanezen jogalapon indított bármilyen eljárás (vagy az ott kapott ítélet) a 22. cikk (2) bekezdés b) pontja alapján a szöuli ítélet elismerésének és végrehajtásának akadályát képezne.

248. Egy másik példában²⁸⁷ a felek rendelkezésére álló fórumok még korlátozottabbak, de az eredmény ugyanaz: amennyiben A és B olyan megállapodást kötöttek, amely alapján A csak a Szöuli Kerületi Bíróságon perelheti B-t, míg B csak a Pekingi Kerületi Bíróságon perelheti A-t, mindkét félnek csak egy fórum áll a rendelkezésére, és nem kettő, mint az előző példában. Ha A Szöulban beperli B-t, és a javára ítélnék, a B által Pekingben ugyanezen jogalapon indított bármilyen eljárás (vagy az ott hozott ítélet) a 22. cikk (2) bekezdés b) pontja alapján a szöuli ítélet elismerésének és végrehajtásának akadályát képezne az egyezmény alapján.²⁸⁸

249. Aszimmetrikus megállapodások. Az aszimmetrikus megállapodásokat feljebb már érintettük.²⁸⁹ Ezek olyan megállapodások, amik alapján az egyik fél csak a kikötött bíróság előtt indíthat eljárást, míg a másik fél más bíróságok előtt is indíthat eljárást. Az ilyen megállapodások nem kizárólagos megállapodásnak számítanak az egyezmény alkalmazásában, mert csak a felek egyike számára zárják ki annak a lehetőségét, hogy más bíróságok előtt indítson eljárást.

250. Példa.²⁹⁰ Tegyük fel, hogy a hitelező és az adós hitelszerződést köt. A megállapodás joghatósági kikötést tartalmaz, amely szerint: „Az adós által a hitelezővel szembeni eljárásokat kizárólag a Szöuli Kerületi Bíróság előtt lehet megindítani, de a hitelező által az adós ellen indított eljárások megindíthatók akár ezen bíróság előtt, akár bármely más bíróság előtt, amelynek joghatósága van azon Állam joga szerint, amelyben a székhelye található”. A Szöuli Kerületi Bíróság ítélet hoz, aminek a végrehajtására Kínában eljárást indítanak; mindkét Állam a 22. cikk szerinti nyilatkozatot tett. A hitelszerződés alapján eljárás van folyamatban egy ausztrál bíróság előtt. Ha az utóbbi eljárást a hitelező indította az adós ellen, akkor az kizárja a koreai ítélet végrehajtását Kínában a 22. cikk alapján, mivel összhangban van a nem kizárólagos joghatósági megállapodással.²⁹¹ Ugyanakkor, ha az eljárást az adós indította a hitelezővel szemben, más a helyzet: a fentiekből következően nem zárja ki a koreai ítéletet végrehajtását Kínában.²⁹²

251. 22. cikk (2) bekezdés c) pont. Ez a rendelkezés ott alkalmazandó, ahol eljárás van folyamatban a másik bíróság előtt, de nem született jogerős ítélet és az eljárás már nincs folyamatban; például, ha az eljárást megszüntették a *forum non conveniens* tan alapján. Ha jogerős ítélet született volna vagy ha az eljárás folyamatban lenne, akkor a 22. cikk (2) bekezdés b) pontja lenne

²⁸⁵ Ebben a bekezdésben azt feltételeztük, hogy az összes említett Állam részes Fél az egyezményben, és hogy a 22. cikk szerinti nyilatkozatot tettek.

²⁸⁶ Ebben a bekezdésben azt feltételeztük, hogy az összes említett Állam részes Fél az egyezményben, és hogy a 22. cikk szerinti nyilatkozatot tettek.

²⁸⁷ Ebben a bekezdésben azt feltételeztük, hogy az összes említett Állam részes Fél az egyezményben, és hogy a 22. cikk szerinti nyilatkozatot tettek.

²⁸⁸ Lásd *feljebb* a 104. pontot.

²⁸⁹ Lásd *feljebb* a 105. pontot.

²⁹⁰ Ebben a bekezdésben azt feltételeztük, hogy az összes említett Állam részes Fél az egyezményben, és hogy a 22. cikk szerinti nyilatkozatot tettek.

²⁹¹ Ez akkor is így lenne, ha az eljárást az eljárás Korában vagy Kínában történt megindítását követően indítják meg.

²⁹² Ha azonban az ausztrál ítéletet hozzák meg először, a kínai bíróság jogosult lehet megtagadni a koreai ítélet végrehajtását a 9. cikk g) pont alapján.

irányadó. Ha nem ez a helyzet, a 22. cikk (2) bekezdés c) pontja kimondja, hogy az eredetileg eljáró bíróságnak kellett az elsőként felhívott bíróságnak lennie. Ha a joghatósági megállapodás által nem kizárt valamely más bíróságot hívtak fel elsőként az ugyanazon felek közötti ugyanazon jogalpból származó eljárásban, az ítéletet nem lehet elismerni vagy végrehajtani az egyezmény alapján.²⁹³

252. A diplomáciai ülésszak szándéka az volt, hogy a 22. cikk (2) bekezdés c) pontot ne lehessen alkalmazni ott, ahol az elsőként felhívott bíróság a joghatósági megállapodás feltételeivel ellentétes módon megállapította a joghatóságát. Más szavakkal: e tekintetben a 22. cikk (2) bekezdés c) pontra ugyanaz a korlátozás vonatkozik, mint a 22. cikk (2) bekezdés b) pontra, és önmagában az a tény, hogy valamely, a megállapodás által nem megengedett bíróságot hívtak fel elsőként, nem zárja ki az elismerést és végrehajtást a nyilatkozási rendszer alapján.

253. **Hatálybalépés.** A 22. cikk szerinti nyilatkozatok hatálybalépését a 32. cikk (3) és (4) bekezdései szabályozzák. A hatálybalépés szempontjából az is lényeges, hogy a nyilatkozatot mikor „készült” a 22. cikk szempontjából. Az olyan nyilatkozatnak, amely még nem lépett hatályba, nem lehet jogi hatása.

254. A 16. cikkben lefektetett átmeneti rendelkezések nem vonatkoznak a 22. cikk alapján tett nyilatkozatokra. A diplomáciai ülésszakon született megállapodás értelmében a nyilatkozatot tevő Szerződő Állam a nyilatkozatban megadhatja, hogy a nyilatkozatnak milyen mértékben van (ha egyáltalán) visszaható hatálya.²⁹⁴ A nyilatkozatot tevő Állam így meghatározhatja, hogy az kiterjed-e a nyilatkozatnak a megkeresett Államban való hatályba lépését megelőzően az eredeti eljárás szerinti Államban kötött joghatósági megállapodásokra, indított eljárásokra vagy meghozott ítéletekre. Ilyen nyilatkozat hiányában az ítélet elismerése vagy végrehajtása iránti eljárás akkor indítható meg a megkeresett Államban, amikor a nyilatkozat ezen Államban hatályba lépett. Ezt követően az elismerés vagy végrehajtás megadható a 22. cikk alapján akkor is, ha az említett időpont előtt kötötték meg a joghatósági megállapodást, indították meg az eljárást vagy hozták meg az eredeti ítéletet.

255. **Viszonosság.** Még ha van is hatályos nyilatkozat az elismerés szerinti Államban, amely vonatkozik a szóban forgó ítéletre, a nyilatkozatnak hatályosnak kell lennie az eredeti eljárás szerinti Államban is. Mindkét nyilatkozatnak hatályosnak kell lennie, amikor az elismerést kérik, különben nincs viszonosság. Sem a 22., sem a 32. cikkben nincs kifejezett rendelkezés arról, hogy az eredeti eljárás szerinti Államban hatályos nyilatkozatnak olyannak kell-e lennie, ami alkalmazandó az elismerés szerinti Államban hozott olyan ítéletre, amit a kérdéses ítélettel egy napon hoztak meg. Az egyértelműség

kedvéért ebben a kérdésben: a 22. cikk szerinti nyilatkozatot tevő Állam meghatározhatja, hogy kell-e lennie a 22. cikk alapján „időbeli viszonosságnak”.

23. cikk *Egységes értelmezés*

256. A 23. cikk kimondja, hogy az egyezmény értelmezése során tekintetbe kell venni a nemzetközi jellegét és az egységes alkalmazása elősegítésének szükségességét. Ennek a rendelkezésnek az egyezményt alkalmazó bíróságok a címzettjei. Megköveteli tőlük, hogy nemzetközi szellemben értelmezzék az egységes alkalmazásának elősegítése érdekében. Ezért, ha ésszerűen lehetséges, a külföldi határozatokat és írásokat is figyelembe kell venni. Azt is szem előtt kell tartani, hogy az egyik jogrendszerben axiomatikusnak tekinthető fogalmakat és elveket esetleg nem ismerik vagy elutasítják egy másikban. Az egyezmény célkitűzései csak akkor érhetők el, ha valamennyi bíróság elfogulatlanul alkalmazza.²⁹⁵

24. cikk *Az egyezmény működésének felülvizsgálata*

257. A 24. cikk előírja, hogy a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia főtitkára rendszeres időközönként intézkedjen annak érdekében, hogy felülvizsgálják az egyezmény gyakorlati működését, ideértve a nyilatkozatokat is; és megfontolják, kívánatos-e az egyezményt bármilyen szempontból módosítani. A felülvizsgálati ülések egyik fő célja az lenne, hogy megvizsgálják a 21. cikke szerinti nyilatkozatok működését, és hogy megvizsgálni, hogy valamennyire szükség van-e még.

25. cikk *Nem egységes jogrendszerek*

258. A 25. cikk az abból a tényből adódó problémával foglalkozik, hogy egyes Államok két vagy több területi egységből állnak, amelyek mindegyikének saját igazságszolgáltatási rendszere van. Ez leggyakrabban államszövetségek esetében fordul elő (például: Kanada vagy az Amerikai Egyesült Államok), de más Államokban is előfordulhat (például Kína vagy az Egyesült Királyság). Ez problémát okozhat, mert el kell dönteni, hogy az adott ügyben az Államra mint egészre („Állam” a nemzetközi értelemben) vagy az adott Államon belüli adott területi egységre történik-e a hivatkozás.

259. Ezt a problémát a 25. cikk (1) bekezdés annak előírásával oldja meg, hogy ahol a területi egységek eltérő jogrendszereket alkalmaznak az egyezmény alá tartozó valamilyen ügy tekintetében,²⁹⁶ ott az egyezményt úgy kell értelmezni, hogy az adott esetben vagy a nemzetközi értelemben vett Államra vagy az érintett területi egységre vonatkozik.

²⁹³ Az egyezmény ugyanakkor nem zárja ki az elismerését vagy végrehajtását a nemzeti jog alapján.

²⁹⁴ Lásd: huszadik ülésszak jegyzőkönyvei, II. bizottság: 24. sz. jegyzőkönyv 56-63. pont, 22. sz. jegyzőkönyv 74-97. pont.

²⁹⁵ A 1999. évi előzetes egyezménytervezet ennek megfelelő rendelkezése a 38. cikk (1) bekezdés. Az ezzel kapcsolatos kommentár a Nygh/Pocar-jelentés 118-119. oldalán található.

²⁹⁶ Az a tény, hogy valamely Szerződő Államban némely vagy minden érintett területi egység a common law-t alkalmazza, nem feltétlenül jelenti azt, hogy nem alkalmaznak különböző jogrendszereket. Erre akkor kerül sor, ha eltérő jogszabályokat alkalmaznak; például az ausztrál tagállamok vagy Kanada common law-t alkalmazó tartományai esetében.

260. A legfontosabb helyzetek, amelyekben ez a kérdés felmerül, a kizárólagos joghatósági megállapodások meghatározásával (3. cikk) és a kikötött bíróságnak az ügy tárgyalására való kötelezettségével (5. cikk) vannak kapcsolatban. Korábban már tárgyaltuk, hogy a 25. cikk miként vonatkozik az ilyen helyzetekre.²⁹⁷

261. A 25. cikk (2) bekezdése tovább erősíti azt a szabályt, hogy az egyezmény nem alkalmazható teljesen belföldi helyzetekre. Kimondja, hogy a 25. cikk (1) bekezdéstől függetlenül a két vagy több, különböző jogrendszereket alkalmazó területi egységből álló Szerződő Államok nem kötelesek az egyezményt alkalmazni olyan helyzetekben, amelyek kizárólag e különböző területi egységeket érintik. Ennek a rendelkezésnek az alkalmazásához a kikötött bíróságnak is az érintett kell lennie; ha egy másik Szerződő Államban található, akkor a 20. cikket kell alkalmazni (ha van megfelelő nyilatkozat).

262. A 25. cikk (2) bekezdés azt jelenti, hogy ha például a kikötött bíróság Angliában van, és a helyzet teljes egészében belső jellegű az Egyesült Királyságban, az Egyesült Királyság nem köteles alkalmazni az egyezményt azon tényre tekintettel, hogy a felek egyike Skóciában rendelkezik lakóhellyel/székhellyel.

263. A 25. cikk (3) bekezdése előírja, hogy a Szerződő Állam valamely területi egységének bírósága nem köteles a másik Szerződő Államban hozott ítéletet elismerni vagy végrehajtani csupán azért, mert azokat ugyanazon Szerződő Államnak egy másik területi egysége az egyezmény értelmében már elismerte vagy végrehajtotta. Ez azt jelenti például, hogy egy pekingi bíróság az egyezmény értelmében nem köteles elismerni egy japán ítéletet csak azért, mert egy Hong Kong-i bíróság így tett.²⁹⁸ A pekingi bíróságnak magának kell eldöntenie, hogy az elismerés vagy végrehajtás feltételei az Egyezmény alapján teljesülnek-e.

264. A (4) bekezdés kifejezetten rögzíti, hogy a 25. cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre. Más szóval: csak Államokra (a nemzetközi értelemben) és valamely Államban levő területi

egységekre vonatkozik, amelyekben különböző jogrendszereket alkalmaznak.²⁹⁹

26. cikk *Kapcsolat az egyéb nemzetközi jogi aktusokkal*

265. A 26. cikk foglalkozik az egyezmény és más olyan nemzetközi jogi aktusok kapcsolatával, amelyek a joghatósághoz, valamint az ítéletek elismeréséhez és végrehajtásához kapcsolódnak. Az ilyen aktusok közé tartozik a brüsszeli egyezmény,³⁰⁰ a luganói egyezmény³⁰¹, a brüsszeli rendelet,³⁰² a minszki egyezmény³⁰³ és az amerikai kontinens különböző aktusai.³⁰⁴

266. A 26. cikk (1)-(5) bekezdései az egyezmény és más nemzetközi szerződések közötti ellentétet szabályozzák; a (6) bekezdés az egyezmény és a regionális gazdasági integrációs szervezetek szabályai közötti ellentétekkel foglalkozik. Először az előbbi kérdést tekintjük át.

267. Az egymással ellentétes szerződések problémája csak akkor merül fel, ha két feltétel teljesül. Az első az, hogy tényleges összeegyeztethetlenségnek kell lennie a két szerződés között. Más szavakkal: a két szerződés alkalmazása eltérő eredményekre vezetne a konkrét helyzetben. Amennyiben nem ez a helyzet, akkor mindkét szerződés alkalmazható. Egyes esetekben a látszólagos összeegyeztethetlenség értelmezés útján megszüntethető. Ahol ez lehetséges, a probléma megoldódik. Mint látni fogjuk, a 26. cikk (1) bekezdés pont ezt próbálja meg.

268. A második feltétel az, hogy a felhívott bíróság szerinti Államnak mindkét szerződést meg kellett kötnie. Ha az érintett Állam csak az egyikben részes Fél, az abban levő bíróságok csak azt az egyet fogják alkalmazni. A 26. cikk címzettjei ezért azok az Államok, amelyek részes Felei mind az egyezménynek, mind az azzal ellentétes másik szerződésnek.

269. **A bécsi egyezmény.** *A szerződések jogáról szóló 1969-es bécsi egyezmény* 30. és 41. cikke az ugyanarra a tárgyra vonatkozó szerződéseket érintő nemzetközi közjogi szabályokat kodifikálja.³⁰⁵ Az egyezmény 26. cikkének szabályait erre tekintettel kell értelmezni.³⁰⁶ Az

²⁹⁷ Lásd *feljebb* a 107. és 128-131. pontokat.

²⁹⁸ A belső joga alapján természetesen elismerheti.

²⁹⁹ A regionális gazdasági integrációs szervezetekre a 29. cikk irányadó.

³⁰⁰ *A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló egyezmény*, 1968. szeptember 27. HL 1998 C 27, 1. o. (lásd *feljebb* a 9. megjegyzést).

³⁰¹ *A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló egyezmény*, 1988. szeptember 16. HL 1988 L 319, 9. o. (lásd *feljebb* a 10. megjegyzést).

³⁰² A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, HL 2001 L 12, 1. o. (lásd *feljebb* a 50. megjegyzést)

³⁰³ *Minszki egyezmény a jogsegélyről és a jogi kapcsolatokról polgári, családjogi és büntető ügyekben* 1993. A jelenlegi, az 1997. március 28-i módosítást tartalmazó változat angol és francia nyelvű fordítása megtalálható az E. Gerasimchuk által az Állandó Iroda részére készített „The Relationship between the Judgments Project and certain Regional Instruments in the Arena of the Commonwealth of Independent States” („Az Ítéletek projekt és a Független

Államok Közösségének bizonyos regionális aktusai közötti kapcsolat”) című Prel. Doc. No 27 II. mellékletében; elérhető itt: <www.hcch.net>.

³⁰⁴ Lásd: A. Schulz, A. Muriá Tuñón és R. Villanueva Meza: „The American instruments on private international law. A paper on their relation to a future Hague Convention on Exclusive Choice of Court Agreements” („A nemzetközi magánjogot érintő amerikai aktusok. Dolgozat a kizárólagos joghatósági megállapodásokról tervezett hágai egyezményhez való viszonyukról”), Prel. Doc. No 31, 2005. június, a 2005 júniusi huszadik ülés szak részére; elérhető itt: <www.hcch.net>.

³⁰⁵ A 30. és a 41. cikkek az általános vélekedés szerint a témával kapcsolatos szokásos nemzetközi jogi szabályokat tartalmazták; így még azon Államok is, amelyek nem részes Felek a bécsi egyezményben, elfogadják őket mint amik pontosan rögzítik a jogi helyzetet.

³⁰⁶ Alaposabb tárgyalásra lásd: A. Schulz: „The Relationship between the Judgments Project and other International Instruments” („Kapcsolat az ítéletek projekt és egyéb nemzetközi aktusok között”), Prel. Doc. 24, 2003 december, a 2003 decemberi különbizottság részére; elérhető itt: <www.hcch.net>.

egyezmény nem írhatja felül az egyéb aktusokat nagyobb mértékben, mint amit a nemzetközi jog megenged. Ugyanakkor a nemzetközi jog lehetővé teszi, hogy egy szerződés arról rendelkezzen, hogy egy másik szerződés irányadó helyette. A 26. cikk célja tehát az, hogy a meghatározott esetekben az egyezmény átadja a helyét a másik aktusnak, amennyiben a kettő között ütközés van. Amennyiben egyik „elsőbbségadási” szabály sem alkalmazandó, az egyezmény a nemzetközi jog által megengedett legnagyobb mértékben hatályos.

270. Értelmezés. A 26. cikk első bekezdése értelmezési szabályt tartalmaz. Ez biztosítja, hogy az egyezményt, amennyiben lehetséges, úgy kell értelmezni, hogy összeegyeztethető legyen a Szerződő Államok vonatkozásában hatályban lévő egyéb szerződésekkel. Ez attól függetlenül érvényes, hogy a másik szerződést az egyezmény előtt vagy után kötötték meg. Így ha az egyezmény valamely rendelkezését ésszerűen kétféleképpen lehet értelmezni, akkor a másik szerződéssel leginkább összeegyeztethető jelentést kell előnyben részesíteni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az összeegyeztethetőség érdekében erőltetett értelmezést kellene elfogadni.

271. Első „elsőbbségadási” szabály. A 26. cikk (2) bekezdése tartalmazza az első „elsőbbségadási” szabályt. Attól függetlenül érvényes, hogy a másik szerződést az egyezmény előtt vagy után kötötték meg. Kimondja, hogy az ellentétes szerződés az irányadó, amennyiben a felek egyike sem rendelkezik lakóhellyel/székhellyel valamely Szerződő Államban, amely nem részes Fél az ellentétes szerződésben. Ez a szabály nem alkalmazható, ha a felek bármelyike lakóhellyel/székhellyel rendelkezik olyan Államban, amely részes Fél az egyezményben, de nem részes Fél az ellentétes szerződésben.

272. Ha az egyik fél egynél több Államban rendelkezik lakóhellyel/székhellyel [lásd: 4. cikk (2) bekezdés], az egyezmény átadja a helyét a másik szerződésnek (az összeegyeztethetetlenség mértékéig), ha minden fél *kizárólag* olyan Államokban rendelkezik lakóhellyel/székhellyel, amelyek részes Felek az ellentétes szerződésben, vagy nem Szerződő Államban rendelkezik lakóhellyel/székhellyel.

273. Az ezen szabály mögötti elképzelés az, hogy az egyezmény nem irányadó az adott esetre, ha az egyezményben részes egyik Államnak „sem áll érdekében”³⁰⁷, hogy irányadó legyen. Feltételezhető, hogy ha egy Állam részes Fél mind az egyezményben, mind a szerződésben, akkor nem kifogásolja, ha az utóbbi érvényesül. Ha egy Állam nem részes Fél az egyezményben, akkor nem „érdeke”, hogy az egyezmény

legyen az irányadó. Következésképpen a 26. cikk (2) bekezdés azt feltételezi, hogy csak azoknak az Államoknak „érdeke”, hogy az egyezmény legyen az irányadó, amelyek részes Felek az egyezményben, de a szerződésben nem. Ha az adott ügyben ilyen állam érintett, akkor nincs indok arra, hogy miért az egyezmény legyen irányadó az ügyben.

274. A következő kérdés: *mikor* van egy Államnak „érdeke” egy ügyben? Az egyezmény által adott válasz az, hogy akkor – és csak akkor – van érdeke, ha a felek egyikének a területén van a lakóhelye/székhelye. Ha az egyik fél mind a területén, mind egy másik Állam területén rendelkezik lakóhellyel/székhellyel (például az egyik Államban bejegyzett vállalat, amely üzleti tevékenységének fő helye egy másikban van), attól az érdek még mindig fennáll. Ez az oka annak, hogy a szabály csak akkor alkalmazható, ha valamennyi fél *kizárólag* olyan Államokban rendelkezik lakóhellyel/székhellyel, amelyek részes Felek az ellentétes szerződésben, vagy nem Szerződő Államokban rendelkezik lakóhellyel/székhellyel.

275. Felek. Ki számít „félnek” ezen szabály alkalmazásában? Mivel a szabály célja annak meghatározása, hogy egy Államnak mikor van érdeke az ügyben, a „fél” olyan felet kell, hogy jelentsen, aki a joghatósági megállapodást megkötötte, vagy akire az kötelező vagy aki jogosult arra hivatkozni.³⁰⁸ Csak az ilyen személyeknek áll érdekében az egyezmény alkalmazása, és az Államnak csak az ilyen személyekkel kapcsolatban fűződik érdeke az ügyhöz. Ezen kívül a személynek félként kell szerepelnie az eljárásban, mert aki nem szerepel félként az eljárásban, nem is érdekelt abban, hogy az eljárásra az egyezményt alkalmazzák. A „fél” ezért az eljárásban részt vevő olyan fél, akire kötelező a joghatósági megállapodás vagy aki jogosult arra hivatkozni. Másrészt: az nem számít, hogy az ilyen személy az eljárásban eredetileg részt vevő felek egyike, vagy hogy később vált félle.

276. Most már bemutatathatunk néhány helyzetet. Példának a luganói egyezményt használjuk, bár az ütközés a gyakorlatban valószínűleg ritka lesz, hiszen kevés az összeegyeztethetlenség közte és az egyezmény között. A legfontosabb kivételek a *lis pendens* (*perfüggségi*) szabályra és a biztosításra vonatkoznak.³⁰⁹ Mi az előbbit használjuk a példaként.³¹⁰ A luganói egyezmény szabálya az, hogy a kikötött bíróság nem tárgyalhatja az ügyet, ha egy másik Szerződő Állam bíróságát hívták fel elsőként.³¹¹ Az egyezmény értelmében ugyanakkor a kikötött bíróság köteles tárgyalni az ügyet akkor is, ha egy másik bíróságot hívtak fel először.³¹²

277. Első példa. Egy Norvégiában székhellyel rendelkező cég szerződést köt egy Svájcban székhellyel

³⁰⁷ Ezen jelentés alkalmazásában az „érdek” nem valamilyen belföldi jogi fogalomra utal (például „Államérdekek” vagy „kormányzati érdekek”), hanem valamely Szerződő Állam azon jogos elvárását jelenti, hogy adott ténybeli helyzetben az egyezmény lesz irányadó. Amint azt a 274. pontban leírtuk, az egyezmény a felek lakóhelyét/székhelyét alkalmazza szempontként ennek az eldöntésére.

³⁰⁸ Arra a kérdésre, a joghatósági megállapodásban félként nem szereplő személyre mindazonáltal kötelező-e a megállapodás, lásd *feljebb* a 97. pontot.

³⁰⁹ Egy másik kivétel az, hogy – a jelenlegi 1988-as változata formájában – a luganói egyezmény nem biztosítja az elektronikus formátumot.

³¹⁰ A biztosítást a *lenti* 302-304 pontok tárgyaljuk a brüsszeli rendelettel összefüggésben.

³¹¹ Ez következik az Európai Közösségek Bírósága által a brüsszeli egyezmény 17. cikke vonatkozásában a *Gasser v. MISAT* ügyben adott értelmezésből [C-116/02 sz. ügy, (2003) ECR I-14721; elérhető itt: < <http://curia.europa.eu/> >], amely értelmezés minden bizonnyal alkalmazandó a luganói egyezményre.

³¹² 5. cikk.

rendelkező céggel; Norvégia és Svájc egyaránt szerződő Fél a luganói egyezményben és a hágai egyezményben. A szerződés Svájc bíróságait kikötő joghatósági rendelkezést tartalmaz. A norvég cég Norvégiában beperli a svájci céget. Ezt követően a svájci cég Svájcban beperli a norvég céget. Mind a svájci, mind a norvég bíróságnak döntenie kell arról, hogy a hágai egyezményt vagy a luganói egyezményt alkalmazza. Mivel a felek egyike sem olyan Szerződő Államban rendelkezik lakóhellyel/székhellyel, amely nem részes Fél a luganói egyezményben, a luganói egyezmény irányadó. A svájci bíróság csak abban az esetben és akkor járhat el az ügyben, ha és amikor a norvég bíróság úgy dönt, hogy nem rendelkezik joghatósággal.

278. **Második példa.** Egy kanadai cég szerződést köt egy norvég céggel. A szerződés Svájc bíróságait kikötő joghatósági rendelkezést tartalmaz. A norvég cég Norvégiában beperli a kanadai céget. Ezt követően a kanadai cég Svájcban beperli a norvég céget. Ismét: mind a svájci, mind a norvég bíróságnak döntenie kell arról, hogy a hágai egyezményt vagy a luganói egyezményt alkalmazza. Mivel az egyik fél (a kanadai cég) olyan országban rendelkezik székhellyel, amely részes Fél a hágai egyezményben, de nem részes Fél a luganói egyezményben, ezért nem a luganói egyezmény az irányadó a 26. cikk (2) bekezdés alapján.³¹³ Ez azt jelenti, hogy a svájci bíróságnak kell tárgyalnia az ügyet (5. cikk); nincs lehetőség arra, hogy a norvég bíróság joghatósággal kapcsolatos döntésére várjon (ami kötelező lenne a luganói egyezmény 21. cikke alapján).

279. **Második „elsőbbségadási” szabály.** A második „elsőbbségadási” szabály a 26. cikk harmadik bekezdésében található. Célja, hogy azoknak az Államoknak nyújtson segítséget, amelyek részes Felek az egyezményben és egy ellentétes szerződésben is, de a szerződést megkötő nem mindegyik Fél csatlakozott az egyezményhez. Kimondja, hogy az egyezmény nem érinti az egyezménynek valamely Szerződő Állam tekintetében való hatálybalépését megelőzően kötött³¹⁴ szerződések adott Szerződő Állam általi alkalmazását, ha az egyezmény alkalmazása összeegyeztethetetlen lenne az említett Szerződő Államnak bármely nem Szerződő Állammal szemben vállalt kötelezettségeivel. Ha ez a szabály nem létezne, néhány Állam esetleg nem lenne képes Félként csatlakozni az egyezményhez.

280. A második „elsőbbségadási” szabály csak annyiban alkalmazható, amennyiben az egyezmény alkalmazása nem összeegyeztethetetlen az adott Államnak valamely nem Szerződő Állammal szemben vállalt kötelezettségeivel. Ez azt jelenti, hogy kell lennie legalább egy olyan Államnak, amely részes Fél a másik

szerződésben, azonban az egyezményben nem. Emellett az egyezmény csak akkor ad utat a másik szerződésnek, ha az érintett Állam másként köteles lenne megszegni az ilyen Állammal szemben vállalt kötelezettségeit.

281. Az első „elsőbbségadási” szabály annak megállapítására tartalmaz tesztet, ha egy Államnak van-e érdeke az ügyben, így jogában áll-e ragaszkodni a másik szerződés alkalmazásához. A második „elsőbbségadási” szabályban nincs ilyen teszt. Ezért nem könnyű megmondani, hogy az egyezmény alkalmazása mikor összeegyeztethetetlen azon Állammal szemben vállalt kötelezettségeivel, amely részes Fél a másik szerződésben, de az egyezményben nem. Mindez a másik szerződés feltételeitől és a nemzetközi jogtól függ.

282. **Példa.** Tegyük fel, hogy Ruritánia (egy kitalált Állam) részes Fél a luganói egyezményben, de nem részes fél a hágai egyezményben. Svájc részes fél a luganói egyezményben, és csatlakozik a hágai egyezményhez. Kanada részes Fél a hágai egyezményben. Egy kanadai cég szerződést köt egy ruritániai céggel. A szerződés Svájc bíróságait kikötő joghatósági rendelkezést tartalmaz. A ruritániai cég Ruritániában beperli a kanadai céget. Ezt követően a kanadai cég Svájcban beperli a ruritániai céget. Mivel az egyik fél (a kanadai cég) olyan országban rendelkezik székhellyel, amely részes Fél a hágai egyezményben, de nem részes Fél a luganói egyezményben, ezért a 26. cikk (2) bekezdés nem alkalmazandó. Így az egyezmény nem ad utat a luganói egyezménynek Svájcban. Ez azt jelenti, hogy a svájci bíróságnak a hágai egyezményt kell alkalmaznia; ezért nem lehetséges megvárni, hogy a ruritániai bíróság döntsön a joghatóságáról. Azonban a luganói egyezmény 21. cikke alapján a svájci bíróság köteles lenne erre. A probléma megoldására a 26. cikk (3) bekezdés előírja, hogy az egyezmény köteles elsőbbséget adni a Svájc által Ruritániával szemben vállalt korábbi szerződéses kötelezettségnek.

283. **Korábbi szerződések.** A második „elsőbbségadási” szabály csak akkor alkalmazandó, ha az ellentétes szerződés *korábbi*. Annak meghatározása, hogy egy szerződés mikor minősül korábbinak egy másikhoz képest, jelentős nehézségeket vet fel a nemzetközi jogban. Az általános nézet az, hogy a kérdéses szerződések megkötésének, nem pedig a hatályba lépésüknek az időpontja a döntő.³¹⁵ Az egyezmény 26. cikk (3) bekezdés azonban eltérő szabályt alkalmaz, amely a két megközelítést kombinálja: a második „elsőbbségadási” szabály akkor alkalmazandó, ha a másik szerződést azt megelőzően *kötötték meg*,³¹⁶ hogy az egyezmény *hatályba lépett* az érintett Állam tekintetében. Továbbá: ha a másik

³¹³ Ha Kanada, Norvégia és Svájc is részes Fél az egyezményben, akkor nincs alapja a luganói egyezmény alkalmazásának.

³¹⁴ Lásd a 283-285. pontokat.

³¹⁵ I. Sinclair: *The Vienna Convention on the Law of Treaties* (A bécsi egyezmény a szerződések jogáról), 2. kiadás, Manchester University Press 1984, 98. o.; A. Aust: *Modern Treaty Law and Practice* (*Modern Szerződés jog és gyakorlat*), Cambridge University Press 2000, 183. o.; J.B. Mus: „Conflicts Between Treaties in International Law” („Nemzetközi jogi szerződés közötti ellentétek”), 45 *Netherlands International Law Review* 1998, 208. o., 220-222. pont. Egy másik nézetet E.W. Vierdag fejt ki: „The Time

of the ‘Conclusion’ of a Multilateral Treaty: Article 30 of the Vienna Convention on the Law of Treaties and Related Provisions” („A többoldalú szerződés ‘megkötésének’ időpontja: a bécsi egyezmény 30. cikke és a kapcsolódó rendelkezések”), 59 *British Yearbook of International Law* 1988, 75. o., ám ez helytelennek tűnik a J.B. Mus által adott érvelés miatt, lásd *feljebb*.

³¹⁶ Ellenkező kikötés hiányában általában úgy tekintik, hogy egy kétoldalú szerződés az aláírásakor jön létre; egy többoldalú szerződés megkötésének általában azt tekintik, amikor a záróokmányt aláírják (vagy azt más módon elfogadják), vagy amikor aláírásra megnyílik (ezek közül a későbbit). Lásd: A. Aust: *Modern Treaty Law and Practice*,

szerződés megfelel ennek a szabálynak, akkor a második „elsőbbségadási” szabály vonatkozik arra az új szerződésre is, amelyik az ilyen szerződést vizsgálja felül vagy a helyébe lép, kivéve amennyiben a felülvizsgált vagy az előző helyébe lépő szerződés az egyezményvel összeegyeztethetetlen, új elemeket tartalmaz.

284. Első példa. Tegyük fel, hogy az egyezmény megkötése után Államok egy csoportja (amelyek közül egyesek nem csatlakoztak az egyezményhez) ugyanebben a tárgyban másik szerződést kötnek. Ruritánia ezt követően megerősíti az egyezményt, és az az ő tekintetében hatályba lép. Ezek után megerősíti a másik szerződést, és az hatályba lép az ő tekintetében. Mivel a másik szerződést ezt megelőzően kötötték, hogy egyezmény Ruritánia tekintetében hatályba lépett, az egyezmény elsőbbséget ad a másik szerződésnek annyiban, amennyiben az egyezmény alkalmazása összeegyeztethetetlen Ruritánia azon Állammal szemben vállalt kötelezettségeivel, amely részes Fél a másik szerződésben, de az egyezményben nem.

285. Második példa. Tegyük fel, hogy Ruritánia részes Fél a luganói egyezményben, de nem részes fél az egyezményben. Norvégia és Svájc mindkettőben részes Fél. Az egyezmény az ő tekintetükben a luganói egyezmény megkötését követően lép hatályba. Tegyük fel továbbá, hogy miután az egyezmény az ő tekintetükben hatályba lép, a luganói egyezményt egy új egyezmény váltja fel.³¹⁷ A 26. cikk (3) bekezdés alkalmazandó az új egyezményre annyiban, amennyiben az megtartotta ugyanazokat az egyezményvel összeegyeztethetetlen szabályokat, amiket már a luganói egyezmény is tartalmazott, de nem alkalmazandó az által bevezetett új összeegyeztethetetlen szabályokra.

286. Harmadik „elsőbbségadási” szabály. A harmadik „elsőbbségadási” szabály (26. cikk negyedik bekezdés) csak az ítéletek elismeréséről és végrehajtásáról szóló szerződéseket érinti. Attól függetlenül alkalmazandó az ilyen szerződésekre, hogy az egyezmény előtt vagy után kötötték meg őket. Ha egy olyan ítéletet, amit az ilyen szerződésben részes Félként szereplő Állam hozott, egy másik ilyen Államban szeretnék elismertetni vagy végrehajtani, az egyezmény nem befolyásolja az ilyen szerződés alkalmazását, feltéve, hogy az ítéletet nem ismerik el vagy hajtják végre kisebb mértékben, mint az egyezmény alapján.

287. Ennek a szabálynak csak akkor van jelentősége, amikor mindkét érintett Állam részes Fél mind az

egyezményben, mind a másik szerződésben: az egyezmény csak akkor alkalmazandó, ha mindkét Állam csatlakozott hozzá, és a másik szerződés csak akkor alkalmazandó, ha mindkét Állam részes Fél a szerződésben. A szabály célja, elősegítse az ítéletek elismerését és végrehajtását. Ha a másik szerződés ezt hatékonyabban vagy nagyobb terjedelemben teszi, akkor jobb megengedni az alkalmazását. Az egyezmény csak ott alkalmazandó, ahol a másik szerződés alapján az ítéletet csak kisebb mértékben ismernék el vagy hajtánák végre. Amennyiben a megkeresett Állam joga másként nem rendelkezik, a végrehajtást kérő dönthet, hogy az ítéletet az egyezmény vagy szerződés alapján hajtja végre.

288. Negyedik „elsőbbségadási” szabály. A negyedik „elsőbbségadási” szabály (amit a 26. cikk ötödik bekezdése tartalmaz) nem a joghatósággal foglalkozó szerződésekre vagy az ítélet elismerésére vagy végrehajtására vonatkozik, hanem csak „konkrét ügyekre”. A „konkrét ügy” a 2. cikk (2) bekezdésben vagy a 21. cikkben hivatkozott jellegű elkülönült jogterületet jelenti. A konkrét ügyre példa a kereskedelmi ügynökség, a tengeri biztosítás vagy a szabadalmi licencadás. Az ilyen szerződések esetében az egyezmény utat ad – az összeegyeztethetetlenség mértékéig –, függetlenül attól, hogy a szerződést az egyezmény előtt vagy után kötötték meg, és függetlenül attól, hogy a szerződésben részes valamennyi Fél részes Fél-e az egyezményben.

289. Nyilatkozat Van azonban egy feltétel. Ennek a szabálynak az alkalmazásához az érintett Szerződő Államnak nyilatkozatot kell tennie a szerződés tekintetében a 26. cikk (5) bekezdés alapján.³¹⁸ Amennyiben ilyen nyilatkozatot tesz, más Szerződő Államok nem kötelesek alkalmazni az egyezményt – az összeegyeztethetetlenség mértékéig – a nyilatkozatban foglalt ügy tekintetében, ha a kikötött bíróság a nyilatkozatot tevő Államban van. Ez azt jelenti, hogy ha – a nyilatkozat megtétele következtében – a nyilatkozatot tevő Államokra már nem vonatkozik viszonzossági kötelezettség az egyezmény alapján, akkor a többi Szerződő Állam nem köteles alkalmazni az egyezményt, ha a bíróság a nyilatkozatot tevő Államban van.³¹⁹ Ez azonban csak az összeegyeztethetetlenség mértékéig

Cambridge University Press 2000, 74. o. Ebben az összefüggésben érdemes megemlíteni, hogy ez az egyezmény változást hozott a Hágai Konferencia számára: korábban úgy tekintették, hogy egy hágai egyezmény az első aláírása napján jön létre, nem pedig az elfogadása napján (a záróokmány aláírása a diplomáciai ülésszak ünnepélyes záróünnepségén) vagy azon a napon, amikor aláírásra megnyílt (ami általában ugyanaz a nap volt). Az első aláírás megtörténteig „egyezménytervezetként” hivatkoztak rá. A *joghatósági megállapodásokról szóló 2005. június 30-i egyezmény* az első hágai egyezmény, amely azt az új szabályt követi, miszerint úgy kell tekinteni, hogy az elfogadásakor jött létre, azaz akkor, amikor a záróokmányt aláírták és az egyezmény aláírásra megnyílt, függetlenül attól, hogy bármely Állam azon a napon valóban aláírja-e az egyezményt.

³¹⁷ A jelentés írásának idején folyamatban van egy átdolgozott luganói egyezmény megkötését célzó munka, ami a tartalmát összhangba hozza a brüsszeli rendelettel. A Szerződő Felek az Európai Közösség, Izland, Norvégia és Svájc lesz.

³¹⁸ Az ilyen nyilatkozatra a 32. cikket kell alkalmazni.

³¹⁹ Ez azt jelenti, hogy ha a tengeri zálogjogra vonatkozó példában (*lejjebb* a 290 pont) a kikötött bíróság a „tengeri zálogjog” szerinti Államban van (olyan Állam, amely részes Fél a tengeri zálogjogra vonatkozó szerződésben), akkor a „nem tengeri zálogjog” szerinti Államok (azok az Államok, amelyek nem részes Felek a tengeri zálogjogi szerződésben) nem kötelezhetők arra, hogy felfüggeszék vagy megszüntessék az eljárást a 6. cikk értelmében, sem pedig arra, hogy elismerjék vagy végrehajtsák az ítéletet a 8. cikk alapján.

alkalmazandó; más szóval csak olyan körülmények között alkalmazandó, ahol a viszonyosság nem garantálható.³²⁰

290. **Példa.** Tegyük fel, hogy olyan Államok egy csoportja, amelyek részes Félle váltak az egyezményben (a „tengeri zálogjogi” Államok) ezt követően szerződést kötnek a tengeri zálogjogról (amely ügyre az egyezmény is kiterjed), ami tartalmaz a joghatóságra, továbbá az ítéletek elismerésére és végrehajtására vonatkozó rendelkezéseket. Ha megfelelő nyilatkozatot tesznek, a bíróságaik jogosultak alkalmazni az új szerződést az egyezmény helyett bármilyen összeegyeztethetlenség mértékéig. Tegyük fel, hogy a tengeri zálogjogi szerződés előírja, hogy a joghatósági megállapodások érvénytelenek az „A” típusú zálogjog tekintetében; hogy a „B” típusú zálogjog tekintetében csak akkor érvényesek, ha közjegyző előtt kötik meg; hogy a „C” típusú zálogjog tekintetében csak akkor érvényesek, ha a kikötött bíróság a hajó lajstromozása szerinti Államban van; valamint, hogy a „D” típusú zálogjog tekintetében csak akkor érvényesek, ha a kikötött bíróság „tengeri zálogjogi” Államban van. Ha a kikötött bíróság „tengeri zálogjogi” Államban van, a „nem tengeri zálogjogi” Államok³²¹ nem kötelesek alkalmazni az egyezményt az „A” vagy a „D” típusú zálogjogot érintő ügyben; nem kötelesek alkalmazni a „B” típusú zálogjogot érintő ügyben, amennyiben a joghatósági megállapodást nem közjegyző előtt kötötték; és nem kötelesek alkalmazni a „C” típusú zálogjogot érintő ügyben, ha a kikötött bíróság nem a lajstromozás szerinti Államban van.

291. **Regionális gazdasági integrációs szervezetek.** A 26. cikk (6) bekezdés foglalkozik azzal a helyzettel, ahol egy regionális gazdasági integrációs szervezet (REIO) válik az egyezményben részes Félle. Ha ez történik, lehetséges, hogy a regionális gazdasági integrációs szervezet által elfogadott szabályok (jogsabályok) ellentétesek az egyezménnyel. A 26. cikk (6) bekezdés két „elsőbbségadási” szabályt ad az ilyen helyzetekre. Ezek attól függetlenül alkalmazandók, hogy a regionális gazdasági integrációs szervezet szabályait az egyezmény előtt vagy után fogadták el. Az alapelv az, hogy ha egy ügy tisztán „regionális” a felek lakóhelye/székhelye tekintetében, akkor az egyezmény utat ad a regionális eszköznek.

292. **Első REIO „elsőbbségadási” szabály.** A regionális gazdasági integrációs szervezet szabályaival való ütközés első „elsőbbségadási” szabálya tükrözi az ellentétes szerződésekre vonatkozó első „elsőbbségadási” szabályt. A 26. cikk (6) bekezdés a) pontja előírja, hogy

³²⁰ A 26. cikk (5) bekezdés szerinti nyilatkozat eltér a 21. cikk szerinti nyilatkozattól, mert az utóbbi alapján az egyezmény nem alkalmazható semmilyen, konkrét ügyre vonatkozó eljárásra; a 26. cikk (5) bekezdés szerint viszont az egyezményt továbbra is alkalmazni kell, amennyiben nincs összeegyeztethetlenség – más szavakkal: az olyan helyzetekben, ahol az egyezményből eredő, a nyilatkozatot tevő Államokra továbbra is alkalmazandó kötelezettségek (mert azok nem összeegyeztethetetlenek a szerződéssel) garantálják a viszonyosságot.

³²¹ A „nem tengeri zálogjogi” Államok olyan Szerződő Államok, amelyek nem részesei a tengeri zálogjogi szerződésnek.

³²² Ennek alapja a fenti 273. és 274. pontokban adott magyarázat.

amennyiben a felek egyike sem rendelkezik székhellyel/lakóhellyel valamely Szerződő Államban, amely nem Tagállama a regionális gazdasági integrációs szervezetnek, akkor az egyezmény utat ad a regionális gazdasági integrációs szervezet jogsabályainak.

293. Ha az egyik fél egynél több Államban rendelkezik lakóhellyel/székhellyel [lásd: 4. cikk (2) bekezdés], az egyezmény utat ad a regionális gazdasági integrációs szervezet jogsabályainak (az összeegyeztethetlenség mértékéig), ha minden fél *kizárólag* a regionális gazdasági integrációs szervezet Tagállamaiban rendelkezik lakóhellyel/székhellyel, vagy nem Szerződő Államban rendelkezik lakóhellyel/székhellyel.³²²

294. **Felek.** A „fél” jelentése a 26. cikk (6) bekezdésében ugyanaz, mint a megelőző bekezdésekben: olyan személyt jelent, aki félként szerepel a joghatósági megállapodásban, vagy akire az kötelező vagy aki jogosult arra hivatkozni.³²³ Ezen túlmenően a személynek félként kell szerepelnie az eljárásban. A „fél” ezért az eljárásban részt vevő olyan fél, akire kötelező a joghatósági megállapodás vagy aki jogosult arra hivatkozni.

295. **Az Európai Közösség.** Most már bemutathatunk néhány helyzetet. Az Európai Közösség egy regionális gazdasági integrációs szervezet. A brüsszeli rendelet az európai közösségi jog egy eleme, ami alapvetően ugyanazt a területet szabályozza, mint az egyezmény. A legfontosabb ellentétek, amelyek a brüsszeli rendelet és az egyezmény között valószínűleg előfordulhatnak, a *lis pendens*-t (*perfüggőséget*) és a biztosítást érintik. Az ilyen különbségek segítségével mutatunk példákat a 26. cikk (6) bekezdés működésére.

296. **Lis pendens. (Perfüggőség)** A brüsszeli rendelet értelmében az Európai Közösség valamely tagállamának bírósága nem tárgyalhatja az ügyet, ha elsőként egy másik tagállam bíróságát hívták fel az ugyanabból a jogalapról származó ugyanazon felek közötti eljárásban (kivéve és mindaddig, ha és amíg a másik bíróság megtagadta a joghatóságát). Ez akkor is alkalmazandó, ha a másodikként felhívott bíróságot kizárólagos joghatósági megállapodásban kötötték ki.³²⁴ A példák első csoportja ezen a ponton alapul.

297. **Első példa.**³²⁵ Egy Ausztriában székhellyel rendelkező cég szerződést köt egy Finnországban székhellyel rendelkező céggel. A szerződés a Rotterdami Kerületi Bíróságot (Hollandia) kikötő joghatósági rendelkezést tartalmaz. Az osztrák cég eljárást indít Ausztriában. A finn cég ezt követően pert indít

³²³ Arra a kérdésre, a joghatósági megállapodásban félként nem szereplő személyre mindazonáltal kötelező-e a megállapodás, lásd *feljebb* a 97. pontot.

³²⁴ *Gasser v. MISAT*, ügyszám: C-116/02, (2003) ECR I-14721 (elérhető itt: < <http://curia.europa.eu/> >) (Európai Közösségek Bírósága). Ez az ügy a brüsszeli egyezmény megfelelő rendelkezéséről szól, de alkalmazandó lenne a brüsszeli rendelet alapján is.

³²⁵ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

Rotterdamban. A rotterdami bíróság csak abban az esetben és akkor járhat el az ügyben, ha és amikor az osztrák bíróság úgy dönt, hogy feladja a joghatóságát.³²⁶ Ez azért van, mert a felek egyike sem rendelkezik székhellyel olyan Szerződő Államban, amely nem az Európai Közösség tagállama; ezért a 26. cikk (6) bekezdés a) pontja alapján az Európai Közösség szabályait az egyezmény nem érinti.

298. **Második példa.**³²⁷ Egy Ausztriában székhellyel rendelkező cég szerződést köt egy X Államban székhellyel rendelkező céggel; X Állam nem részes Fél az egyezményben. A szerződés a Rotterdami Kerületi Bíróságot kikötő joghatósági rendelkezést tartalmaz. Az osztrák cég eljárást indít Ausztriában. Az X Államból származó cég ezt követően pert indít Rotterdamban.³²⁸ A rotterdami bíróság csak abban az esetben és akkor járhat el az ügyben, ha és amikor az osztrák bíróság úgy dönt, hogy feladja a joghatóságát.³²⁹ Ez azért van, mert a felek egyike sem rendelkezik székhellyel olyan Szerződő Államban, amely nem az Európai Közösség tagállama; ezért a 26. cikk (6) bekezdés a) pontja alapján az Európai Közösség szabályait az egyezmény nem érinti.

299. **Harmadik példa.**³³⁰ Egy Ausztriában székhellyel rendelkező cég és egy Brazíliában székhellyel rendelkező cég köt szerződést. A szerződés a Rotterdami Kerületi Bíróságot kikötő joghatósági rendelkezést tartalmaz. Az osztrák cég Ausztriában beperli a brazil céget. A brazil cég erre úgy reagál, hogy eljárást indít az osztrák ellen a rotterdami bíróság előtt. A Rotterdam bíróság köteles tárgyalni az ügyet az egyezmény 5. cikke alapján, mivel a felek egyike (a brazil cég) olyan Szerződő Államban rendelkezik székhellyel, amely nem az Európai Közösség tagállama; ezért a 26. cikk (6) bekezdés a) pontja nem zárja ki az egyezmény hatását a közösségi szabályokra. Következésképpen a rotterdami bíróság nem alkalmazhatja a brüsszeli rendelet 27. cikkében szerelő (*lis pendens*) *perfüggőségi* szabályt. Másrészt az osztrák bíróság köteles megszüntetni az ügyet mind a brüsszeli rendelet 23. cikke, mind az egyezmény 6. cikke alapján.

³²⁶ Brüsszeli rendelet 27. cikk.

³²⁷ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

³²⁸ A brüsszeli rendelet 23. cikke (a rendelet joghatósági megállapodásokra vonatkozó szabálya) az olyan ügyekre is kiterjed, ahol csak az egyik fél rendelkezik székhellyel az Európai Közösség valamely tagállamában.

³²⁹ Brüsszeli rendelet 27. cikk.

³³⁰ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

³³¹ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

300. **Negyedik példa.**³³¹ Az előző bekezdésben rögzített tények alapján tegyük fel, hogy az osztrák bíróság nem köteles megszüntetni az ügyet az egyezmény 6. cikke alapján, mert alkalmazni kell a rendelkezés alóli egyik kivételt. Tegyük fel ugyanakkor, hogy alkalmazandó a brüsszeli rendelet 23. cikke alapján a joghatósági megállapodás tiszteletben tartására – és ezért az ügy megszüntetésére – vonatkozó kötelezettség. Ebben a helyzetben az osztrák bíróság köteles megszüntetni az ügyet a brüsszeli rendelet 23. cikke alapján. Az egyezmény a 26. cikk (6) bekezdése nem alkalmazható, mert összeegyeztethetetlen lenne az egyezmény és a rendelet között: az egyezmény 6. cikke szerinti kivételek csak *megengedik*, hogy az osztrák bíróság tárgyalja az ügyet, de nem *kötelezik* erre. Ha összehasonlítjuk a harmadik és a negyedik példát, világossá válik, hogy nincs jelentősége annak, hogy a 6. cikk a)-e) pontjaiban foglalt kizáró okok melyike alkalmazandó; a felhívott, de nem kikötött bíróság (amely elsőként hívtak fel) mindig megszünteti az ügyet a brüsszeli rendelet 23. cikke alapján.

301. **Ötödik példa.**³³² Egy Ausztriában székhellyel rendelkező cég és egy Brazíliában székhellyel rendelkező cég köt szerződést. A szerződés a Rotterdami Kerületi Bíróságot kikötő joghatósági rendelkezést tartalmaz. A rotterdami bíróságot hívják fel először. Ezt követően az osztrák cég beperli a brazil céget egy ausztriai bíróság előtt. Az osztrák bíróság köteles felfüggeszteni vagy megszüntetni³³³ az eljárást a brüsszeli rendelet 27. cikke (*lis pendens*) alapján.³³⁴ Nem köteles figyelembe venni, hogy az egyezmény 6. cikkében foglalt valamely kivétel fennállt, mert ha figyelembe venné is, a 6. cikk nem *követeli meg*, hogy az osztrák bíróság tárgyalja az ügyet.³³⁵ Ebből következően az egyezmény 26. cikk (6) bekezdés a) pontja nem befolyásolja a brüsszeli rendelet osztrák bíróság általi alkalmazását.

302. **Biztosítás.** A brüsszeli rendelet 8-14. cikkei állapítják meg a biztosítással kapcsolatos eljárásokra vonatkozó joghatóságot. A 13. cikk (bizonyos korlátozott eseteket kivéve) tiltja az ezektől a szabályoktól eltérő joghatósági megállapodásokat.³³⁶ A joghatósági

³³² Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

³³³ Köteles felfüggeszteni az eljárást a 27. cikk (1) bekezdés alapján mindaddig, amíg a rotterdami bíróság megállapítja a joghatóságát; utána köteles megszüntetni az eljárást a 27. cikk (2) bekezdés alapján.

³³⁴ Köteles lehet megszüntetni az eljárást a brüsszeli rendelet 23. cikke alapján is (joghatósági megállapodások), kivéve, ha a joghatósági megállapodás nem felel meg azon rendelkezés (1) bekezdésének.

³³⁵ Lásd *feljebb* a 145. pontot.

³³⁶ Kizárólag az olyan joghatósági megállapodás megengedett, amely: (1) a jogvita keletkezését követően jött létre; (2) lehetővé teszi a biztosítási kötvény jogosultja, a biztosított vagy a kedvezményezett számára az e szakaszban megjelöltől eltérő bíróságok előtti perindítást; (3) azonos tagállamban lakóhellyel, székhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel rendelkező biztosítási kötvény jogosultja és biztosító között jön létre, és amely az említett állam bíróságainak joghatóságát köti ki; (4) egy tagállamban lakóhellyel nem rendelkező biztosítási kötvény jogosultjával

megállapodásokra vonatkozó ilyen tilalom azonban nem vonatkozik a különféle tengeri és légi biztosításokra,³³⁷ sem pedig a közösségi jogban meghatározott „nagy kockázatokra”.³³⁸ Ezen kivételektől eltekintve a biztosításra vonatkozó joghatósági szabályoktól eltérő joghatósági megállapodás érvénytelen a rendelet alapján. Másrészt az egyezmény vonatkozik minden típusú biztosításra, kivéve azokat, amelyekben az elsősorban a személyét, családját vagy háztartását érintő céllal eljáró természetes személy (fogyasztó) félként vesz részt.³³⁹ E két szélsőség között számos a biztosítási szerződés van, ami az egyezmény hatálya alá tartozik, de amire alkalmazandók a rendelet joghatósági megállapodásokra vonatkozó tilalmai. Az ellentét az ilyen esetekben lehetséges.

303. Első példa.³⁴⁰ Egy holland biztosító társaság kereskedelmi biztosítási szerződést köt X-szel, aki egy Spanyolországban székhellyel rendelkező cég. A szerződés a Rotterdami Kerületi Bíróságot meghatározó joghatósági kikötést tartalmaz. A szerződés a rendelet 13. cikkében szereplő, a joghatósági megállapodásokra vonatkozó tilalom hatálya alá esik. A biztosító a kikötött bíróság előtt beperli X-et. A kikötött bíróság nem tárgyalhatja az ügyet: a brüsszeli rendelet felülírja az egyezményt az egyezmény 26. cikk (6) bekezdés *a*) pont értelmében.

304. Második példa.³⁴¹ Egy kanadai biztosító társaság fióktelepet létesít Spanyolországban (önállóan nem jegyzik be).³⁴² Az kereskedelmi biztosítási szerződést köt X-szel, aki egy Spanyolországban székhellyel rendelkező cég. A szerződés a Rotterdami Kerületi Bíróságot meghatározó joghatósági kikötést tartalmaz. A szerződés a rendelet 13. cikkében szereplő, a joghatósági megállapodásokra vonatkozó tilalom hatálya alá esik. A biztosító a kikötött bíróság előtt beperli X-et. A 26. cikk (6) bekezdés *a*) pontja nem alkalmazandó, mert a felek egyikének olyan Szerződő Államban van a székhelye, amely nem tagja az Európai Közösségnek (Kanada). A rotterdami bíróságnak kell tárgyalnia az ügyet.

305. Második REIO „elsőbbségadási” szabály. A regionális gazdasági integrációs szervezet szabályaival való ütközés második „elsőbbségadási” szabálya hasonló az ellentétes szerződésekre vonatkozó harmadik „elsőbbségadási” szabályt. Ezt a 26. cikk (6) bekezdés *b*) pontja tartalmazza, amely kimondja, hogy az egyezmény

az egyezményhez csatlakozó regionális gazdasági integrációs szervezetek szabályait az ítéletek elismerése vagy végrehajtása tekintetében a regionális gazdasági integrációs szervezet tagállamai közötti viszonylatban. Van azonban egy fontos különbség: nincs olyan rendelkezés, hogy az ítéletet nem lehet elismerni vagy végrehajtani kisebb mértékben, mint az egyezmény értelmében.

306. A brüsszeli rendelet. A brüsszeli rendelet általában *nagyobb* fokú elismerést és végrehajtást ír elő, mint az egyezmény. Az elismerés és a végrehajtás jelentős mértékben automatikus a rendelet szerint. A rendelet 33-37. cikkeiben szereplő megtagadási okok korlátozottabbak, mint az egyezmény 9. cikke szerinti megtagadási okok. Tehát a brüsszeli rendelet szempontjából nincs nagy jelentősége az olyan rendelkezés hiányának, amely szerint az ítéletet nem lehet elismerni vagy végrehajtani kisebb mértékben, mint az egyezmény alapján. A biztosítás azonban kivételt képez.

307. Biztosítás. A rendelet 35. cikk (1) bekezdés szerint az ítélet nem ismerhető el, amennyiben ellentétes a II. fejezet 3. szakaszával. Ez a szakasz tartalmazza a 8-14. cikkeket, amelyek (ahogy feljebb láttuk³⁴³) a biztosítással kapcsolatos eljárásokra vonatkozó joghatóságot állapítják meg. A rendelet 13. cikke (bizonyos korlátozott eseteket kivéve) tiltja az ezektől a szabályoktól eltérő joghatósági megállapodásokat.³⁴⁴ Ezen korlátozott kivételektől eltekintve a biztosításra vonatkozó joghatósági szabályoktól eltérő joghatósági megállapodás érvénytelen a rendelet alapján.³⁴⁵ Ez azt jelenti, hogy ahol az első REIO „elsőbbségadási” szabály alapján a rendelet 8-14. cikkei irányadók az egyezmény helyett [egyezmény 26. cikk (6) bekezdés *a*) pont], ott az Európai Közösség tagállamának bírósága által ezen rendelkezésekkel ellentétesen hozott ítéletet az Európai Közösség egyetlen más tagállamban sem ismerik el vagy hajtják végre. Ebben az egy kivételes esetben a brüsszeli rendelet kedvezőtlenebb az elismerés és a végrehajtás tekintetében, mint az egyezmény.

308. Ugyanakkor ha az egyezmény irányadó a rendelet helyett (mert az egyik fél az Európai Közösségen kívüli Szerződő Államban rendelkezik székhellyel), a rendelet 8-14. cikkei nem alkalmazhatók; így a rendelet 35. cikk (1) bekezdésében levő szabály sem alkalmazandó. Ezért az ítélet elismerhető és végrehajtható a rendelet szerint.³⁴⁶

jött létre, kivéve, ha a biztosítás megkötésére törvényi kötelezettség áll fenn, vagy valamely tagállam területén fekvő ingatlannal kapcsolatos; vagy (5) biztosítási szerződéssel kapcsolatos, amennyiben az a 14. cikkben említett egy vagy több kockázatra vonatkozik.

³³⁷ A rendelet 13. cikk 5. pontja és 14. cikkének 1-4. pontjai.

³³⁸ A rendelet 14. cikk 5. pontja és a 73/239 irányelv 5. cikkének módosításáról (HL 1973. L 228. 3. o.) szóló 88/357 irányelv 5. cikke (HL 1988. L 172. 1. o.)

³³⁹ Egyezmény 2. cikk (1) bekezdés *a*) pont.

³⁴⁰ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

³⁴¹ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az

egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

³⁴² A brüsszeli rendelet 9. cikk (2) bekezdése értelmében úgy kell tekinteni, hogy a biztosító társaság Spanyolországban rendelkezik székhellyel. Az egyezmény alapján viszont Kanadában rendelkezik székhellyel.

³⁴³ *Feljebb* a 302. pont.

³⁴⁴ Lásd *feljebb* a 336. jegyzetet.

³⁴⁵ Lásd *feljebb* a 302. pontot.

³⁴⁶ Bármilyen más megoldás azzal az abszurd eredménnyel járna, hogy a kikötött bíróság jogosult és köteles lenne az ügy tárgyalására, de az ítéletét nem ismernék el vagy hajtánák végre. Mivel a kikötött bíróságtól eltérő bíróság nem tárgyalhatja az ügyet, az Európai Közösség egyetlen tagállamának bíróságai sem hozhatnak olyan ítéletet, amit elismernének és végrehajtanának az Európai Közösség többi tagállamában. Ebben az esetben az Európai Közösségen kívüli biztosítók kénytelenek lennének az

309. **Első példa.**³⁴⁷ Egy holland biztosító társaság kereskedelmi biztosítási szerződést köt X-szel, aki egy Spanyolországban székhellyel rendelkező cég. A szerződés a Rotterdami Kerületi Bíróságot meghatározó joghatósági kikötést tartalmaz. A szerződés a rendelet 13. cikkében szereplő, a joghatósági megállapodásokra vonatkozó tilalom hatálya alá esik. A biztosító a kikötött bíróság előtt beperli X-et. A kikötött bíróság nem tárgyalhatja az ügyet: a brüsszeli rendelet felülírja az egyezményt az egyezmény 26. cikk (6) bekezdés a) pont értelmében. Ha a rotterdami bíróság mégis tárgyalja az ügyet, az ítélete nem lesz elismerhető vagy végrehajtható Spanyolországban az egyezmény alapján. Az egyezmény 26. cikk (6) bekezdés b) pontja szerint a brüsszeli rendelet rendelkezései irányadók az egyezménnyel szemben, és a rendelet 35. cikk (1) bekezdés alapján az ítéletet nem ismerik el, mivel az ellentétes a rendelet 13. cikkével (amit a II. fejezet 3. szakasza tartalmaz).

310. **Második példa.**³⁴⁸ Egy kanadai biztosító társaság fióktelepet létesít Spanyolországban (önállóan nem jegyzik be).³⁴⁹ Az kereskedelmi biztosítási szerződést köt X-szel, egy Spanyolországban székhellyel rendelkező társaságban. A szerződés a Rotterdami Kerületi Bíróságot kikötő joghatósági kikötést tartalmaz. A szerződés a rendelet 13. cikkében írt, a joghatósági megállapodásokra vonatkozó tilalom alá esik. A biztosító társaság a kikötött bíróság előtt beperli X-et. A 26. cikk (6) bekezdés a) pontja nem alkalmazandó, mert a felek egyik olyan Szerződő Államban rendelkezik székhellyel, amely nem az Európai Közösség tagállama (Kanada). A rotterdami bíróságnak kell tárgyalnia az ügyet. Az ítéletét a brüsszeli rendelet alapján elismerik és végrehajtják Spanyolországban. A rendelet 35. cikk (1) bekezdése nem alkalmazandó, mivel a biztosítási szerződésekben a joghatósági megállapodásokat tiltó rendelkezések (a rendelet 13. cikke) nem alkalmazható az ügyben.

27. cikk *Aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás és csatlakozás*

311. A 27. cikk azzal foglalkozik, hogy egy Állam milyen módon válhat részes Félle az egyezményben. Bármely Állam az egyezményben részes Félle válhat az aláírást követően megerősítéssel, elfogadással vagy jóváhagyással, illetve csatlakozással. (Néhány másik hágai egyezményben a csatlakozó Állam kedvezőtlenebb helyzetben van, mint egy megerősítő Állam, mivel az azokhoz az egyezményekhez való csatlakozás az egyezményben már részes Félként szereplő Államok

megállapodásától függ. Az egyezmény esetében nem ez a helyzet.) Bármilyen módszert is alkalmaz egy Félle való kívánó Állam, az eredmény ugyanaz lesz. Az egyezményhez való széles körű csatlakozás megkönnyítése érdekében az Államokra van bízva, hogy a számukra legkényelmesebb módszert válasszák. A vonatkozó eszközt az Egyezmény letéteményesénél, azaz Hollandia Külügyminisztériumánál kell letétbe helyezni.

28. cikk *Nem egységes jogrendszerekre vonatkozó nyilatkozatok*

312. A 28. cikk olyan Államokkal foglalkozik, amelyek két vagy több területi egységből állnak.³⁵⁰ Lehetővé teszi, hogy az ilyen Állam kijelentse, hogy az egyezmény csak néhány területi egységeire vonatkozik. Így az Egyesült Királyság aláírhatná és megerősíthetné az egyezményt vagy csatlakozhatna ahhoz kizárólag Anglia tekintetében, illetve Kína csak Hong Kong tekintetében. Az ilyen nyilatkozat bármikor módosítható. Ez a rendelkezés különösen fontos az olyan Államok számára, amelyben az egységek jogalkotó szerveinek az egyezmény hatálybalépéséhez szükséges jogszabályt kell elfogadnia (például Kanadában a tartományi és területi törvényhozásoknak).

29. cikk *Regionális gazdasági integrációs szervezetek*

313. A 29. és 30. cikkek arra vonatkozó rendelkezéseket tartalmaznak, amikor egy regionális gazdasági integrációs szervezet (REIO) válik az egyezményben részes Félle.³⁵¹ Itt két lehetőség van. Az első az, ahol mind a regionális gazdasági integrációs szervezet, mind annak tagállamai részes Félle válnak. Ez akkor fordulhat elő, ha a szervezet egyidejű külső hatáskört gyakorol az egyezmény tárgya tekintetében (közös hatáskör), vagy ha bizonyos hatáskörök a regionális gazdasági integrációs szervezet külső hatáskörébe tartoznak, míg mások a tagállamok hatáskörébe (amely megosztott vagy vegyes hatáskört eredményezne az egyezmény mint egész tekintetében). A második lehetőség az, ha csak maga a regionális gazdasági integrációs szervezet válik részes Félle. Ez akkor fordulhat elő, ahol kizárólagos külső hatáskörrel rendelkezik az egyezmény tárgya felett. Ilyen esetben az egyezmény a tagállamokra a regionális gazdasági integrációs szervezet megállapodása értelmében kötelező.

314. A 29. cikk az első lehetőségre vonatkozik. Ez lehetővé teszi, hogy a kizárólag szuverén államokból álló regionális gazdasági integrációs szervezetek az egyezmény

Európai Közösségen kívüli bíróságot kikötni annak érdekében, hogy a meghozott ítéletet elismerjék az Európai Közösségen belül.

³⁴⁷ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

³⁴⁸ Emlékeztetnünk kell arra, hogy az ezen jelentésben szereplő mindegyik példánál feltételeztük, hogy – amennyiben kifejezetten eltérően nem jeleztük – az egyezmény hatályban van és az említett Államok az egyezményben részes Felek: lásd a *fenti* 20. oldalon írt kijelentést.

³⁴⁹ A brüsszeli rendelet 9. cikk (2) bekezdése értelmében úgy kell tekinteni, hogy a biztosító társaság Spanyolországban rendelkezik székhellyel. Az egyezmény alapján viszont Kanadában rendelkezik székhellyel.

³⁵⁰ Ez a cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre.

³⁵¹ A diplomáciai ülészakon megállapodtak, hogy a „regionális gazdasági integrációs szervezet” kifejezés önálló jelentéssel bír (nem függ egyetlen állam jogától sem), és hogy rugalmasan kell értelmezni, hogy magában foglalja a szub-regionális és transz-regionális szervezeteket, valamint az olyan szervezeteket is, amelyek mandátuma túlnyúlik a gazdasági kérdéseken; lásd: huszadik ülészak 21. sz. jegyzőkönyv, II. bizottság, 49-61. pont.

részes Felévé válnak, ha rendelkeznek külső hatáskörrel a szerződés hatálya alá tartozó egy vagy több ügýtípusra. Olyan mértékben, amennyiben van ilyen külső hatásköre, a regionális gazdasági integrációs szervezet ugyanolyan jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik, mint egy Szerződő Állam. Amennyiben ez a helyzet, akkor értesítenie kell a letéteményest azokról az ügyekről, amelyekben külső hatásköre van, és azok bármilyen változásáról.³⁵²

30. cikk Regionális gazdasági integrációs szervezet csatlakozása a tagállamai nélkül

315. A 30. cikk a második lehetőséggel foglalkozik, tehát azzal, amikor csak maga a regionális gazdasági integrációs szervezet válik részes Félle. Amennyiben ez történik, a regionális gazdasági integrációs szervezet nyilatkozhat, hogy a tagállamaira is kötelező az egyezmény.³⁵³

316. Az „Állam” kifejezés jelentése. Ha egy regionális gazdasági integrációs szervezet az egyezményben részes Félle válik (akár a 29. cikk, akár a 30. cikk alapján), az egyezményben a „Szerződő Államra” vagy az „Államra” vonatkozó bármilyen utalás adott esetben egyaránt vonatkozik a regionális gazdasági integrációs szervezetre. Ez a rendelkezés párhuzamos a 25. cikk (1) bekezdéssel. A hatályát már tárgyaltuk.³⁵⁴ Meg kell jegyezni azonban, hogy a 26. cikk (6) bekezdés *lex specialis* a 29. és 30. cikkekhez képest egy regionális gazdasági integrációs szervezet jogi eszközeinek alkalmazását illetően. Ha az egyezmény nem ad elsőbbséget az ilyen eszköznek a 26. cikk (6) bekezdés alapján, a 29. vagy 30. cikk nem használható az eszköz egyezmény helyett történő alkalmazásának igazolására.

31. cikk Hatálybalépés

317. A 31. cikk az egyezmény hatálybalépését szabályozza. Ez a második megerősítési, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okmány letétbe helyezésétől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján történik. Hasonló szabályokat állapít meg arra, hogy mikor hatályba lép egy adott Állam vagy regionális gazdasági integrációs szervezet tekintetében, amely a későbbiekben válik részes Félle,³⁵⁵ és az olyan területi egység tekintetében, amelyre a 28. cikk (1) bekezdés alapján kiterjesztették.³⁵⁶

Fenntartások

318. Az Egyezmény nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely tiltaná a fenntartásokat. Ez azt jelenti, hogy a fenntartások megengedettek a szokásos nemzetközi jogi általános szabályok függvényében [amit a szerződések jogáról szóló 1969-es bécsi egyezmény 2. cikk (1) bekezdés d) pont és 19-23. cikkei tükröznek].

319. Ugyanakkor a diplomáciai ülészak az alábbi nyilatkozatot fogadta el:

„A bizottság álláspontja az, hogy semmilyen módon sem szabad bátorítani a fenntartásokat, és hogy amennyiben egy Állami fenntartást kíván tenni, akkor csak abban az esetben tegye, ha ahhoz jelentős érdeke fűződik; a hatálya ne legyen a szükségesnél szélesebb, és legyen egyértelműen és pontosan meghatározva; továbbá ne legyen hátrányos az egyezmény tárgyára és céljára, valamint koherenciájára.

A Bizottság által kifejtett ezen álláspont hatálya kizárólag erre az egyezményre korlátozódik, és semmilyen módon nem tekinthető úgy, hogy vonatkozik a Hágai Konferencia bármilyen jövőbeli egyezményére.”³⁵⁷

32. cikk Nyilatkozatok

320. A 19., 20., 21., 22. és 26. cikkben említett nyilatkozatok az aláírással, megerősítéssel, elfogadással, jóváhagyással vagy csatlakozással egyidejűleg vagy a későbbiekben bármikor megtehetők, továbbá bármikor módosíthatók vagy visszavonhatók. A letéteményeshez (Hollandia Külügyminisztériuma) kell benyújtani őket.

321. Az aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás vagy csatlakozás időpontjában tett nyilatkozatok az érintett Állam tekintetében az egyezmény hatálybalépésével egyidejűleg lépnek hatályba. A későbbiekben tett nyilatkozatok, nyilatkozat-módosítások, illetve nyilatkozat-visszavonások az értesítésnek a letéteményeshez való beérkezésétől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján lépnek hatályba. A 19., 20., 21. és 26. cikk szerinti nyilatkozatok a hatálybalépésük előtt kötött kizárólagos joghatósági megállapodásokra nem alkalmazhatók.³⁵⁸

33. cikk Felmondás

322. A 33. cikk szerint a Szerződő Állam a letéteményesnek küldött írásbeli értesítéssel felmondhatja az egyezményt. A felmondás korlátozódhat egy nem egységes jogrendszernek az egyezmény hatálya alá tartozó bizonyos területi egységeire. A felmondás az értesítésnek a letéteményes általi kézhezvételétől számított tizenkét hónapos időszak lejártát követő hónap első napján lép hatályba. Amennyiben az értesítés a felmondás hatálybalépése vonatkozásában ennél hosszabb időszakot határoz meg, a felmondás az értesítésnek a letéteményes általi kézhezvételétől számított e hosszabb időszak lejártát követő napon lép hatályba.

³⁵² 29. cikk (2) bekezdés.

³⁵³ 29. cikk (4) bekezdés. Ez a helyzet például az *Európai Közösséget létrehozó szerződés* 300. cikk (7) bekezdése alapján.

³⁵⁴ Lásd *feljebb* a 258-260., 17., 107. és 128-131. pontokat.

³⁵⁵ 31. cikk (2) bekezdés a) pont.

³⁵⁶ 31. cikk (2) bekezdés b) pont.

³⁵⁷ Lásd: huszadik ülészak 23. sz. jegyzőkönyv, II. bizottság: 1-31. pont, különösen: 29-31. pontok.

³⁵⁸ A 22. cikket nem említi; ennél fogva a 22. cikk szerinti nyilatkozatot kiterjedhet az olyan joghatósági megállapodásokra, amiket a nyilatkozat 32. cikk (3) vagy (4) bekezdés szerinti hatályba lépését megelőzően kötöttek; lásd *feljebb* a 253. és köv. pontokat.

323. A 34. cikk előírja, hogy a letéteményes értesíti a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia tagjait és az azt aláíró, megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy ahhoz csatlakozó többi államot és regionális gazdasági integrációs szervezetet az egyezményt érintő különböző ügyekről, például az aláírásokról, megerősítésekről, hatálybalépésről, nyilatkozatokról és felmondásokról.

A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia

Állandó Hivatala

Churchillplein 6b

2517 JW Hága

Hollandia

Telefon: +31 70 363 3303

Fax: +31 70 360 4867

E-mail: secretariat@hcch.net

Honlap: www.hcch.net

DS-02-16-367-HU-N

ISBN 978-92-79-58146-5

doi : 10.2838/527781